

για την

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2002 • Τεύχος 24 • 3€

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
54014

- Σχεδιασμός σχολικών αυτών
- Φυσικές επιστήμες και Π.Ε.
- Γεωγραφία και Π.Ε.
- Ενημέρωση για δραστηριότητες Π.Ε. σε όλη την Ελλάδα

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 24
Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2002
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120

Περιοδική Έκδοση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ : 90147670, ΔΟΥ ΙΗ'Αθηνών

Υπεύθυνος Έκδοσης
σύμφωνα με το νόμο
ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Γιώργος Φαραγγιτάκης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθυντής Σύνταξης
Κώστας Νικολάου
τηλ. 0310-813515
e-mail : kinikola @ hol.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης

Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 0310-434349
e-mail : sounvatzi @ eled.auth.gr

Ειδικοί Συντάκτες

Νανά Αντωνιάδου
Ρούλα Γκόλιου
Γιώργος Πεردίκης
Βέτα Τσαλίκη
Γιάννης Φαρμάκης
Καίτη Φραγκίσκου

Συνεργάτες Παραρτημάτων

Νίκος Βουδριολής (Έβρου-Ροδόπης)
Ηλίας Γάτος (Στερεάς Ελλάδα-Εύβοιας)
Γιώργος Κιμωνής (Κρήτης)
Αναστασία Κουρεντζή (Μαγνησίας)
Σταύρος Λάσκαρης (Κεντρικής Μακεδονίας)
Παναγιώτης Πήλιουρας (Αττικής)
Παναγιώτης Σταθόπουλος (Δυτ. Ελλάδα)
Παναγιώτα Τσελεκτσίδου (Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης)

Συνδρομές Ετήσιες

Μέλη της ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 10€, Εξωτ.: 15€
Φορείς: 20€

Αλληλογραφία

για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Fax: 0310-235183

Δημιουργικό-Διαχωρισμό-Εκτύπωση films

Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

Εκτύπωση

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

της Σύνταξης..... 3

ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Σχεδιάζω την αυλή του σχολείου μου για ένα αειφορικό μέλλον
της Κ. Ταμουτσέλη..... 4

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Διδασκαλία των φυσικών επιστημών και ΠΕ
των Π. Κόκκοτα, Π. Πήλιουρα και Κ. Μαλαμίτσα..... 8

Το οικο-πολιτισμικό παράδειγμα στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών
του Κ. Σκορδούλη..... 11

Ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον μέσα από τα κείμενα της νεοελληνικής
λογοτεχνίας της Κ. Φραγκίσκου..... 13

ΠΕ και εκπαίδευση για την παγκοσμιοποίηση
των Ι. Τσολακοπούλου, Μ. Αγαθαγγελίδου και Κ. Ταμουτσέλη..... 17

Η Θεσσαλονίκη των λαών (γεωγραφία της ΠΕ)
των Μ. Αγαθαγγελίδου και Ι. Τσολακοπούλου..... 20

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Π.Ε.

Σχολική Γεωγραφία και ΠΕ
του Δ. Καλαϊτζή..... 23

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Διάλογος εφ' όλης της ύλης για την ΠΕ
της Δ. Σουβατζή (επιμέλεια)..... 24

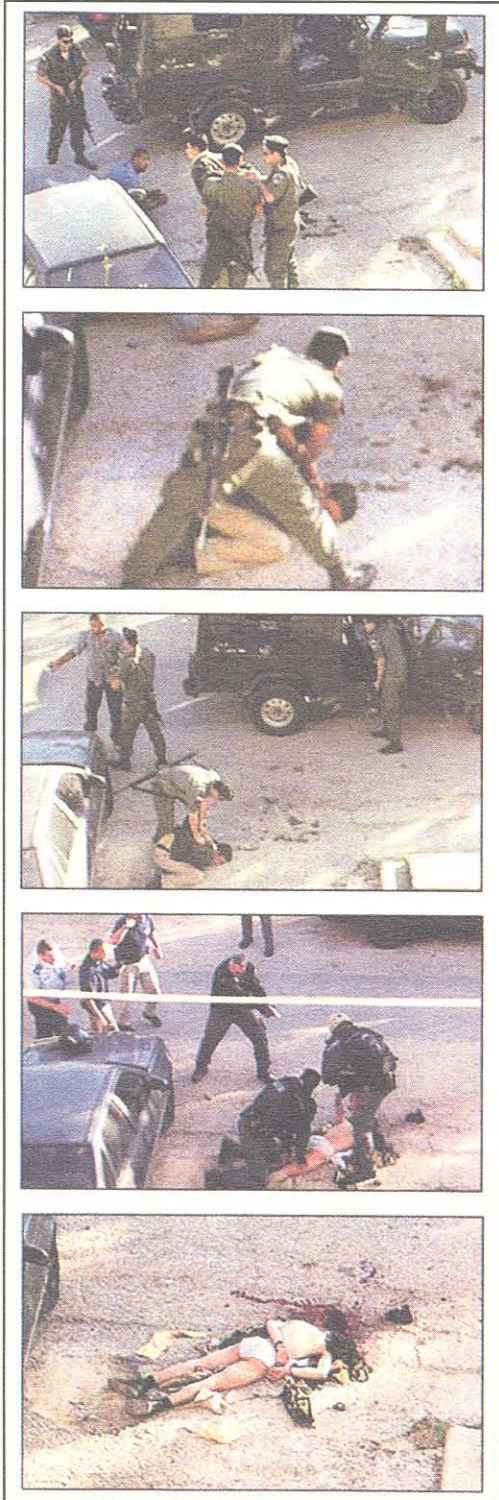
Δράση των Παραρτημάτων..... 27

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

της Ρ. Γκόλιου (επιμέλεια)..... 29

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

της Δ. Σουβατζή (επιμέλεια)..... 31

«Μερικές φορές
ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ
τα λένε καλύτερα
από εμάς».

Κ. Ν.

“ Σχεδιάζω την αυλή του σχολείου μου για ένα αειφορικό μέλλον: Ένα πιλοτικό πρόγραμμα του Δήμου Νεάπολης”.

*Κ. Ταμουτσέλη,
Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Δ/σης Δ.Ε. Θεσσαλονίκης Β'*

Για να είναι εφικτή σε παγκόσμιο επίπεδο η αειφορική ανάπτυξη θα πρέπει, όπως καθορίζεται και στους στόχους της Ατζέντα 21, να προωθεί την κοινωνική συμμετοχή στη διαχείριση του περιβάλλοντος σε τοπικό επίπεδο. Η Εκπαίδευση για να μπορέσει να ανταποκριθεί στο ρόλο της για εξασφάλιση αειφορικού μέλλοντος στον πλανήτη θα πρέπει να ευθυγραμμιστεί με τις αρχές και τις πρακτικές της εξασφάλισης της συμμετοχής, όλων των πολιτών και σε όλες τις χώρες του κόσμου, στο

σχεδιασμό και τη διαχείριση του περιβάλλοντος. Τα προγράμματα της συμμετοχικής Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης θα πρέπει να βασίζονται στον εντοπισμό και τη διερεύνηση των τοπικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, τη λήψη κατάλληλων αποφάσεων και την ανάληψη δράσεων για την επίλυσή τους από τους ίδιους τους κατοίκους, σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση.

Στα πλαίσια αυτής της θεώρησης για το ρόλο και τη μεθοδολογία της Π.Ε. και με δεδομένο το ενδιαφέρον του Δήμου Νεάπολης για πρωτοποριακά προγράμματα που έχουν στόχο την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και την ενεργοποίηση της συμμετοχής των πολιτών σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος, σχεδιάστηκε ένα πιλοτικό πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε σχολεία τριών βαθμίδων (νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο) του δήμου Νεάπολης με θέμα: “ Σχεδιάζω την αυλή του σχολείου μου για ένα αειφορικό μέλλον”. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του προγράμματος έγινε με συντονίστρια την Κ.Ταμουτσέλη, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Δ/σης Δ.Ε. Θεσσαλονίκης Β'.

Στην πρώτη φάση του προγράμματος, που είχε διάρκεια δύο χρόνια 1999-2000 και 2000-2001, συμμετείχαν 2 νηπιαγωγεία, 2 δημοτικά και 2 γυμνάσια του δήμου Νεάπολης του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης. Το πρόγραμμα συνεχίζεται με συμμετοχή και άλλων σχολείων του δήμου.

Αιτιολόγηση επιλογής του θέματος

Η επιλογή του θέματος αυτού είχε στόχο την ενεργοποίηση της σχολικής κοινότητας (μαθητών, γονέων, εκπαιδευτικών) και της τοπικής αυτοδιοίκησης σε κοινό πεδίο δράσης και συνεργασίας για τον εντοπισμό, τη μελέτη και τη διατύπωση σχεδιαστικής πρότασης βελτίωσης του σχολικού υπαίθριου χώρου.

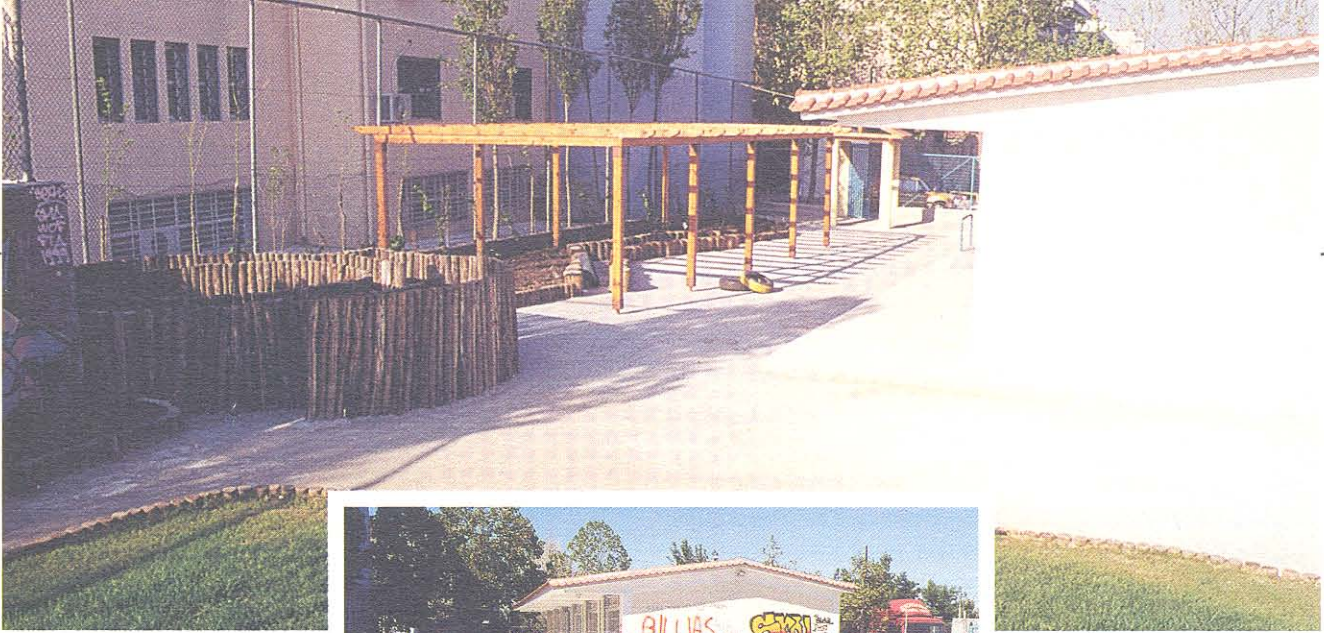
Ο υπαίθριος σχολικός χώρος επιλέχθηκε, επειδή αποτελεί χώρο αγωγής τα χαρακτηριστικά του οποίου ασκούν καθοριστική επίδραση στην ταυτότητα χώρου που αποκτά το παιδί, η οποία με τη σειρά της συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικής του ταυτότητας και του πρίσματος μέσα από το οποίο αργότερα ως ενήλικας θα κρίνει, θα δημιουργεί και θα διαχειρίζεται το περιβάλλον, δομημένο και φυσικό.

Εκτός όμως από χώροι αγωγής οι σχολικές αυλές αποτελούν ουσιαστικά και τις τελευταίες ευκαιρίες ανοιχτών χώρων που έχουν απομείνει στη σύγχρονη ελληνική πόλη, για να φιλοξενηθούν χώροι φύσης για τους μαθητές και για να βελτιωθεί το αστικό περιβάλλον στα πλαίσια ενός γενικότερου σχεδίου για μια βιώσιμη πόλη.

Για μεγάλο αριθμό παιδιών και νέων αποτελούν τους μοναδικούς χώρους υπαίθριων δραστηριοτήτων.

Οι σχολικές αυλές μπορούν να παρέχουν μοναδικές εμπειρίες, ευκαιρίες και να αποτελέσουν μοναδικό πλαίσιο-εργαλείο διδασκαλίας και μάθησης για

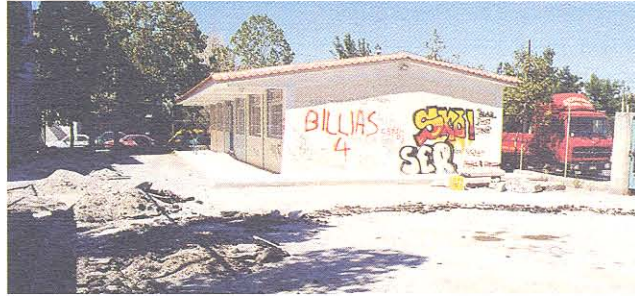

τους νέους σε ένα ασφαλές και επιτηρούμενο υπαίθριο περιβάλλον. Μπορούν επίσης να αποτελέσουν ένα ευχάριστο, δημιουργικό, φιλικό περιβάλλον που να παρέχει πλήθος ευκαιριών για διασκέδαση, μάθηση, ξεκούραση, παιχνίδι.

Έχει αποδειχτεί από ερευνητικά δεδομένα ότι οι σχολικές αυλές μπορούν

- να εμπλουτίσουν όλες τις περιοχές του αναλυτικού προγράμματος παρέχοντας ένα μοναδικό και ποικίλο πλαίσιο μάθησης
- να παρέχουν κίνητρα και περιέργεια για μάθηση, να ενισχύσουν τη δημιουργικότητα των νέων και να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν μεγάλο αριθμό δεξιοτήτων, γνώσεων, ικανοτήτων, να καλλιεργήσουν την αντίληψή τους
- να δημιουργήσουν ευκαιρίες δράσης για τους μαθητές και να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης σε προσωπικό, τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο
- να φιλοξενήσουν δραστηριότητες που μπορούν να συμβάλλουν στην υγεία και ευημερία των μαθητών και των νέων γενικότερα, ειδικότερα σε μια περίοδο που ο τρόπος ζωής τους εξελίσσεται σε ιδιαίτερα παθητικό
- να περιορίσουν το στρες, την ένταση και την ανία και να ενισχύσουν το ενδιαφέρον των μαθητών για μάθηση
- να περιορίσουν την εμφάνιση αρνητικών μορφών συμπεριφοράς των νέων και την εκδήλωση φαινομένων βίας και βανδαλισμού
- να καλλιεργήσουν αίσθημα ασφάλειας
- να διασφαλίσουν στην πράξη τα δικαιώματα του παιδιού, όπως καθορίζονται από τα Ηνωμένα Έθνη και που είναι η παροχή στους νέους ενός ασφαλούς,

υγιούς και καθαρού περιβάλλοντος, η δυνατότητα συμμετοχής σε πολιτιστικές, καλλιτεχνικές, δραστηριότητες, σε διασκέδαση και αναψυχή, και σε μια εκπαίδευση που καλλιεργεί σεβασμό για το περιβάλλον της φύσης, μαζί με τη δυνατότητα να εκφράζουν απόψεις και ιδέες για θέματα που τους αφορούν και επηρεάζουν τη ζωή τους

- να παρέχουν ευκαιρίες για τη συμμετοχή των γονέων στη βελτίωση του σχολικού περιβάλλοντος, και τον εμπλουτισμό του περιβάλλοντος μάθησης
- να παρέχουν στους νέους πρόσβαση σε πηγές μάθησης και να δώσουν ευκαιρίες σύνδεσης και του σχολείου με τον κόσμο της εργασίας και την τοπική αυτοδιοίκηση

Για όλους αυτούς τους λόγους, η προοπτική της αισθητικής και λειτουργικής τους βελτίωσης θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου μάλιστα ότι με την εμπλοκή του ίδιου παιδιού στη διαδικασία σχεδιασμού η βελτίωση αυτή του χώρου της αυλής μπορεί να αποτελέσει και μια σημαντική παιδαγωγική δραστηριότητα για :

- να γίνουν αντιληπτές από τους μαθητές οι διαδικασίες περιβαλλοντικού σχεδιασμού και η ουσιαστική ανθρώπινη συμμετοχή στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος, ώστε να εξελιχθούν σε υπεύθυνους και ενεργούς πολίτες που θα ενδιαφέρονται για το περιβάλλον της πόλης τους
- να ενισχυθεί η αυτοεικόνα των μαθητών μέσα από την αναγνώριση του ρόλου τους σε θέματα σχεδιασμού ενός χώρου, που τους ανήκει για να τον οικειοποιηθούν

• να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία συμμετοχικών διαδικασιών στο σχεδιασμό του περιβάλλοντος

Στόχοι του προγράμματος ήταν :

- να αναβαθμιστεί αισθητικά, λειτουργικά και παιδαγωγικά ο υπαίθριος σχολικός χώρος με τον κατάλληλο σχεδιασμό και την ενσωμάτωση της φύσης,
- να προωθηθεί η αξιοποίηση του σχολικού χώρου ως παιδαγωγικού εργαλείου στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- να ενισχυθεί η εικόνα ενός σχολείου που σέβεται και αγαπά το περιβάλλον της φύσης, ενός σχολείου που σέβεται και εκτιμά το μαθητή και τα δρώμενα στο σχολείο.
- να γίνει άνοιγμα του σχολείου στην τοπική αυτοδιοίκηση και την τοπική κοινωνία.
- μέσα από την εξασφάλιση της συμμετοχής της σχολικής κοινότητας, να υιοθετηθούν οι παρεμβάσεις του δήμου για βελτίωση του σχολικού χώρου, ώστε να είναι βιώσιμες.

Ο συμμετοχικός επανασχεδιασμός της αυλής θεωρήθηκε ότι μπορεί να αποτελέσει εκτός των άλλων και παράδειγμα μιας επιμέρους δράσης εφαρμογής ενός σχεδίου σταδιακής βελτίωσης του σχολικού περιβάλλοντος (δομημένου και εκπαιδευτικού) στο πλαίσιο ολιστικής θεώρησης του σχολείου.

Το πρόγραμμα

Κατά την πορεία του προγράμματος οργανώθηκαν ειδικές επιμορφωτικές συναντήσεις και σεμινάρια - εργαστήρια για τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν με συμμετοχή ειδικών επιστημόνων .

Πληροφορίες για την αντίληψη και τις απόψεις των εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων για το χώρο της αυλής συγκεντρώθηκαν με τη σύνταξη ειδικών ερωτηματολογίων από τους μαθητές σε συνεργασία

με τους εκπαιδευτικούς της παιδαγωγικής ομάδας του προγράμματος.

Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν σε τυχαίο δείγμα των μαθητών των σχολείων που συμμετείχε στην έρευνα. Τα ερωτηματολόγια των εκπαιδευτικών μοιράστηκαν σε όλους τους εκπαιδευτικούς των σχολείων και συμπληρώθηκαν με συνεντεύξεις που πήραν οι μαθητές των ομάδων της έρευνας. Τα ερωτηματολόγια των γονέων μοιράστηκαν στους γονείς των μαθητών.

Η ενέργεια αυτή απέβλεπε στο να ενημερωθεί όλη η σχολική κοινότητα και να εξασφαλιστεί η έμμεση συμμετοχή της, ώστε να προετοιμαστεί για τις μελλοντικές αλλαγές και να τις οικειοποιηθεί, με στόχο να τις ενισχύσει και να τις προστατέψει. Τα ερωτηματολόγια των γονέων είχαν στόχο την ενημέρωση των γονέων, την ανάπτυξη προβληματισμού και την εξασφάλιση μελλοντικής συνεργασίας.

Αφού ολοκληρώθηκαν οι δραστηριότητες αυτές συγκέντρωσης των πληροφοριών στη συνέχεια έγινε η επεξεργασία τους από τους ίδιους τους μαθητές.

Η διαμόρφωση των σχεδιαστικών προτάσεων των μαθητών ολοκληρώθηκε σταδιακά. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε ειδική τεχνική του ΠΡΙΝ και ΜΕΤΑ, για να εκφράσουν οι μαθητές με σκίτσα τις προτάσεις τους για επιθυμητές αλλαγές ορισμένων χαρακτηριστικών του χώρου.

Τα σκίτσα ΠΡΙΝ και ΜΕΤΑ συζητήθηκαν σε όλη τη τάξη και επιλέχθηκαν οι επιθυμητές παρεμβάσεις στο χώρο της αυλής, τις οποίες οι μαθητές συνέδεσαν με τη στήριξη επιθυμητής συμπεριφοράς στο χώρο της αυλής.

Οι επιθυμητές παρεμβάσεις μαζί με τα δεδομένα της επεξεργασίας των ερωτηματολογίων λήφθηκαν υπόψη για τη διαμόρφωση του τελικού γενικού σχεδίου Master Plan. Η πρόταση διαμόρφωσης έγινε στο σχέδιο κάτοψης του χώρου που προμηθεύτηκε η ομάδα έρευνας από την τοπογραφική υπηρεσία του δήμου Νεάπολης.

Για να αναδειχθούν οι ιδέες των μαθητών, έγινε παρουσίαση μιας σειράς slides, και μιας ταινίας video σχετικών με το θέμα. Στη συνέχεια έγινε ειδικό σεμινάριο και ανοικτή συζήτηση με τοποθετήσεις ειδικών στο θέμα. Διοργανώθηκαν επίσης για τον ίδιο λόγο και διάφορες επισκέψεις σε δημόσια πάρκα, σχολικές αυλές σχεδιασμένες με παιδαγωγικά κριτήρια. Πριν τη διαμόρφωση της τελικής σχεδιαστικής πρότασης προσεκλήθη ειδικός αρχιτέκτων τοπίου που συζήτησε με τους μαθητές την πρόταση και έκανε ως ειδικός τις συστάσεις του και έγιναν συζητήσεις με τους μηχανικούς της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου που θα είχαν την ευθύνη σύνταξης του σχεδίου εφαρμογής. Η συμβολή αυτών των δράσεων στην εξέλιξη της σκέψης και των ιδεών των παιδιών είναι εμφανής στις διαδοχικές σχεδιαστικές τους προτάσεις.

Η δημιουργία μακέτας του χώρου και μοντέλων στοιχείων εξοπλισμού από τους μαθητές του γυμνασίου, όπως κίосκι, καθιστικά, δένδρα, παιχνιδοκατασκευές, τα οποία μετακινούνταν από τους μαθητές ελεύθερα στο χώρο, ενεργοποίησε τη συμμετοχή και το ενδιαφέρον μαθητών οι οποίοι δεν είχαν δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις υπόλοιπες φάσεις. Ιδιαίτερα σημαντικός στη συμμετοχική διαδικασία σχεδιασμού του χώρου θεωρείται ο εποικοδομητικός διάλογος και η συμφωνία ανάμεσα στα διάφορα μέλη της ομάδας. Στην κατεύθυνση αυτή θεωρούμε ότι συνέβαλε καθοριστικά η κατασκευή μοντέλων, καθώς η εξεύρεση λύσεων συναινετικών στην επιλογή της οριστικής θέσης τοποθέτησης ήταν αποτέλεσμα μιας διαδικασίας συνεχών αιτιολογούμενων μετακινήσεων - αλλαγών θέσεων.

Για την υλοποίηση των σχεδιαστικών προτάσεων έγιναν συναντήσεις των μαθητών Δημοτικού και Γυμνασίου τόσο με μηχανικούς της Τεχνικής Υπηρεσίας του

δήμου όσο και με τον ίδιο το Δήμαρχο.

Για να διερευνηθεί η αντίληψη των παιδιών του νηπιαγωγείου για το χώρο της αυλής και κατ' επέκταση, να διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίο ανταποκρίνεται η υπάρχουσα οργάνωση και ο εξοπλισμός στις προτιμήσεις και τις προσδοκίες τους για το χώρο αυτό, η καταγραφή των απόψεων των παιδιών έγινε με τη μορφή της γραφικής αναπαράστασης μέσα από τα σχέδιά τους. Η επιλογή αυτή των γραφικών αναπαραστάσεων, αντί της συνέντευξης, που χρησιμοποιήθηκε για τους μαθητές των Δημοτικού-Γυμνασίου, προτιμήθηκε κυρίως γιατί με τον τρόπο αυτό δίνεται περισσότερος χρόνος στο παιδί, για να εκφράσει την άποψή του και επί πλέον γιατί το παιδί της ηλικίας αυτής δείχνει ιδιαίτερη ευχαρίστηση στο να εκφράζεται μέσα από το σχέδιο και τη χρήση των χρωμάτων. Συγκεκριμένα ζητήθηκε από τα παιδιά να σχεδιάσουν σε ένα φύλλο χαρτιού Α4 την εικόνα του χώρου της αυλής, όπως θα την επιθυμούσαν, εξοπλισμένη με στοιχεία που θα προτιμούσαν, ώστε να ικανοποιούνται οι επιθυμίες τους για παιχνίδι.

Για την απεικόνιση αυτή δόθηκε κατάλληλα διατυπωμένο θέμα-σενάριο στα παιδιά, όπου συσχετιζόταν η προτίμησή τους για την εικόνα της αυλής με τις δυνατότητες εξυπηρέτησης του παιχνιδιού τους. Προηγήθηκε εισαγωγή των παιδιών στο θέμα από την εκπαιδευτικό της τάξης με συζήτηση σχετική με το θέμα, κατά την οποία επιδιώχτηκε η συμμετοχή όσο το δυνατό περισσότερων παιδιών. Πάνω στο φύλλο του σχεδίου τους σημειώναμε κατόπιν διευκρινιστικά σχόλια αναφορικά με το θέμα που απεικόνιζαν, με βάση τις σχετικές ερμηνείες που έδιναν τα ίδια τα παιδιά τη στιγμή που παρέδιναν τη ζωγραφιά τους. Οι διευκρινίσεις αυτές από μέρους των παιδιών κρίθηκαν απαραίτητες, για να μην υπάρχουν αμφιβολίες ως προς το θέμα που απεικόνιζαν στο χαρτί.

Εκτός από τις γραφικές απεικονίσεις των νηπίων για τη διερεύνηση των αντιλήψεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών και των γονέων, αλλά και την εμπλοκή των γονέων στο όλο εγχείρημα, χρησιμοποιήθηκαν κατάλληλα διαμορ-

φωμένα ερωτηματολόγια βασισμένα στους οδηγούς παρατήρησης.

Συμπεράσματα

Μέσα από τη μελέτη των δεδομένων της έρευνας διαπιστώνεται ότι:

- κυρίαρχη θέση στις προτιμήσεις των μαθητών έχει η ενίσχυση της παρουσίας της, η διαμόρφωση ημιυπαίθριων καθιστικών για κοινωνικές συναναστροφές και ξεκούραση, η βελτίωση των χώρων για αθλοπαιδιές, ο φυσικός διαχωρισμός των χώρων άθλησης, η κατασκευή ενός στοιχείου νερού (λίμνη ή συντριβάνι), η αισθητική και λειτουργική βελτίωση της βρύσης, η κατασκευή υπαίθριας τάξης-αμφιθεάτρου με φυσικά υλικά.
- Αντίστοιχα, στους εκπαιδευτικούς υπάρχει έντονος προβληματισμός για την αισθητική ποιότητα του χώρου, η οποία που συνδέεται κυρίως με την απουσία πρασίνου. Ο προβληματισμός για την παιδαγωγική του ποιότητα και για την εκπαιδευτική του αξιοποίηση υπάρχει σε μικρότερο ποσοστό, αλλά δεν συνοδεύεται από προτάσεις.
- Η πλειοψηφία των γονέων δεν απάντησε στα ερωτηματολόγια. Όσοι απάντησαν επισημαίνουν την ανάγκη για ενίσχυση του πρασίνου στην αυλή, με στόχο την αισθητική και φυσική βελτίωση του περιβάλλοντος.
- Μέσα από την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος προκύπτει ότι η σχολική

διασμού περιβάλλοντος

- στην κατανόηση σχέσεων περιβάλλοντος και συμπεριφοράς
- στην απόκτηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων, καθώς και δεξιοτήτων ομαδικής εργασίας.

Το μεγάλο ενδιαφέρον που παρουσιάζει το θέμα και η επιτυχής πιλοτική εφαρμογή του κίνησε το ενδιαφέρον και άλλων δήμων του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και οδήγησε στη συνέχεια σε δημιουργία Εθνικού Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με θέμα "Η ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ". Στην οργανωτική και επιστημονική επιτροπή του Δικτύου που εγκρίθηκε από το ΥΠΕΠΘ τον Απρίλιο του 2001 συμμετέχουν εκπρόσωποι από όλες της βαθμίδες εκπαίδευσης, από την τοπική αυτοδιοίκηση και εκπρόσωποι επιστημονικών συλλόγων.

Στόχοι του δικτύου είναι:

- η ενσωμάτωση των δεδομένων της σύγχρονης παιδαγωγικής έρευνας στο σχεδιασμό του σχολικού χώρου
- η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των σχολείων που θα συμμετέχουν στο δίκτυο
- η επέκταση του δικτύου σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ώστε να ενσωματωθεί και να αξιοποιηθεί και η διεθνής εμπειρία

κοινότητα αναγνωρίζει στο σύνολό της την ανάγκη για δραστηριότητες αλλαγές στον υπαίθριο σχολικό χώρο, παρότι δεν γνωρίζει πώς μπορεί να τον αξιοποιήσει στην εκπαιδευτική διαδικασία.

- Κυρίαρχη πρόταση για αλλαγή είναι η ενίσχυση της παρουσίας του πρασίνου στο σχολικό χώρο, για περισσότερα δένδρα και θάμνους και λιγότερο τσιμέντο.
- Μέσα από την παρατήρηση της συμπεριφοράς των μαθητών στη διάρκεια του διαλείμματος διαπιστώθηκε ότι μικρό ποσοστό απασχολείται στις αθλοπαιδιές και σε κινητικό παιχνίδι (τρέξιμο, αναρρίχηση). Οι περισσότεροι μαθητές τρώνε ή είναι απασχολημένοι σε συζητήσεις σε μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες, όρθιοι σε προφυλαγμένες θέσεις ή καθισμένοι σε άτυπα καθιστικά, στις σκάλες, στις κερκίδες, σε πεζούλια. Οι ήμερες αυτές δραστηριότητες είχαν και τη μεγαλύτερη συγκριτικά διάρκεια μετά από τις αθλοπαιδιές.

Τα χαρακτηριστικά του χώρου και η έλλειψη ποικιλίας υποδομής συνδέθηκαν από τους μαθητές με την εκδήλωση αυτών των μορφών συμπεριφοράς.

Μέσα από τη μελέτη των προτάσεων των παιδιών διαπιστώθηκε η ικανότητα των παιδιών να διατυπώνουν απόψεις για το περιβάλλον που τους αφορά. Διαπιστώθηκε επίσης και η συμβολή του προγράμματος:

- στην εξοικείωση των μαθητών με μεθόδους παρατήρησης, ανάλυσης και σχε-

- η οργάνωση ενός νεανικού forum με συμμετοχή μαθητών από όλη την Ευρώπη, σε συνεργασία με τη διεθνή οργάνωση εκπαιδευτικών - μαθητών για το περιβάλλον "CARETAKERS FOR THE ENVIRONMENT".

- η βελτίωση, επέκταση και ανατύπωση του παιδαγωγικού υλικού που έχει παραχθεί (video, cdrom και 32 εκπαιδευτικές δραστηριότητες), ώστε να αποτελέσει οδηγό υλοποίησης προγραμμάτων ΠΕ με θέμα την αυλή του σχολείου από σχολεία διαφόρων περιοχών της χώρας.

- η διάδοση της εμπειρίας του δήμου Νεάπολης και η υιοθέτηση των πρακτικών του προγράμματος και από άλλους δήμους και η

- η ενίσχυση εκδήλωσης τοπικών πρωτοβουλιών, ώστε οι σχολικές αυλές στις νέες κτιριακές σχολικές μονάδες να σχεδιάζονται συμμετοχικά με παιδαγωγικά κριτήρια και με γνώμονα την αξιοποίησή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και την καλλιέργεια περιβαλλοντικού ήθους.

Στο δίκτυο κατά την πρώτη χρονιά λειτουργίας του έχουν δηλώσει συμμετοχή 87 σχολεία από διάφορους δήμους της χώρας. Στην πρώτη ενημερωτική συνάντησηςεμινάριο που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του δικτύου με τη στήριξη του Δήμου Νεάπολης και των τοπικών Νομαρχιών, συμμετείχαν 32 υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από διάφορους Νομούς της Χώρας και 122 εκπαιδευτικοί.

Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Κόκκοτας Παν., καθηγητής Διδακτικής
των Φ.Ε. (Π.Τ.Δ.Ε. Παν. Αθηνών)

Πήλιουρας Παν., δάσκαλος,
Υποψ. Διδάκτορας της Διδακτικής
των Φ.Ε. (Π.Τ.Δ.Ε. Παν. Αθηνών)

Μαλαμίτσα Κατερίνα, δασκάλα,
Μεταπτυχιακή φοιτ. (Π.Τ.Δ.Ε. Παν. Αθηνών)

Στην εποχή μας, η εκπαίδευση στις Φ.Ε. (Φυσικές Επιστήμες) σύμφωνα με τις νέες θεωρίες μάθησης πραγματοποιείται μέσω ποικίλων προσεγγίσεων στη διδασκαλία και επιφυλάσσει νέους ρόλους τόσο για το δάσκαλο όσο και για το μαθητή. Ο κλειστός χώρος του σχολείου δεν μπορεί να νοηθεί ως ο μοναδικός χώρος μάθησης. Οι αλλαγές στο τεχνολογικό και κοινωνικό γίγνεσθαι οδήγησαν στην αναθεώρηση του περιεχομένου και της διαδικασίας προσέγγισης της μάθησης. Σημαντικές ευκαιρίες μάθησης για τους μαθητές, ιδιαίτερα στο μάθημα των Φ.Ε., μπορούν να οργανωθούν από το δάσκαλο μέσω άτυπων προσεγγίσεων και σε χώρους εκτός του θεσμοθετημένου σχολείου.

Υπάρχει πλήθος στοιχείων, που αποδεικνύουν πως ιδεολογίες και στερεότυπα (Πιν.1) που κυριάρχησαν για δεκαετίες στα αναλυτικά προγράμματα των Φ.Ε., αλλά και άλλων μαθημάτων, βρίσκονται υπό αμφισβήτηση.

Τα τελευταία χρόνια, έχει αναδειχθεί διεθνώς ένας σημαντικός αριθμός καινοτομικών προγραμμάτων που επιδιώκουν τη σύνθεση επιστημονικών πεδίων, όπως για παράδειγμα των Φ.Ε., των Μαθηματικών και της Τεχνολογίας. Κάποιοι, μάλιστα, υποστηρί-

ζουν ότι τα καινοτομικά αυτά προγράμματα θα πρέπει να διευρυνθούν ακόμα πιο πολύ ώστε να συμπεριλάβουν ζητήματα κοινωνικής διάστασης, όπως τα περιβαλλοντικά, αλλά και να καλύπτουν ολόπλευρα τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες των μαθητών (Olson, James & Lang 1999).

Επιπλέον και οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των τελευταίων ετών σε πολλές χώρες υπηρετούν την ίδια φιλοσοφία και εστιάζουν στους παρακάτω στόχους:

- Φ.Ε. για όλους τους πολίτες
- Διδασκαλία η οποία θα στοχεύει στη μάθηση με κατανόηση (teaching for understanding).
- Ένταξη στα αναλυτικά προγράμματα μιας διαφορετικής φιλοσοφίας του τι αντιπροσωπεύουν οι Φ.Ε. (οι Φ.Ε. έχουν ανθρωπινή, πολιτισμική και ιστορική διά-

σταση).

- Έμφαση στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα της ύλης που πρέπει να διδαχθεί.
- Ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών για δια βίου μάθηση.

Αντιλήψεις - εμπόδια στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας

- > Ατομικοί στόχοι, ατομική επίδοση
- > Εξετάσεις
- > Δάσκαλος: μεταδότης της γνώσης
- > Το μάθημα (κυρίαρχη οργανωτική έννοια). Το πείραμα (μοναδικό μέσο στη διδασκαλία του μαθήματος των Φ.Ε.

Σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις υπογραμμίζουν τη σημασία του κοινωνικού πλαισίου που λαμβάνει χώρα η παιδαγωγική διαδικασία αλλά και η διαπραγμάτευση του περιεχομένου των Φ.Ε. ενώ προσφέρουν το ιδανικό πλαίσιο της ολόπλευρης ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών εννοιών στο αναλυτικό πρόγραμμα. Ερευνητές αλλά και ενημερωμένοι εκπαιδευτικοί της πράξης, στην προσπάθειά τους για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των Φ.Ε., εστιάζουν την προσοχή τους στην κατανόηση από τους μαθητές εννοιών και διαδικασιών των Φ.Ε. μέσω αυθεντικών καταστάσεων και πλαισίων και τονίζουν τη σημασία της ερευνητικής μάθησης σε αντίθεση με τη μάθηση γεγονότων από βιβλία ή μέσω διαλέξεων.

Σε αρκετές χώρες του κόσμου τα αναλυτικά προγράμματα υιοθετούν πιο σύγχρονες υποθέσεις για τον τρόπο που επιτυγχάνεται η μάθηση καθώς και νέες διδακτικές προσεγγίσεις:

- **εποικοδομητικές προσεγγίσεις (Duit & Treagust 1998),**
- **κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις (Coburn & Aikenhead 1998),**
- **ομαδοσυνεργατικές προσεγγίσεις (Stahl 1994, Johnson & Johnson 1999, Σταυρίδου 1999),**
- **αντίληψη για την εγκατεστημένη γνώση (situated learning),**
- **συστημική προσέγγιση**

□ χρήση των πολυμέσων,

Επίσης υιοθετούν νέες θέσεις για την οργάνωση του μαθήματος των Φ.Ε. που ξεπερνούν τα παραδοσιακά διδακτικά αντικείμενα της Φυσικής, της Χημείας και των άλλων γνωστικών πεδίων και εστιάζουν σε νέες ατομικές (κριτική σκέψη, επίλυση πραγματικών προβλημάτων) αλλά και κοινωνικές δεξιότητες και αξίες που θα πρέπει να καλλιεργούνται μέσα και έξω από την τάξη.

Η μάθηση δεν αποτελεί πλέον μια διαδικασία μεταβίβασης της γνώσης από κάποιον που την κατέχει σε αυτόν που δεν την κατέχει. Η γνώση οικοδομείται ενεργητικά από το μαθητή με μελέτη βασισμένη στην εποπτεία, στηριζόμενη σε συγκεκριμένο γνωστικό υπόβαθρο. Ο μαθητής, και γενικότερα αυτός που μαθαίνει, αντιμετωπίζει το νέο στοιχείο χρησιμοποιώντας αυτό που ήδη γνωρίζει και η εξέλιξη ή η αλλαγή αυτού που ήδη γνωρίζει ο μαθητής αποτελεί τη διαδικασία της μάθησης (Κόκκοτας 1998).

Οι ιδέες των μαθητών για το περιβάλλον

Σε αντίθεση με το θεμελιώδη ρόλο του λογικού συλλογισμού στην επιστήμη των Φ.Ε., οι κοινωνίες αλλά και τα άτομα που τις αποτελούν συγκεντρώνουν πληροφορίες και αποκτούν γνώσεις μέσω της εμπειρίας, της αντίληψης και της διάισθησης. Έτσι οι νέες προσαρμόζομενες πληροφορίες και γεγονότα γίνονται καλύτερα αντιληπτές και αφομοιώνονται εάν αυτές είναι σύμφωνες με τις προϋπάρχουσες αντιλήψεις και τις προηγούμενες εμπειρίες του μανθά-

νοντος ή της κοινότητας (McBean & Hengeveld 2000). Η Π.Ε. (Περιβαλλοντική Εκπαίδευση) προσφέρει άφθονες ευκαιρίες ενασχόλησης των μαθητών με την επιστημονική έρευνα. Ωστόσο κλειδί για να επιδιώκει ο διδάσκων την εννοιολογική αλλαγή των εννοιών που προσεγγίζουν οι μαθητές μέσω του περιβάλλοντος, είναι να ξεκινά και να στηρίζεται στην προηγούμενη γνώση τους. Οι μαθητές έχουν ιδέες για πολλές περιβαλλοντικές έννοιες, όπως την τροφική αλυσίδα, το οικοσύστημα, τη ροή ενέργειας, τη βιοκοινότητα, την ανακύκλωση της ύλης, την αποσύνθεση, τη ρύπανση κτλ. Οι διδάσκοντες θα πρέπει να είναι ενήμεροι για αυτές τις απόψεις των μαθητών, έτσι ώστε με κατάλληλες τεχνικές να τις αναδεικνύουν και να τις εκμεταλλεύονται είτε στην περίπτωση ενός μαθήματος Φ.Ε. είτε στην περίπτωση υλοποίησης ενός προγράμματος Π.Ε. (Driver, Squires, Rushworthe, Wood-Robinson 1998).

Η βιωματική μάθηση στις Φ.Ε και στο περιβάλλον

Η έννοια της βιωματικής μάθησης βρίσκεται στον αντίποδα των παραδοσιακών παιδαγωγικών θεωριών και διδακτικών προσεγγίσεων. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, πρέπει ο μαθητής να εμπλέκεται άμεσα στην πραγματικότητα που μελετάται. Κάτι το οποίο δεν αφορά μόνο παρατήρηση του υπό μελέτη φαινομένου, αλλά συμμετοχή σε ενέργειες που σχετίζονται με αυτό, δηλαδή, στοχασμό πάνω στο θέμα και δράση. Η μάθηση δεν είναι μια πράξη θέασης. Οι μαθητές για να κατακτήσουν τη γνώση θα πρέπει να ομιλούν για αυτό που μαθαίνουν, να γράφουν για αυτό, να το συσχετίζουν με προηγούμενες εμπειρίες και να το εφαρμόζουν στην καθημερινή τους ζωή. Με άλλα λόγια, πρέπει να το κάνουν μέρος της ζωής τους. Η βιωματική μάθηση σχετίζεται με επιταγές -ορόσημα στην ιστορία της παιδαγωγικής, όπως "learning by doing" του Dewey, τη μάθηση μέσω ανακάλυψης του Bruner, τη μέθοδο project του Frey, την εκπαίδευση και την καλλιέργεια δεξιοτήτων ζωής, τη δια βίου εκπαίδευση κτλ. (Καμαρινού 2000). Κατά τον Piaget οι ψηλαφητοί χειρισμοί των αντικειμένων στο περιβάλλον δημιουργούν τις πιο σπουδαίες εντυπώσεις στο παιδί. Η εμπειρική έρευνα είναι ένας από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος εξετάζει το περιβάλλον του (Κόκκοτας, Βλάχος 1998). Η πράξη αυτή καθ' αυτή σημαίνει ενεργό συμμετοχή, γεγονός που δημιουργεί το ενδιαφέρον το οποίο με τη σειρά του θα συμβάλει στη μάθηση. Επομένως βιωματική μάθηση σημαίνει ότι παρέχονται στους μαθητές δυνατότητες να βιώσουν το ζήτημα ή το φαινόμενο που ερευνούν, γεγονός το οποίο αναμένεται να επηρεάσει τη βαθύτερη κατανόηση των εννοιών και των φαινομένων των Φ.Ε. που μελετούν, αλλά και την εκτίμησή τους αναφορικά με αξίες, συναισθήματα και στάσεις

προς το περιβάλλον. Στην Π.Ε. μέσω της έρευνας πεδίου, διαδικασίας ξεκάθαρα βιωματικής, επιδιώκεται η επίτευξη πολλαπλών διδακτικών στόχων που σχετίζονται άμεσα και με σκοπούς και επιδιώξεις των Φ.Ε. Τέτοιες είναι η βίωση των φαινομένων, η ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος και οι επιστημονικές προσεγγίσεις στα προβλήματα, η ανάπτυξη πειραματικών δεξιοτήτων και η κατανόηση του θεωρητικού περιεχομένου του αναλυτικού προγράμματος του μαθήματος των Φ.Ε. (Woolpough and Allsop 1985). Επισημαίνουμε ότι έρευνας στο διεθνή χώρο δείχνουν πως οι ενεργητικές-βιωματικές μέθοδοι οδηγούν σε μακρότερη διατήρηση της γνώσης, στην καλλιέργεια ανώτερων δεξιοτήτων στην επίλυση προβλημάτων, σε θετικότερες στάσεις και σε μεγαλύτερη θέληση για μελλοντική μάθηση, σε σύγκριση με τις μεθόδους παθητικής μάθησης.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε σχέση με τις επιχειρούμενες αλλαγές

Φυσικό επακόλουθο των εξελίξεων που αναφέρθηκαν σε προηγούμενη παράγραφο, ήταν η ενδυνάμωση του κοινωνικού και εκπαιδευτικού ρόλου της Π.Ε. Οι εκπαιδευτικές περιβαλλοντικές δραστηριότητες θεωρούνται ως οι κατεξοχήν δραστηριότητες, που μπορούν να εκπληρώσουν με επιτυχία τις εκπαιδευτικές απαιτήσεις των νέων σχολικών αναλυτικών προγραμμάτων και όχι μόνο του μαθήματος των Φ.Ε., αφού δραστηριοποιούν τις αισθήσεις, παρακινούν και εμπνέουν τους μαθητές. Επίσης ενθαρρύνουν την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και προσφέρουν απελευθέρωση φυσική και πνευματική από τους περιορισμούς της τάξης. Τα τελευταία χρόνια οι υποστηρικτές της Π.Ε. δέχονται πως η προσέγγιση της γνώσης μέσω θεμάτων που άπτονται της κοινωνικής πραγματικότητας είναι ένα εξαιρετικό μέσο για νέες αποτελεσματικότερες μαθησιακές διαδικασίες και εμπειρίες. Ιδιαίτερα μάλιστα όταν χρησιμοποιούνται ενεργητικές, συνεργατικές και εγκατεστημένες στο πλαίσιο μαθησιακές προσεγγίσεις (Datt, Vernooij and Volman, 2000).

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι προσπάθειες για τη δημιουργία σύγχρονου περιεχομένου στην Π.Ε. προχωρούν παράλληλα με την αναζήτηση αποτελεσματικών προσεγγίσεων μάθησης.

Η σχέση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών

Για αρκετούς οι όροι Π.Ε. και εκπαίδευση στις Φ.Ε. σχεδόν ταυτίζονται. Όμως δεν είναι ακριβώς έτσι. Μολονότι, έχουν κοινά στοιχεία και καλύπτουν παρόμοιο γνωστικό περιεχόμενο, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι προέρχονται από διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο και συ-

χνά, σε ό,τι αφορά την τωρινή εκπαιδευτική πρακτική, υιοθετούν εντελώς διαφορετικές προσεγγίσεις. Για κάποιους άλλους, η Π.Ε. είναι ένα εξειδικευμένο πεδίο που αποτελεί έναν από τους πολλούς κλάδους των Φ.Ε.. Αποτέλεσμα αυτής της λανθασμένης αντίληψης είναι να αποφεύγουν να ασχολούνται με την Π.Ε. πολλοί εκπαιδευτικοί άλλων ειδικοτήτων, ή εκπαιδευτικοί με άλλες κλίσεις που έχουν και μπορούν να προσφέρουν σημαντικά στην οικοδόμηση των περιβαλλοντικών αξιών. Εξάλλου, αυτή η αντίληψη της στενής διασύνδεσης της Π.Ε. με τις Φ.Ε. βοηθάει στη διαίωση του μύθου πως μόνο η Επιστήμη και η Τεχνολογία μπορούν να προσφέρουν αποτελεσματικά μέσα αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος, αφήνοντας στο περιθώριο τον καθοριστικό ανθρωπινό παράγοντα με τις ιδέες και τις αξίες που μπορεί να πρεσβεύει.

Αντικείμενο μελέτης των Φ.Ε. είναι ο φυσικός κόσμος που μας περιβάλλει και τα φαινόμενα, οι νόμοι και οι αρχές που τον διέπουν, αλλά και το πώς εμείς εξηγούμε αυτά τα φαινόμενα, καθώς επίσης και οι προβλέψεις που πραγματοποιούμε γι' αυτά. Στην έμφυτη ανάγκη του παιδιού να γνωρίσει και να ανακαλύψει τον κόσμο που το περιβάλλει, οι μέθοδοι των Φ.Ε. μπορούν να χρησιμεύσουν ως οδηγός. Επιπλέον μπορούν να υποστηρίξουν την προσπάθεια δασκάλων και μαθητών να ερευνήσουν το περιβάλλον και να κατανοήσουν έννοιες, διαδικασίες και φαινόμενα που σχετίζονται με αυτό.

Από την άλλη πλευρά, η Π.Ε. εκτός από τη φυσική εξετάζει και την κοινωνικοπολιτισμική και τεχνοοικονομική διάσταση του περιβάλλοντος, γιατί εκτιμάται ότι με αυτόν τον ολιστικό και διεπιστημονικό τρόπο προσέγγισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων ο άνθρωπος μπορεί να κατανοήσει καλύτερα τον κόσμο του, αλλά και να "διαχειριστεί" σωστότερα το περιβάλλον. Οι σκοποί των προγραμμάτων Π.Ε. περιλαμβάνουν εκτός από την ευαισθητοποίηση των μαθητών, τη διεπιστημονική μελέτη των παραγόντων που δημιουργούν το υπό εξέταση ζήτημα και την καλλιέργεια ικανοτήτων τέτοιων, ώστε οι μαθητές να πάρουν αποφάσεις για υιοθέτηση θετικών, ως προς το θέμα, συμπεριφορών (Αθανασάκης 1995).

Όπως συμπεραίνει κανείς από τα παραπάνω η Π.Ε. και οι Φ.Ε. έχουν κοινά στοιχεία αλλά και διαφορές. Δεν μπορεί επομένως η Π.Ε. να εννοείται και να εφαρμόζεται σαν μια απλή εφαρμογή των Φ.Ε., αλλά ως μια ολιστική προσέγγιση που αποτελεί σύνθεση πολλών επιστημονικών πεδίων. Παρότι όμως Π.Ε. και Φ.Ε. δεν ταυτίζονται, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό αφού καλύπτουν το ίδιο γνωστικό αντικείμενο και έχουν πάρα πολλά να συνεισφέρουν στην επιδίωξή μας για μάθηση με νόημα και στη δημιουργία ενός αναλυτικού προγράμματος των Φ.Ε. με ευρύτερους ορίζοντες. Ταυτόχρονα η Π.Ε. και η εκπαίδευση

στις Φ.Ε. έχουν ομοιότητες στους σκοπούς και στους στόχους, στις αρχές και στη μεθοδολογία.

Η Π.Ε. είναι ένα διαθεματικό πεδίο που κυριαρχείται από έννοιες, διαδικασίες και φαινόμενα που ανήκουν στο επιστημονικό πεδίο των Φ.Ε. Αν ρίξει κανείς μια ματιά σε ένα πρόγραμμα Π.Ε., θα διαπιστώσει ότι οι μαθητές εμπλέκονται σε όλα τα ειδικότερα πεδία που απαρτίζουν το γνωστικό αντικείμενο των Φ.Ε. (Βιολογία, Χημεία, Γεωλογία, Φυσική). Χρησιμοποιώντας το περιβάλλον ως αυθεντικό πλαίσιο μάθησης, προσφέροντας δηλαδή στους μαθητές άμεσες εμπειρίες μέσα σ' αυτό, είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να εκπληρώσει κάποιος ταυτόχρονα σκοπούς των Φ.Ε. και της Π.Ε..

Όλες οι σύγχρονες εξελίξεις, αναφορικά με τη σύνταξη αναλυτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία των Φ.Ε., υπογραμμίζουν την ερευνητική διάσταση της διδασκαλίας του μαθήματος. Ομοίως η Π.Ε. έχει κι αυτή έντονη ερευνητική διάσταση. Ερευνώντας το φυσικό περιβάλλον με βάση την επιστημονική μέθοδο οι μαθητές ασκούνται στις επιστημονικές διαδικασίες, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσουν συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές, αποκτούν δηλαδή επιστημονική νοοτροπία. Εργαζόμενοι οι μαθητές μέσα στο περιβάλλον ενημερώνονται για τα πιθανά περιβαλλοντικά προβλήματα, κατανοούν τα όρια της ανθρώπινης παρέμβασης σε αυτό, ενώ ταυτόχρονα τους προσφέρεται η δυνατότητα, σε ένα πλαίσιο μάθησης με πρωτογενείς πηγές, να κατακτήσουν βασικές έννοιες των Φ.Ε., αλλά και να ασκηθούν στη μεθοδολογία των επιστημών. Ταυτόχρονα, ασκούνται σε ανώτερες γνωστικές δεξιότητες, όπως η επί-

λυση πραγματικών και υπαρκτών προβλημάτων, η διατύπωση επιχειρημάτων και η λήψη αποφάσεων.

Συμπερασματικά καταλήγουμε στα παρακάτω κοινά σημεία Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών:

- Χρησιμοποιούν ίδιες παιδαγωγικές προσεγγίσεις (μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις, εποικοδομητικές προσεγγίσεις, διαθεματικές και πολυθεματικές προσεγγίσεις)
- Βιωματική μάθηση
- Συνεργατική μάθηση
- Επίλυση προβλημάτων
- Χρήση του φυσικού περιβάλλοντος ως πλαισίου μάθησης. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι στη διδασκαλία των Φ.Ε. υπάρχει μια ανακολουθία των θεωρητικών δεδομένων με αυτό που στην πραγματικότητα συμβαίνει στην πράξη. Υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στα πορίσματα της Διδακτικής των Φ.Ε. και στην εκπαιδευτική τους εφαρμογή στην τάξη. Σε ένα καλά οργανωμένο πρόγραμμα Π.Ε. μπορεί κάποιος να εντοπίσει τα περισσότερα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Ωστόσο, για τη διδασκαλία του μαθήματος των Φ.Ε. αυτά παραμένουν μεγάλη προσοδία.

Επίλογος

Το ζητούμενο στις μέρες μας είναι ο παιδαγωγικός πυρήνας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης να εμποτίσει το μάθημα και τη διδασκαλία των Φ.Ε. Κάτι που βλέπουμε να συμβαίνει σιγά σιγά ιδιαίτερα στο Δημοτικό Σχολείο. Εκπαιδευτικοί που υλοποιούν προγράμματα Π.Ε. αποκτούν εμπειρία των παραπάνω προσεγγίσεων και εφαρμόζουν και στα

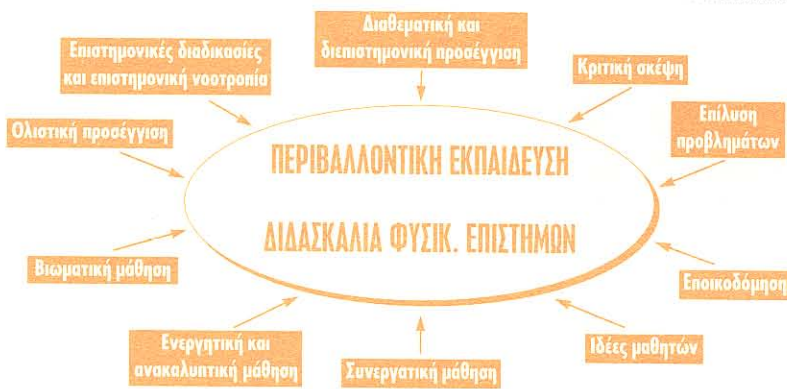
Διάγραμμα 1: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Μια σύγχρονη μεθοδολογική προσέγγιση

Αν εξετάσει κανείς ένα ένα τα διδακτικά και παιδαγωγικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την Π.Ε., θα διαπιστώσει ότι αυτή έχει όλα τα χαρακτηριστικά της καλής εκπαίδευσης.

σχολικά μαθήματα παρόμοιες διδακτικές στρατηγικές. Βέβαια, και η Π.Ε. μπορεί να αντλήσει στοιχεία από τα σύγχρονα πορίσματα της Διδακτικής των Φ.Ε. Έτσι τελικά θα μπορούσαμε να οδηγηθούμε στο παρακάτω διάγραμμα, επιθυμητό στόχο και για τα δύο πεδία (Διαγρ. 2).

Για να εκπληρωθεί ο στόχος της διασύνδεσης Φ.Ε. και Π.Ε., όλοι οι εκπαιδευτικοί, αλλά ιδιαίτερα αυτοί που διδάσκουν Φ.Ε., θα πρέπει να κατανοήσουν τις πολλαπλές εκφάνσεις που ενυπάρχουν στο εννοιολογικό πλαίσιο που διέπει την παιδαγωγική και διδακτική διάσταση της Π.Ε. (Αθανασάκης 1995). Η πολυεπιστημονική προσέγγιση είναι θεμελιώδης αρχή του εννοιολογικού πλαισίου της Π.Ε. Το περιβάλλον ως κοινωνικό ζήτημα πρέπει εξ ορισμού να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων. Τα πραγματικά προβλήματα της ζωής, δύσκολα μπορούν να υπεραπλουστευθούν, και σπάνια μπορούν να επιλυθούν με τη βοήθεια ενός μόνο επιστημονικού πεδίου (Dam, Verloop and Volman, 2000).

Από την οπτική πλευρά των επιθυμητών μεταρρυθμίσεων, και την αναζήτηση νέων μοντέλων διδασκαλίας και μάθησης στο μάθημα των Φ.Ε., το περιβάλλον αποτελεί ένα αυθεντικό πλαίσιο στο οποίο η μαθησιακή διαδικασία μπορεί να λειτουργήσει καλύτερα προσφέροντας ένα πλαίσιο μάθησης πιο οικείο, πιο ενδιαφέρον και με μεγαλύτερο νόημα για τους μαθητές.

Διάγραμμα 2: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και διδασκαλία Φυσικών Επιστημών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ▶ **Αθανασάκης Α.** (1995) Παιδαγωγικές Κατευθύνσεις Φυσικών Επιστημών, Σαββάλας: Αθήνα
- ▶ **Coburn & Aikenhead** (1998). Cultural Aspects of learning Science. In Fraser and Tobin (Eds). International Handbook of Science Education, Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers
- ▶ **Dam, Verloop & Volman** (2000). New learning in social studies. In: P.R. Simons, J.L. van der Linden, T.M. Duffy (Eds.). New Learning, pp.141-156. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- ▶ **Driver, Squires, Rushworth, Wood-Robinson** (1998) Οικο-δομώντας τις έννοιες των Φυσικών Επιστημών. Κόκκοτας Π.(Επιμ). Τυπωθήτω: Αθήνα
- ▶ **Duit & Treagust** (1998). Learning in Science - From Behaviorism Towards Social Constructivism and Beyond. In Fraser and Tobin (Eds). International Handbook of Science Education, Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers
- ▶ **Καμαρινού Δ.** (1998) Βιωματική μάθηση στο σχολείο
- ▶ **Κόκκοτας Π. & Βλάχος Ι.** (2000) "Ο ρόλος του πειράματος στην επιστήμη, τη διδασκαλία και τη μάθηση" Κόκκοτας Π. (επιμ.) Διδακτικές προσεγγίσεις στις Φυσικές Επιστήμες. Τυπωθήτω: Αθήνα
- ▶ **Κόκκοτας, Π.** (1998). Διδακτική των Φυσικών Επιστημών. Εποικοδομητική προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης. Γρηγόρης:Αθήνα.
- ▶ **McBean, G.A. and Hengeveld, H.G.** 2000. Communicating the science of climate change: a mutual challenge for scientists and educators. Can. J. Environmental Education 5:1-19.
- ▶ **Σταυρίδου Ε.** (1999). Συνεργατική μάθηση στις Φυσικές Επιστήμες. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- ▶ **Stahl, R.** (1994) The essential elements of cooperative learning in the classroom. Eric digest. Clearinghouse for Social Studies / Social Science Education.
- ▶ **Woolnough, B., and Allsop, T.** (1985). Practical Work in Science. Cambridge, Cambridge University Press.

ΤΟ ΟΙΚΟ- ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Κωνσταντίνος Δ. Σκορδούλης
Αν. Καθηγητής Φυσικής & Επιστημολογίας
Φυσικών Επιστημών
Τομέας Φυσικών Επιστημών, Τεχνολογίας και
Περιβάλλοντος
Παιδαγωγικό Τμήμα ΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το Οικοπολιτισμικό Παράδειγμα είναι μια νέα πρόταση για τη διδασκαλία σύμφωνα με την οποία η ανάπτυξη της γνωστικής αντίληψης του ατόμου εξαρτάται από το κοινωνικο-πολιτισμικό και οικολογικό πλαίσιο στο οποίο το άτομο ζει και λειτουργεί.

Είναι μια νέα πρόταση για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών η οποία στηρίζεται στις εξής θέσεις: α) η επιστήμη συγκροτείται ως πολιτισμικός χώρος με συγκεκριμένες πρακτικές, γλωσσικές παραδόσεις, εγκαθιδρύοντας συγκεκριμένες ταυτότητες και κοινότητες και β) η διδασκαλία των φυσικών επιστημών είναι μια διαδικασία επιπολιτισμού (enculturation) κατά την οποία ο εκπαιδευόμενος καλείται να διασχίσει τα πολιτισμικά όρια (cultural borders) μεταξύ της καθημερινής του εμπειρίας και της σχολικής επιστήμης. Βασικό αναλυτικό εργαλείο για τη συγκεκριμένη προσέγγιση αποτελεί η έννοια του πολιτισμού - culture.

Ο Ρόλος των Πλαισίων

Η Οικο-Πολιτισμική προσέγγιση τοποθετεί τον άνθρωπο καταρχήν μέσα σε ένα οικολογικό πλαίσιο. Η θέση αυτή πηγάζει από το γεγονός ότι ο άνθρωπος θεωρείται και είναι ενεργό μέλος της οικόσφαιρας, του μεγαλύτερου οικοσυστήματος που βιότοπός

του θεωρείται ολόκληρη η Γη.

Σε δεύτερη φάση, θεωρείται ότι ο άνθρωπος και η φύση μεταβάλλονται παράλληλα, σε μια διαδικασία όπου η παραδοσιακή αντιπαράθεση μεταξύ ιστορικού ανθρώπου και ανιστόρητης φύσης χάνει τη σημασία της.

Οι παράμετροι του οικολογικού πλαισίου περιλαμβάνουν τις κλιματολογικές συνθήκες και άλλα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος (πχ. αποθέματα νερού, μορφολογία εδάφους κτλ.).

Η έμφαση η οποία αποδίδεται στη σπουδαιότητα των οικολογικών παραμέτρων, βασιίζεται στην υπόθεση ότι οι μακροπρόθεσμες στρατηγικές που ακολουθεί μια κοινωνία επηρεάζονται από τις δυνατότητες του φυσικού περιβάλλοντος που συνδυάζονται, επηρεάζουν και το σύστημα οργάνωσης και παραγωγής της κοινωνίας.

Και επειδή, οι όροι και οι συνθήκες επιβίωσης των ανθρώπων προσδιορίζονται και από τις σχέσεις που οι ίδιοι οι άνθρωποι συνάπτουν μεταξύ τους (οι οποίες είναι σχέσεις παραγωγικές), το οικο-πολιτισμικό παράδειγμα συνδυάζει το οικολογικό με το κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο.

Ταυτόχρονα, με τον όρο παραδοσιακή οικολογική γνώση περιγράφονται όλες οι επινοήσεις (τοπικές επιστημονικές και τεχνολογικές αρχές, θεωρίες, έννοιες και κατασκευές σε σχέση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινότητας) οι οποίες διευκολύνουν την προσαρμογή του ανθρώπου στις οικολογικές παραμέτρους, δηλαδή διευκολύνουν την επιβίωσή του σε ένα συγκεκριμένο οικολογικό πλαίσιο.

Η Παραδοσιακή Οικολογική Γνώση (Traditional Ecological Knowledge - TEK), μαζί και σε συνδυασμό με τις πεποιθήσεις, παραδόσεις, κοσμοαντιλήψεις και αξίες που απορρέουν από το συγκεκριμένο τρόπο οργάνωσης και τον τρόπο ζωής της κοινότητας συγκροτούν τον πολιτισμικό χώρο της καθημερινότητας του ατόμου (του μαθητή).

Η σύγχρονη έρευνα έχει δείξει ότι η αναγνώριση της σημασίας του κοινωνικο-πολιτισμικού υπόβαθρου του διδασκόμενου στη διδασκαλία και μάθηση των φυσικών επιστημών είναι εξαιρετικής σημασίας, αν θέλουμε να κατοχυρώσουμε ασφαλείς προϋποθέ-

σεις για μια επιτυχημένη μαθησιακή πορεία.

Η Διάβαση των Πολιτισμικών Συνόρων

Σύμφωνα με την οικοπολιτισμική προσέγγιση, η επιτυχία στα πλαίσια της διδασκαλίας των φυσικών επιστημών εξαρτάται από την ικανότητα του μαθητή να συνταιριάζει την κουλτούρα της καθημερινής του ζωής με αυτή των φυσικών επιστημών του σχολείου. Ένας μαθητής βιώνει καθημερινά την κουλτούρα της οικογένειας, της γειτονιάς του, της κοινωνικής του τάξης κτλ. και σε γενικότερο επίπεδο της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει. Από τη στιγμή που ο μαθητής έρχεται σε επαφή για πρώτη φορά με τον κόσμο της επιστήμης -στα πλαίσια του σχολείου- ουσιαστικά βρίσκεται αντιμέτωπος με μια νέα κουλτούρα με την οποία πρέπει να αλληλεπιδράσει. Ο βαθμός και η μορφή συνύπαρξης της κουλτούρας της καθημερινής ζωής με την κουλτούρα της επιστήμης επηρεάζουν άμεσα τη διαδικασία μάθησης και διδασκαλίας.

Όταν η κουλτούρα της επιστήμης (του σχολείου) γενικά βρίσκεται σε αρμονία με την κουλτούρα του καθημερινού κόσμου του μαθητή, τότε η διδασκαλία των φυσικών επιστημών υποστηρίζει την άποψη του μαθητή για τον κόσμο. Σ' αυτή την περίπτωση μιλάμε για μια διαδικασία επιπολιτισμού (enculturation). Η διαδικασία επιπολιτισμού χαρακτηρίζεται από μια ομαλή μετάβαση από την κουλτούρα της καθημερινής ζωής προς την επιστήμη του σχολείου (διάβαση των συνόρων).

Αν όμως η κουλτούρα της επιστήμης βρίσκεται σε ασυμφωνία με τον κόσμο που ζεί ο μαθητής, η διδασκαλία των φυσικών επιστημών τείνει να διαταράξει την κοσμοαντίληψη του μαθητή προσπαθώντας να τον κάνει να εγκαταλείψει ή και να θέσει στο περιθώριο τις έννοιες του δικού του καθημερινού κόσμου και να ανασυγκροτήσει στη θέση τους νέους (επιστημονικούς) τρόπους κατασκευής εννοιών. Η διαδικασία αυτή λέγεται αφομοίωση. Η αφομοίωση αποξενώνει το μαθητή από την κουλτούρα του τρόπου ζωής του προκαλώντας διάφορες κοινωνικές

διαταραχές ή αλλιώς οι προσπάθειες για αφομοίωση αποξενώνουν τους μαθητές από την επιστήμη. Η ιδέα της διάβασης των συνόρων μεταξύ διαφόρων μορφών κουλτούρας προέρχεται από το Giroux. Στο βιβλίο του, ο Giroux φέρνει σε αντιπαράθεση τη νεωτερική και τη μετανεωτερική άποψη για την εκπαίδευση. Από τη μια μεριά η νεωτερική άποψη ορίζει σύνορα και τοποθετεί τους ανθρώπους μέσα σε αυτά τα σύνορα, από την άλλη η μετανεωτερική άποψη ενθαρρύνει τους ανθρώπους να έχουν πολλαπλές ταυτότητες βιώνοντας σε ένα κόσμο διάβασης συνόρων, ένα κόσμο πολλαπλών αφηγήσεων που ορίζουν την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, αφηγήσεις που υποστηρίζουν την οικολογική κουλτούρα του μαθητή και ταυτόχρονα αφηγήσεις που διευκολύνουν τη συμμετοχή του στον κόσμο της επιστήμης.

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες ένα γενικό συμπέρασμα που βγαίνει είναι ότι η επιτυχία σε ένα μάθημα φυσικών επιστημών εξαρτάται από 3 παράγοντες:

1. το βαθμό πολιτισμικής διαφοράς που αντιλαμβάνονται οι μαθητές μεταξύ της καθημερινότητας τους και της σχολικής τάξης των φυσικών επιστημών
2. το πόσο εύκολα οι μαθητές κινούνται μεταξύ της κουλτούρας της καθημερινότητάς τους και της κουλτούρας της επιστήμης και
3. τη βοήθεια που παίρνουν οι μαθητές, για να κάνουν αυτή τη μετάβαση ευκολότερη.

Μια έννοια που περιγράφει τον αυξημένο κίνδυνο αποτυχίας κατά τη διάβαση των πολιτισμικών συνόρων είναι η "πολιτισμική βία" που συγγενεύει με την έννοια της συμβολικής βίας που εισήγαγε ο Μπουρντιέ: όταν η γλώσσα ή οι διάφορες πράξεις μιας ομάδας δεν έχουν κανένα νόημα για ένα πρόσωπο που βρίσκεται σε αυτή την ομάδα και πρέπει να φέρει εις πέρας κάποιο έργο, τότε το πρόσωπο αυτό υφίσταται πολιτισμική βία.

Οι πολιτισμικές διαφορές μεταξύ του καθημερινού

κόσμου του μαθητή και της σχολικής επιστήμης ενέπνευσαν ένα διαπολιτισμικό παιδαγωγικό παράδειγμα για τη διδασκαλία των φυσικών επιστημών.

Χαρακτηριστικά Οικοπολιτισμικού Παραδείγματος

Η διδασκαλία με βάση το Οικοπολιτισμικό Παράδειγμα συνίσταται από τα εξής βήματα:

1. Διερεύνηση-μελέτη του καθημερινού περιβάλλοντος του μαθητή
2. Προσδιορισμός και χρήση των τοπικών επιστημονικών και τεχνολογικών αρχών, θεωριών και εννοιών σε σχέση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινότητας στην οποία ανήκει ο μαθητής
3. Διδασκαλία των τυπικών αξιών αυτής της κοινότητας σε σχέση με την πρακτική της επιστήμης και της τεχνολογίας θεωρούμενες ως ανθρώπινες δραστηριότητες.

Τα κριτήρια αυτά θα βοηθήσουν τους μαθητές να διαπραγματευθούν τα πολιτισμικά τους σύνορα μέσα στη σχολική επιστήμη.

Συνοπτικά, το οικοπολιτισμικό παράδειγμα λαμβάνει υπόψη του τις πολιτισμικές διαφορές, παρέχει συναισθηματική υποστήριξη στους μαθητές και θέτει το πλαίσιο για τη διαπολιτισμική διδασκαλία, με την ευρεία έννοια του όρου.

Επειδή η επιτυχία στα μαθήματα φυσικών επιστημών εξαρτάται από το πόσο εύκολα οι μαθητές κινούνται μεταξύ της κουλτούρας του καθημερινού τους κόσμου και της κουλτούρας της επιστήμης άλλες προϋποθέσεις, για τη διδασκαλία των φυσικών επιστημών συμπληρωματικές με το οικοπολιτισμικό παράδειγμα οι οποίες έχουν προταθεί, είναι:

1. Ενίσχυση του διαλόγου έτσι ώστε οι μαθητές (α) να συνομιλούν μέσα στο δικό τους πολιτισμικό ερμηνευτικό πλαίσιο καθώς επίσης και μέσα στο πλαίσιο της επιστήμης χωρίς πολιτισμική βία (β) να βρίσκονται ταυτόχρονα και μέσα στην κουλτού-

ρα του δικού τους καθημερινού κόσμου αλλά και στην κουλτούρα της επιστήμης

(γ) να γνωρίζουν κάθε στιγμή στα πλαίσια ποιας κουλτούρας εκφράζονται

2. Δόμηση της γνώσης λαμβάνοντας υπόψη την ήδη υπάρχουσα πολιτισμικά δομημένη γνώση των μαθητών

3. Διδασκαλία του κανονιστικού περιεχομένου της επιστήμης και της τεχνολογίας στα πλαίσια των κοινωνικών ρόλων της επιστήμης, πχ τους κοινωνικούς, πολιτικούς, και οικονομικούς ρόλους της επιστήμης.

Η προώθηση του διαλόγου μεταξύ των μαθητών αποτελεί επίσης μια σημαντική προϋπόθεση και έχει αποτελέσει το αντικείμενο εκτεταμένης μελέτης. Υποστηρίχθηκε ότι η κοινωνική δόμηση της επιστημονικής γνώσης απαιτεί "ερμηνευτική ελαστικότητα-ευλιγισία", μια προσέγγιση πολλαπλών κόσμων, ώστε να κατανοηθεί η ύπαρξη πολλαπλών απόψεων ανάμεσα στην επιστημονική κοινότητα. Η ερμηνευτική ευλιγισία επιτρέπει στους μαθητές την ομαλή συνύπαρξη / μετάβαση από τον καθημερινό τους διάλογο σ' αυτόν της κανονιστικής επιστήμης.

Επίλογος

Η Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών πρέπει να είναι πολιτισμικά ευαίσθητη, ώστε να υπηρετήσει την αναδυόμενη παγκόσμια κοινότητα στο δρόμο για τη νέα χιλιετία. Έχει προταθεί μια νέα προοπτική για τη διδακτική των φυσικών επιστημών η οποία υιοθετεί μια δυναμική προσέγγιση της κουλτούρας, εμπεριέχει μια διαλεκτική άποψη της διαδικασίας πολιτισμικής υιοθέτησης και η οποία θα πρέπει να αναγνώρισει την ανάγκη για μια αμοιβαία προσαρμογή των πεποιθήσεων, αξιών και πρακτικών της σύγχρονης επιστήμης και της τοπικής κουλτούρας. Είναι μόνο μέσα από μια τέτοια διαδικασία αμοιβαίου σεβασμού των διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων, μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον όπου η εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες μπορεί να είναι επιτυχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ▶ **Aikenhead G.** (2001), "Student's Ease in Crossing Cultural Borders in School Science", *Science Education* 85, p. 180
- ▶ **Bourdieu, P.** (1992). *Language and symbolic power*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- ▶ **Coburn, W. W. and Glen S. Aikenhead** (1998). "Cultural Aspects of Learning Science" in B. Fraser and K. Tobin (eds), *International Handbook of Science Education*. Kluwer Academic Publishers
- ▶ **Giroux H.** (1992): "Border Crossings: Cultural Workers and the Politics of Education", Routledge
- ▶ **Hewson, M.G.** (1988). *The ecological context of knowledge: Implications for*

learning science in developing countries. *Journal of Curriculum Studies*, 20, 317-326.

- ▶ **Slay J.** (2001), "Research Perspectives on Culturally Sensitive Science Education", *Intercultural Education* 12, p.173

▶ **Taylor, P.C. & Cobern, W.W.** (1998). *Towards a critical science education*. In W.W. Cobern (Ed.), *Cultural perspectives on science education*. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Press. pp.203-207.

- ▶ **Tobin, K.** (1996). *Cultural perspectives on the teaching and learning of science*. In M. Ogawa (Ed.), *Traditional culture, science & technology, and development: Toward a new literacy for science & technology*. Tokyo: Research Project STS, Tokyo Institute of Technology, pp. 75-99.

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

“Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας”
Οδυσσεάς Ελύτης

Καίτη Φραγκίσκου,
φιλόλογος

Ο θαυμαστός μας κόσμος στηρίζεται σε πολύ λεπτές ισορροπίες που ο άνθρωπος απερίσκεπτα κλονίζει με τις ενέργειές του καταστρέφοντας το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές). Αν αντιληφθούμε την αλυσίδα της ζωής, εύκολα μπορούμε να καταλάβουμε γιατί η εξολόθρευση ενός είδους οδηγεί στην εξαφάνιση ενός άλλου, αφού ακόμη και το πιο ταπεινό ον ή φυτό είναι απαραίτητο για το περιβάλλον όπου ο κάθε οργανισμός παίζει κάποιον καθορισμένο ρόλο.

Το γεγονός ότι ζούμε σε μια χώρα πολύ όμορφη αλλά υποβαθμισμένη εδαφικά, φτωχή σε πόσιμο νερό, με λίγα δάση που επανειλημμένα καίμε, με θάλασσα που δε μας πλουτίζει πια, με αέρα ρυπαμένο, με απεριόριστη κατανάλωση αγαθών για των οποίων την αποικοδόμηση δε νοιαζόμαστε, με υπερβολική χρήση των φυσικών πόρων, θα πρέπει να μας οδηγήσει να σκεφτούμε το μέλλον. Ίσως να πετυχαίναμε το ακατόρθωτο, αν μπορούσαμε να φροντίσουμε για τη συνύπαρξη της Γης με την τεχνολογία, αν μπορούσαμε να άρουμε τα εμπόδια ανάμεσα στην οικονομία και την οικολογία, καταφεύγοντας σε έναν καλύτερο προγραμματισμό, σε

μια πιο ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων και γενικά σε μια πιο σωστή στάση απέναντι στο περιβάλλον. “Το περιβάλλον εξαρτάται από τη συλλογική δράση. Το περιβάλλον του αύριο εξαρτάται από τη δράση του σήμερα”. Αλλά για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο νέος την κατάλληλη διαπαιδαγώγηση που εκτός από το σχολείο την έχουν αναλάβει και άλλα μέσα όπως περιοδικά, εφημερίδες, τηλεόραση, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κ.ά.

Ως παιδαγωγούς μας ενδιαφέρει η παρέμβαση του σχολείου, γιατί γνωρίζουμε καλά πως η άγνοια οδηγεί στην αδιαφορία ή στην καταστροφική δράση, ενώ η γνώση και κατανόηση του κόσμου στην απόκτηση στάσεων φιλικών προς το περιβάλλον και πιθανότατα σε δράση ωφέλιμη για αυτό. Σε αυτό το σημείο το λόγο παίρνει η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.).

“Η Π.Ε. προωθεί την ανάπτυξη σαφούς αντίληψης και ενδιαφέροντος για την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και οικολογική αλληλεξάρτηση σε αστικές και αγροτικές περιοχές. Παρέχει σε κάθε άτομο δυνατότητα απόκτησης γνώσεων, αξιών, στάσεων, αφοσίωσης και δεξιοτήτων που χρειάζονται για να προστατεύσει και να καλυτερεύσει το περιβάλλον. Συμβάλλει στη δημιουργία νέων προτύπων συμπεριφοράς ατόμων, ομάδων, κοινωνιών προς το περιβάλλον”. (UNESCO, 1977, Τιφλίδα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης).

Η Π.Ε. μπορεί να ενσωματωθεί στα εκπαιδευτικά συστήματα με δυο μοντέλα, το διεπιστημονικό και το πολυεπιστημονικό. Το διεπιστημονικό μοντέλο προτείνει την αντιμετώπιση της Π.Ε. ως ξεχωριστού τομέα. Το πολυεπιστημονικό μοντέλο προτείνει την ενσωμάτωση στοιχείων της Π.Ε. στα ήδη υπάρχοντα σχολικά μαθήματα. Το πολυεπιστημονικό μπορεί να λειτουργήσει και στα φιλολογικά μαθήματα, γι’ αυτό επεδίωξα σ’ αυτή την εργασία την επιλογή κάποιων φράσεων και στίχων από τα ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ της Α΄ τάξης του Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β. 1999. Η επισήμανσή τους θεωρώ πως θα είναι χρήσιμη στους εκπαιδευτικούς που εκπονούν προγράμματα Π.Ε., αλλά και στους φιλόλογους που επιθυμούν να διευρύνουν

και να δώσουν άλλη διάσταση σε κάποιο κείμενο, αν και έχω τη γνώμη πως θα πρέπει αυτό το βιβλίο να βελτιωθεί με διάφορες καινοτομίες. Εικόνες, ζωγραφιές, σκίτσα, φωτογραφίες θα ήταν σκόπιμο να καλύπτουν ένα μέρος της ύλης, γιατί επιδρούν συγκινησιακά, η εντύπωση χαράσσεται στη μνήμη και η ψυχή ετοιμάζεται να δεχθεί τα κείμενα που έπονται. Και αυτά όμως χρειάζονται ανανέωση, αφού σίγουρα λείπει η διεσδυτική ματιά κάποιων λογοτεχνών που παρατήρησαν με αγάπη το περιβάλλον. Βέβαια χρειάζεται προσεκτική επιλογή, γιατί πάντα ελοχεύει ο κίνδυνος με την υπεροψία της παντογνωσίας να οδηγηθούμε στα άκρα (π.χ. φρίκη, από περιγραφή καταστροφής του περιβάλλοντος). Επίσης είναι τελείως αναγκαίο να συμπεριληφθούν κείμενα με χιούμορ, που θα δίνουν χαρά στους μαθητές, όχι μόνο περισυλλογή και θλίψη.

Αλλά ας ρίξουμε μια ματιά στο βιβλίο, που προανέφερα, της Α΄ τάξης, στη σελίδα 5, με την οποία αρχίζει η ενότητα : ο άνθρωπος και η φύση (ως τη σελίδα 32) και περιλαμβάνει 10 ποιήματα και 4 πεζά που έχουν σχέση με το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον. Το χαρακτηριστικό του Δ. Γαλάνη “ειδύλλιο” μας προδιαθέτει νοσταλγικά, αφού μας παραπέμπει σε ένα φυσικό τοπίο με μεγάλα δένδρα, πρασινάδες, νερά, κασιόκια, όπου συνυπάρχει αρμονικά ένα ζευγάρι νέων. Την καλή διάθεση μας επιτείνει το μότο “Μάγεμα η φύση κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη” από τους Ελεύθερους Πολιορκημένους του Διονυσίου Σολωμού και μας προϊδεάζει για τον ύμνο της φύσης στα κείμενα που ακολουθούν.

Είναι πολύ ευχάριστη η διαπίστωση πως κάποιοι ποιητές και πεζογράφοι - που έτοι κι αλλιώς είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι δέκτες και εξαιρετικά παρατηρητικοί στην ομορφιά αλλά και στα σημάδια της φθοράς - έσκυψαν και κοίταξαν λίγο πιο βαθιά, όπως στο λιανοτράγουδο του Γιάννη Ρίτσου, Κουβέντα μ’ ένα λουλούδι, (σελ. 16) όπου ζωντανεύει το κυκλάμινο και συνομιλεί με τον παρατηρητή για τον τρόπο και το από πού αντλεί ζωή και ομορφιά. Ανάλογη μνεία υπάρχει στο κεφάλαιο της Βιολογίας (Γ΄ Γυμνασίου) Η δράση των οργανι-

σμών στο έδαφος (σελ. 135) "... οι ρίζες αρκετών φυτών ... διαλύουν τα σκληρά πετρώματα, για να ριζώσουν... αρχές του φθινοπώρου τα κυκλάμινα σε σχισμές βράχων..."

Ενδιαφέρον είναι το απόσπασμα {Ένα πρόσχαρο χωριό} (σελ.18-22) από το μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη, Τέρμα, όπου παρατηρούμε μια καθαρά οικολογική ενέργεια απλών ανθρώπων οι οποίοι με την προτροπή ενός κοσμογυρισμένου γεμιτζή δεν έκοψαν το λυγρό κυπαρίσσι που βρέθηκε καταμεσής μιας πρόσθετης πτέρυγας της εκκλησίας, αλλά το άφησαν να σείεται στο φύσημα του ανέμου και να είναι καταφύγιο για πουλιά που υμνούσαν τον Κύριο. Αξίζει να προσέξει κανείς και την αρχιτεκτονική παρέμβαση, αν δηλαδή η τζαμαρία με τα κεραμίδια "δένει" με τα υπόλοιπα, δηλ. παλιά εκκλησιά, πυργωτό καμπαναριό και πολεμίστρες. Στο τέλος της ενότητας ο συγγραφέας σχολιάζει πώς "νόθεψαν" το τοπίο κάποιοι στα μεταγενέστερα χρόνια που έκτισαν βίλες για παραθερισμό, γεγονός που παραπέμπει εύκολα για σχολιασμό στη σύγχρονη εποχή.

Στο ποίημα του Κωστή Παλαμά, Πάει το ταξίδι, φτάσαμε!... (σελ. 31) φαίνεται η δυσκολία επιλογής ανάμεσα σε δυο ακρογιάλια, αν και οι ομορφιές δεν είναι εξαρχής ισοδύναμες. Από τη μια το πεντακάθαρο ακρογιάλι με τα ζωγραφισμένα ερείπια και τα μαυροπούλια τους, χωρίς την ανθρώπινη παρουσία, κι από την άλλη το γεμάτο ζωή, δάση, κήπους, αηδόνια, έρωτες. Τελική επιλογή; Ανάλογα με το χαρακτήρα, αν προτιμάει κανείς τη μοναξιά για να λυτρωθεί ή τη χαρούμενη βουή ζωής παραδεισένιας.

Όσο πιο ενδιαφέροντα περιβαλλοντικά θέματα απορρέουν μέσα από κάποιες μικρές λεπτομέρειες στις υπόλοιπες ενότητες του βιβλίου ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. Στην αρχή θα επισημάνω - γιατί ενισχύει την παραπάνω διαπίστωση - την ελαιογραφία στη σελ. 219, έργο του Έκτορα Δούκα, Οικογενειακή σκηνή, που απεικονίζει δυο αδερφάκια να διαβάζουν και τη γιαγιά τους παραδίπλα να πλέκει. Στη μεγάλη ποδιά της μια άσπρη κουλουριασμένη γάτα απολαμβάνει τη θαλπωρή με κλειστά μάτια. Μια εικόνα που φανερώνει την αγαστή σχέση ανθρώπων με το κατοικίδιο ζώο, και που μπορεί να αποτελέσει αφορμή για πρόγραμμα Π.Ε. με θέμα Η μέριμνα των ζώων, Τα ζώα, οι φίλοι

μας, κ.ά.. Έτσι τα παιδιά θα γνωρίσουν τη ζωή και τις συνήθειες των κατοικίδιων ζώων, των άγριων ή των απειλούμενων με εξαφάνιση, μέσω των βιβλίων, με επισκέψεις σε ζωολογικούς κήπους, τσίρκο, αγροκτήματα, καθώς και τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντί τους. Θα συναντηθούν και θα ενημερωθούν για την προστασία των ζώων από φιλοζωικές εταιρίες, τον Άργο, την Ορνιθολογική, τη WWF, τον Αρκτούρο κ.ά.. Θα παίξουν, θα κάνουν κατασκευές με ποικίλα υλικά, θα υποδυθούν τα ζώα και τις συνήθειές τους, θα γράψουν κόμικς ή ιστοριούλες, θα βρουν ποιήματα και μύθους, τραγούδια, παραμύθια, θα φωτογραφίσουν, θα ηχογραφήσουν... Μέσα από όλες τις δραστηριότητες θα αποκτήσουν γνώσεις, θα αγαπήσουν τα ζώα και ίσως αντιληφθούν πως και τα ζώα έχουν δικαιώματα.

Στα λογοτεχνικά έργα φαίνεται ξεκάθαρα η φιλία του ανθρώπου με τα ζώα, κατοικίδια και μη. Στο έργο του Αργύρη Εφταλιώτη, Ο μπαρμπα- Γιάννης και ο γάδαρός του, (σελ. 99-102) τονίζεται και η οικονομική σχέση που δεν πρέπει να αγνοήσουμε "Όταν ο μπαρμπα- Γιάννης έχασε το περιβόλι του, άλλο δεν του έμενε παρά ο Ψαρός. Αυτός ήταν ο φίλος του, η σερμαγιά του, το στήριγμά του. Μ' αυτόνα δούλευε, μ' αυτόνα μιλούσε...", παράλληλα με τη συντροφικότητα "Κατάντησε μπαρμπα- Γιάννης και Ψαρός να είναι ένα πράμα. Μαζί τρώγανε, μαζί περπατούσανε, μαζί κοιμόνταν..." Η τελευταία παράγραφος του διηγήματος δείχνει την αναλγησία των ανθρώπων όταν πια τα ζώα γεράσουν και δεν είναι χρήσιμα "...Ο μπαρμπα- Γιάννης ήτανε θαμμένος στην Αγία- Μαρίνα λίγο παραπάνω, ο δύστυχος ο Ψαρός ήταν γκρεμισμένος μέσα σε χαράδρα βαθιά παρακάτω...".

Στο διήγημα του Δημήτρη Χατζή, Το βράβιομα, (σελ.111-115) ένα πουλάρι παίζει σημαντικό οικονομικό ρόλο για μια φτωχή οικογένεια παράλληλα με τη φιλία του δωδεκάχρονου γιου που τον βοηθάει στην ωρίμανση μέσα από το παιχνίδι και τη δουλειά, κυρίως όταν το παιδί κατεβάζει το καμτσίκι στα αναμμένα καπούλια του ζώου. "...Και τότε το παιδί δεν μπόρεσε να κρατήσει τα δάκρυα. Το σφιγγε, σφιγγότανε πάνω στο στήθος του κι έκλαιγε με λυγμούς".

Στο διήγημα του Αντόν Τσέχοφ, Ο Βάνκας, (σελ.116-121) διάφοροι σκληροί άνθρωποι κλω-

τούν ένα παικνιδιάρικο σκυλί ή σκοτώνουν τσαλαπετεινούς, πέρδικες και λαγούς ή κόβουν τη ζωή από τα ελατάκια τα καημένα. Βέβαια δεν ξέρει κανείς τι να πρωτοεπισημάνει, μια που η ζωή του μικρού Βάνκα είναι χειρότερη κι απ' του σκύλου "... Λυπήσου με το δύστυχο ορφανό, γιατί όλοι με δέρνουν και πεινάω πολύ. ... Μια μέρα το αφεντικό μου 'δωσε μια στο κεφάλι με το καλάποδι, τόσο δυνατά που έπεσα κάτω και έλεγα πως δε θα σηκωθώ...". Ευκαιρία να ασχοληθεί κανείς με τα μικρά παιδιά που μπαίνουν πρόωρα στη βιοπάλη. Το ενδιαφέρον μας προσελκύει το τέλος από ένα απόσπασμα (Ο Βασίλης και το φίδι) (σελ.135-138) της νουβέλας Ο Βασίλης ο Αρβανίτης του Στράτη Μυριβήλη, όπου το φίδι θεωρείται το καλό στοιχείο του σπιτιού και η απώλειά του συνδέεται με το θάνατο μιας μικρούλας "...Φώναξαν τον παπά, έκανε αγιασμό και ράντισε μ' ένα κλωνί βασιλικό όλες τις γωνιές. Ωστόσο μέσα στον ίδιο χρόνο μας πέθανε το Λενάκι μας...".

Το ίδιο και στη νουβέλα του Έρνεστ Χέμινγουэй, Ο γέρος και η θάλασσα, (σελ.143-146) ο γέρος που έπιασε ένα μεγάλο ψάρι φιλοσοφεί και λέει για το ψάρι "...δεν ήθελε το κακό μου...". Όπως αργότερα, μετά από μια εξαιρετική περιγραφή του καρχαρία τον δικαιολογεί, γιατί είναι "ψάρι καμωμένο να τρώει όλα τα άλλα ψάρια της θάλασσας" ή "...σαν χτύπησε το ψάρι ο καρχαρίας λες και χτύπησε αυτόν τον ίδιο" και προς το τέλος του έργου "Βέβαια λυπάμαι που σκότωσα το ψάρι..." δηλαδή η σχέση τους είναι οικονομική, φιλική, εχθρική, αναγκαία, αφού η ζωή στηρίζεται στον αγώνα και στην ελπίδα για το αύριο.

Στο απόσπασμα (Το σπίτι μου) (σελ.228-232) από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου, Ματωμένα Χώματα, ένα παιδί αντί να αγοράσει αλάτι, όπως το πρόσταξε ο πατέρας του, έδωσε τα χρήματα σε μια μαϊμού που έκανε καμώματα στο δρόμο ακολουθώντας τις προσταγές ενός γύφτου, αν και ήξερε ότι μετά θα έτρωγε το ξύλο της χρονιάς του. Αυτό μας δείχνει από τη μια πόσο δυναμική μπορεί να είναι η επίδραση κάποιου ζώου σε ένα παιδί, κι από την άλλη μπορεί να γίνει αφορμή συζήτησης για την εκμετάλλευση του ζώου που ζει ανελεύθερο και κάνει ό,τι το προστάζει το αφεντικό του. Ακόμη και στο δημοτικό τραγούδι Κάλαντα Πρωτοχρονιάς (σελ.35-36) θίγονται οι σχέσεις του αν-

θρώπου με τα ζώα, αφού ο Άγιος Βασίλης δε σκοτώνει τα περδικία μήτε τους λαγούς που θέλουν να φάνε το μερτικό τους από τη σοδειά των αγρών του και γι' αυτό είναι ευλογημένα τα έσοδα από τα χωράφια του. Λίγο παρακάτω η περδικία ευχαριστεί τον αφέντη Χριστό για το νερό, για τη ζωή.

Το ίδιο γίνεται και στο ποίημα του Γεωργίου Δροσί-νη Εσπερινός (σελ. 48). Στο τελευταίο τρίστιχο του σονέτου, όπου η χελιδονοφωλιά που έχει κρατηθεί ανέπαφη μέσα στο νάρθηκα του παρεκκλησιού, είναι σα να ψάλλει το "Δόξα εν Υψίστοις". Έτσι συνδέονται και άγια πρόσωπα και χώροι με τα ζωντανά της γης που προστατεύονται.

Αντίθετα, στο απόσπασμα Ο κυνηγός με τα κίτρινα άστρα (σελ. 92-98) από το μυθιστόρημα του Ηλία Βενέζη Αιολική Γη, ο κυνηγός ξέρει τα πάντα για τα ζώα και τα πουλιά του δάσους, τις συνήθειές τους, αν είναι αποδημητικά, τα κυνήγα όταν πρέπει, σκοτώνει όσα πρέπει(;) αλλά ο θαυμασμός μιας μικρής, της Άρτεμης, γίνεται η αφορμή να σκοτώσει ο αδερφός της ένα φτωχό ζωάκι, μια νυφίτσα. Αυτό γίνεται αιτία η μικρή να κλάψει, να το θάψει, να επιτεθεί στον αδερφό της και να μην του ξαναμιλήσει. Άμεση λοιπόν η σχέση του έργου με το κυνήγι, τους κυνηγούς, την παλιά συνήθεια των μικρών να έχουν σφεντόνα λαστιχένια και να σκοτώνουν σπουργίτια, να ψάχνουν τις φωλιές των πουλιών και να τις αδειάζουν από τα αυγά κ.ά..

Μέσα από τα παραμύθια που έχει το βιβλίο φαίνεται η σχέση του ανθρώπου με τα ζώα, κυρίως στο παραμύθι Το φίδι, το σκυλί κι η γάτα, (σελ. 289-295) όπου μια φτωχή γυναίκα που είχε ένα παιδί το έστειλε να πουλήσει ασφάκες (είδος θάμνου) και εκείνο έδωσε τους παράδες που πήρε σε κάποια παιδιά, για να μη σκοτώσουν ένα φίδι, άλλη φορά ένα σκυλί και αργότερα μια γάτα. Η μάνα του το μάλωνε κάθε φορά κι αυτό της έλεγε πως κάτι θα τους ωφελήσουν αυτά τα ζώα, πράγμα που έγινε, αφού στα παραμύθια τα ζώα μιλάνε και ωφελούν τους ευεργέτες τους υπέρμετρα. Όχι ότι δε συμβαίνει αυτό και στην πραγματική ζωή!

Επίσης στους λαϊκούς μύθους (σελ. 295-297) διαπιστώνεται η ιδιαίτερη σχέση του ανθρώπου με τα ζώα, αφού ο μυθολάστρος τα χρησιμοποιεί για να παραδειγματίσει τους συνανθρώπους του, πράγμα που φαίνεται κυρίως στο επιμυθίο τους (καιρός να θυμίσουμε τους μύθους του Αισώπου, του Λαφο-

νταίν κ.ά.).

Τη στιγμή που γράφονται αυτά (27/1/2000 και ώρα 20) στις ειδήσεις ανακοινώνουν την προσπάθεια για τη σωτηρία 1000 Πάντα στα δάση της Ν.Δ. Κίνας (ακόμη και σε θερμοκοιτίδα έβαλαν τα νεογέννητα) και από την άλλη πως μια ελεφαντίνα, με φιλική συμπεριφορά συνήθως, αφηνίασε και σκότωσε την εκπαιδευτριά της στο τσίρκο στη Φλόριντα των ΗΠΑ.

Εκτός από τη φύση και τα ζώα άλλα θέματα πολύ αξιόλογα για Π.Ε. είναι το νερό και τα δένδρα (δάση). Πολλά έργα λογοτεχνικά του βιβλίου περιγράφουν την εξαιρετική ομορφιά ενός τοπίου, αλλά αφού πέρασε μισός αιώνας και παραπάνω από την περιγραφή των συγγραφέων, είναι σχεδόν βέβαιο ότι δεν ισχύει πια. Ίσα ίσα που γίνονται αφορμή να φυτρώσει ο σπόρος της θλίψης μέσα μας από τη σκληρή στάση των ανθρώπων και την καταστροφή του περιβάλλοντος.

Στο απόσπασμα Στην Ελεύθερη Ορεινή Ελλάδα, (σελ. 70-75) του Γιάννη Μπεράτη από το βιβλίο του Οδοιπορικό του 43, φαίνεται η ευεργετική επίδραση της φύσης, των δένδρων, της ειρηνικής ζωής πάνω στον πληγωμένο αντάρτη που διασχίζει το βουνό. Βλέπει και ο ίδιος και οι συμπορευόμενοί του ότι έχει αλλάξει η ψυχική του διάθεση, μισοκαμογελαίει, σφυρίζει, οϊγοτραγουδάει, είναι σχεδόν καλά. Εκτός από τη βελτίωσή του, διαπιστώνουμε τη χρήση κάποιων φυτών για διαφορετικό σκοπό - ο άνθρωπος καλύπτει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του με απλούς τρόπους- όπως "... κάτι χωριάτες μας στρίψανε το πρώτο τσιγάρο μέσα σε καλαμποκόφυλλο" ή "... το μοναδικό μαγαζάκι είχε λίγο τσίπουρο από κούμαρα".

Στο ποίημα Το Ελληνόπουλο, (σελ. 183-184) του Βίκτορα Ουγκό, ο πόλεμος έχει επιφέρει αφάνταστη φθορά σε έμψυκα και άψυκα (α' στροφή), τόσο ώστε ακόμα και ένα παιδί, το Ελληνόπουλο, παραγκωνίζει τις προσφορές του ποιητή και θέλει βόλια, για να εκδικηθεί τους Τούρκους που κατέστρεψαν τη Χίο (στ' στροφή).

Η εκδρομή, (σελ. 187-195) του Κοσμά Πολίτη, από το μυθιστόρημα Στου Χατζηφράγκου, ξαναζωντανεύει εικόνες από το φυσικό περίγυρο της Σμύρνης (1901-1902). Τα παιδιά πάνε εκδρομή με τους δασκάλους τους στο φράγκικο κάστρο. Ο συγγραφέας δεν περιγράφει το κάλασμα, αλλά το βλέμμα του

πέφτει στα μενεξελιά λουλουδάκια που φύτεψαν ανάμεσα στις πέτρες της ξερολιθιάς και περιγράφει την επιβίωσή τους με δωρικό τρόπο. Θαυμαστός ει-κονοπλάστης αποδεικνύεται στην απογραφή της πλάσης από τον ήλιο "... πράσινο... αμπέλια... πρεβόλια... λιόδεντρα... μπαξέδες... τρεχάμενα νερά... ο Μέλης κύλαγε τα νερά του... δούλευε μερονύχτι τους νερόμυλους...οι καμάρες με τα δυο πατώματα δρασκελίζανε τη ρεματιά, κουβαλώντας το νερό από τη μια πλαγιά στην άλλη...". Πολύ καλή ευκαιρία για ένα πρόγραμμα Π.Ε. για το τι μας δίνει το νερό, για τις ήπιες μορφές ενέργειας, για τη χαρά των οφθαλμών, για το χόρτασμα της ψυχής, για τη συμμετοχή όλων των αισθήσεων. Τα παιδιά συσσωρεύουν στη μνήμη εντυπώσεις σα να προαισθάνονται την καταστροφή "...σε είκοσι χρόνια μονάχα στ' όνειρό τους θα τα βλέπανε. Όσα θα γλιτώνανε."

Μπορεί ένας μόνο στίχος να περικλείει ολόκληρη τη ζωή; Ναι, όσο κι αν φαίνεται απίθανο, συμβαίνει αυτό στο μικρό κινέζικο ποίημα (8ος αιώνας πΧ) Νέα από το χωριό (σελ. 217), στιχ. 4

"Συ που μας ήρθες από την πατρίδα, θα φέρνεις χίλια τόσα νέα.

Σαν έφευγες - εμπρός στο παραθύρι μου ανθούσε η μικρή δαμασκηνιά;"

Ένα δένδρο ανθισμένο αρκεί, για να δείξει στον ξενιτεμένο ότι ζουν οι δικοί του, αφού το φροντίζουν, κι ακόμη ότι η ξενιτιά δεν έσβησε τις παιδικές αναμνήσεις.

Το δέσιμο του νερού με τα δένδρα, την ομορφιά και την αισθητική μπορούμε να διαπιστώσουμε στα Σημάδια του τόπου, (σελ. 240-242) απόσπασμα από το βιβλίο της Άλκης Κυριακίδου- Νέστορος, Λαογραφικά μελετήματα. "Οι χωριάτες συνειδητά θαυμάζουν τη θέα και την εκτιμούν σαν ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα του τόπου τους... Χώρα ... με καλά νερά, με θώρι καλό, με αέρα καθαρό και υγιεινό..." "...όπου υπάρχει νερό υπάρχουν και δέντρα..." και η διαπίστωση "... οι συνεχείς πόλεμοι, τα κατσίκια, οι φωτιές, οι οικοπεδοφάγοι, οι διάφοροι οικοδομικοί συνεταιρισμοί κι όλες οι άλλες πληγές της ελληνικής υπαίθρου κατέστρεψαν συστηματικά και καταστρέφουν ακόμη συνεχώς τις δεντροφυτεμένες περιοχές...". Ο σημερινός άνθρωπος δεν πτοείται από τίποτα, τίποτα δεν τον σταματάει (ούτε οι κατάρτες). Τα κυπαρίσσια σηματοδοτούν

τη θέση μιας εκκλησιάς, ακόμη κι αν δεν υπάρχει πια. Επιμένει στις δεντροστοιχίες των κυπαρισσιών δίπλα στις εκκλησιές σαν τις κιονοστοιχίες των αρχαίων ναών, ότι τα δένδρα αυτά φυτεμένα με ορισμένο σχέδιο και προγραμματισμό, ανήκουν όχι μόνο στο φυσικό περιβάλλον αλλά και στο αρχιτεκτονικό.

Μια επανάληψη του φτωχού τοπίου "τρεις βράχοι, λίγα καμένα πεύκα..." περικλείει καλύτερα από καθετί την Ελλάδα που μας πληγώνει, στην α' στροφή από το 12ο ποίημα της συλλογής Μυθιστόρημα του Γιώργου Σεφέρη με τίτλο (Τρεις βράχοι) (σελ. 243). Απαλλαγμένο το τοπίο από τη γραφικότητα, λιτό, στεγνό, πένθιμο σχεδόν, αποπνέει μια μελαγχολία με τη γύμνια του. Μπορεί να γίνει αφορμή για να συζητηθούν οι αιτίες μιας τέτοιας εικόνας του ελληνικού τοπίου "... λίγα καμένα πεύκα, μούρα και κίτρινα".

Άκρως παρατηρητικός και ευαίσθητος είναι ο Κώστας Ουράνης στο έργο του, Δυο ώρες πάνω από το Αιγαίο, (σελ. 244-249) μια που τα βλέπει όλα από ψηλά με υδροπλάνο: η γαλήνια θάλασσα, οι ξέρες, τα ακρωτήρια, το Σούνιο με τα στρογγυλά του πεύκα και τον αρχαίο ναό του Ποσειδώνα, το Λαύριο με τον ορίζοντα μαυρισμένο από την καπνιά των ανθρακωρυχείων του, η Άνδρος με τα χωράφια που κάποτε τα χώριζαν φράκτες ανθισμένων ροδοδαφνών (τώρα σχεδόν ξεραϊλα), η Χίος με τους ανεμόμυλους, η Μυτιλήνη κατάστικτη από στρογγυλές κηλίδες δέντρων, με πλαγιές κι ακρογιαλιές κατάφυτες από ελιές, εξάισιο θέαμα για τα μάτια και την ψυχή.

Στις πλαγιές του Βέρμιου, (σελ. 251-252) ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος μας κάνει να συνειδητοποιήσουμε την ομορφιά και τη θαυμαστή σχέση του νερού με τον άνθρωπο "Το Βέρμιο ανήκει στα εγκάρδια βουνά... Νερά παφλάζουν εδώ...πυκνοί ίσκοι ξαλαφρώνουν το στρατοκόπο... βουνό της κοινωνικής χρησιμότητας... οι καταρράχτες που πηδούν ανυπόμονοι από τα ύψη των βράχων του, ο πολύτιμος "λευκός άνθραξ" της Μακεδονίας, κινούν εργοστάσια... αφέντης και προστάτης του τόπου τούτου το νερόχαρο βουνό... με λιγνές κλωστές υδάτινες... να ποτίσουν το περιβόλι και το χωράφι, για να θρέψουν το λαχανικό, για να γεμίσουν από ευωδιά το λουλούδι...". Ποιος θα μπορούσε να χρωμα-

τίσει καλύτερα τη φυσική ομορφιά του Βέρμιου και ποιος μπορεί να αμφισβητήσει τη χρησιμότητα του κειμένου για ένα πρόγραμμα Π.Ε. με θέμα το νερό, το δάσος, το βουνό; Ποιος θα σχεδίαζε καλύτερα περιβαλλοντικά μονοπάτια;

Τελευταίο άφησα ένα μεγάλο ταξιδευτή και συγγραφέα, το Νίκο Καζαντζάκη, ο οποίος μας έδωσε στα Εγγλέζικα ακρογιάλια, (σελ.257-259) απόσπασμα από το έργο του Αγγλία, κάτι βαθυστόχαστο, την ιμπεριαλιστική λαχτάρα της σύγχρονης αχόρταγης ψυχής να "βλέπει τη στεριά και τη θάλασσα σαν πατρογονική κληρονομιά της και θέλει να κάμει κατοχή σε όλη την επιφάνεια, ορατή και αόρατη, του κόσμου".

Οι επισημάνσεις από τα παραπάνω κείμενα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τον κάθε εκπαιδευτικό και διαφορετικά, με θεματική ομαδοποίηση (ζώα, δάση, νερό κ.ά.), αλλά και χωρισμό των μαθητών σε ομάδες, για να μάθουν τα παιδιά πως μπορούν να αφομοιώσουν καλύτερα κάτι, αν ασχοληθούν τα ίδια με το αντικείμενο, μα ταυτόχρονα να νιώσουν και την ικανοποίηση της ανακάλυψης. Ως εκπαιδευτικοί και παιδαγωγοί πιστεύουμε ότι στόχος του σχολείου θα πρέπει να είναι: να μάθει στο παιδί πώς να μαθαίνει, να συνεργάζεται, να αποκτήσει αισθητική άποψη, να σεβεται το περιβάλλον (με την ολιστική έννοια), να γίνει υπεύθυνο άτομο και να δρα.

Κάπου μέσα μας υπάρχει η επιθυμία για αναβίωση της έννοιας του πολίτη (ενημερωμένος, υπεύθυνος, ενεργός), αφού θεωρούμε τον εαυτό μας "μέρος" του περιβάλλοντος και σεβόμαστε κάποιες αξίες όπως αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, διαχείριση του περιβάλλοντος, σεβασμό στο δικαίωμα ζωής όλων των ειδών (ο σεβασμός δεν επιβάλλεται, βιώνεται).

"Να γίνουμε πιο σοφοί, διαφορετικά η ύλη θα εκδικηθεί... Δεν πρέπει να κωφεύουμε και να κλείνουμε τα μάτια μας μπροστά στη σοβαρότητα της κατάστασης του περιβάλλοντος, αλλά και να μην χάνουμε την αισιοδοξία μας". (Η πιο όμορφη ιστορία του κόσμου, Peeves, Rosnay, Coppens, Simonnet). Μήπως πρέπει να ακολουθήσουμε τον ποιητή Ανδρέα Εμπειρίκο;

"Ας είμαστε ρεαλιστές.

Να ζητήσουμε το ακατόρθωτο".

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ▶ **Αλεξοπούλου Ιωάννα**, 1993, Η Νεοελληνική λογοτεχνία στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, περιοδικό Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τ.2, σ.σ.8-9.
- ▶ **Ανδριώτης Μ., Γεωργούλη - Μαρκάκη Λ., Γκούβρα Μ., Κατωάρχης Θ., Παυλίδης Γ.**, 1999, Βιολογία, Γ' Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα.
- ▶ **Βιζυηνός Γ., Παπαδιαμάντης Α., Θεοτόκης Κ., Πολίτης Κ., Μπεράτης Γ., Χατζής Δ.**, 1985, Πεζογραφία (Βιβλίο του καθηγητή), Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα.
- ▶ **Γανιώτα Αναστασία**, 1996, Οικολογία και παιδική λογοτεχνία, περιοδικό Διαδρομές, τ.34, σ.σ.
- ▶ **Γρηγοριάδης Ν., Καρβέλης Δ., Μηλιώνης Χ., Μπαλάσκας Κ., Παγανός Γ.**, 1992, Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α' Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα.
- ▶ **Δημάση Μαρία**, 1996, Η ΠΕ και το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας στο δημοτικό σχολείο, περιοδικό Σχολείο και Ζωή, τ.10, σ.σ.
- ▶ **Καβάφης Κ., Καρυωτάκης Κ., Σεφέρης Γ., Ρίτσος Γ.**, 1985.Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γυμνασίου - Λυκείου, ποίηση (Βιβλίο του καθηγητή), Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα.
- ▶ **Παπαδάτος Γ.**, 1993, "Οικο"-δάσος και ελληνική παιδική λογοτεχνία, περιοδικό Διαβάζω, τ.325, σ.σ. 97-105.
- ▶ **Peeves, Rosnay, Coppens, Simonnet**, Η πιο όμορφη ιστορία του κόσμου, εκδ. "Νέα Σύνορα" Α.Α. Λιβάνη
- ▶ **Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου Λότη**, 1993, παιδική λογοτεχνία και οικολογία, περιοδικό Διαδρομές, τ.30, σ.σ.141-143.
- ▶ **Σάρρας Σπ.**, 1993, Πρώτη ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον από το "Γλώσσα μου" της Α' Δημοτικού, περιοδικό Διαβάζω, τ.325, σ.σ. 88-90.
- ▶ **Σολωμός Δ., Κάλβος Α., Παλαμάς Κ., Σικελιανός Α.**, 1989. Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γυμνασίου - Λυκείου, ποίηση (Βιβλίο του καθηγητή), Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα.
- ▶ **Τατίδου Κ.**, 1995, Η φύση στην ομηρική ποίηση, περιοδικό Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τ.10, σ.σ. 18-19.
- ▶ **Φλογαίτη, Ε.**, 1983, Π.Ε., Πανεπιστημιακές εκδόσεις, Αθήνα.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και εκπαίδευση για την Παγκοσμιοποίηση: “Ο κόσμος στην τάξη μου” Αφρική, Σαχάρα

(Εισήγηση για το συνέδριο του Ναυπλίου)

Ιωάννα Τσολακοπούλου,
Μαρία Αγαθαγγελίδου, Ντίνα Ταμουτσέλη

Πολύς λόγος γινόταν τελευταία για την “παγκοσμιοποίηση” και μόνο η τρομακτική επίθεση στους “Δίδυμους Πύργους” και οι βομβαρδισμοί στο εξαθλιωμένο Αφγανιστάν έβγαλαν - προσωρινά πιστεύουμε - το θέμα από τις πρώτες σελίδες των ΜΜΕ και από τη μονοπώληση του ενδιαφέροντος όλων μας.

Αυτή η “παγκοσμιοποίηση” είναι συνδεδεμένη με τους ηγέτες των 8 πιο ανεπτυγμένων κρατών (παγκοσμιοποίηση = g-8) με πρωτεργάτη τις ΗΠΑ, (που μετά το τέλος του “ψυχρού πολέμου” και την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης έμειναν ο μοναδικός κυρίαρχος του κόσμου). Οι χώρες αυτές μαζί με τις πολυεθνικές βιομηχανίες συζητούν για την απελευθέρωση του κεφαλαίου από κάθε έλεγχο και κάθε κοινωνική υποχρέωση και για τον πιο αποτελεσματικό έλεγχο του παγκόσμιου πλούτου. Ο κόσμος έχει γίνει μια μεγάλη αγορά αλλά και ένα μεγάλο χωριό. Και οι νόμοι της αγοράς επιβάλλονται φυσικά σ’ όλο το χωριό, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι πραγματικές ανάγκες των λαών και φυσικά σε καμιά περίπτωση οι παραδόσεις και η κουλτούρα τους. Όσο και αν διατείνονται ότι φροντίζουν για τα παγκόσμια προβλήματα, είναι γνωστό ότι τα αντιμετωπίζουν από θέση ισχύος και με διάθεση ελέγχου απέναντι στις πηγές του πλούτου και αναδιανομής των πόρων υπέρ των ισχυρών. Καταστρέφουν το κράτος πρόνοιας, τη δράση των συνδικάτων, ολόκληρα κράτη εγκαταλείπονται και κυβερνήσεις αναγκάζονται να εναρμονιστούν με τις επιταγές τους. Απέναντι όμως στους ισχυρούς της γης, γεννήθηκε ένα κίνημα που έκανε τα πρώτα αβέβαια βήματα στο Σιατλ, για να ανδρωθεί και να κορυφωθεί μέσα σε δυο χρόνια, όπως απέδειξε η Γένοβα. Ένα κίνημα στο οποίο συναπαντώνται η νεολαία, οι συνδικαλιστές, οι εργαζόμενοι, οι χωρικοί, οι οικολόγοι, οι φεμινιστές, τα αντιρατσιστικά κινήματα. Ένα κίνημα που τοποθετεί τον άνθρωπο πάνω από τα κέρδη. Που ζητά έναν άλλο κόσμο και που - “το...πιο παράδοξο” - πιστεύει ότι είναι και εφικτός. Που απαιτεί να έχει λόγο και όραμα για το μέλλον του πλανήτη και που δεν είναι το ί-

διο με των “οκτώ”. Που ενδιαφέρεται για τα πραγματικά προβλήματα, όπως η υγεία, η παιδεία, το περιβάλλον.

Παγκοσμιοποίηση και περιβάλλον

Βέβαια η πραγματικότητα είναι ότι ζούμε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης” με την έννοια ότι παγκόσμια είναι όλα τα μεγάλα ζητήματα και προβλήματα, οικονομικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά, τα οποία δεν χρειάζονται διαβατήριο για να περάσουν από χώρα σε χώρα. Άμεση, εκ των πραγμάτων, είναι και η σχέση παγκοσμιοποίησης και περιβάλλοντος. Το περιβάλλον δεν έχει σύνορα. Τα οικοσυστήματα, τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα, οι πυρηνικές όλεθρος, η μόλυνση σε καμιά περίπτωση δεν αποτελούν “κτήμα και περιουσία” μιας και μόνης χώρας ούτε και καμιά χώρα μπορεί να βρεθεί στο απυρόβλητο. Στην εποχή μας, των διαστημικών ταξιδιών, όλο και έχουμε δει τη φωτογραφία της γης από δορυφόρο. Είναι ένας ενιαίος πλανήτης, όπου διακρίνονται οι στεριές και οι θάλασσες, αλλά καθόλου δεν ξεχωρίζουν τα σύνορα, οι πλούσιοι και οι φτωχοί, οι άνδρες και οι γυναίκες, οι φυλές και οι ιδιαιτερότητες. Τις περασμένες δεκαετίες πίστευαν ότι κάθε κράτος μπορούσε να χαράξει το δρόμο της δικής του ανάπτυξης στα πλαίσια της εθνικής του ανεξαρτησίας. Σήμερα όχι. Ούτε εμείς είμαστε αυτής της άποψης, μιας στροφής δηλ. και μιας περιχαράκωσης στα εθνικά σύνορα ως απάντησης στην παγκοσμιοποίηση. Αφού λοιπόν όλες οι χώρες είναι σε αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση, θεωρούμε ότι είναι επιτακτική η ανάγκη της γνωριμίας μας με τους άλλους. Και κατ’ επέκταση θεωρούμε ότι επιτακτική είναι η ανάγκη της ευαισθητοποίησης απέναντι στα προβλήματά τους, όχι μόνο υπό το πρίσμα της αλληλεγγύης των ανθρώπων (πράγμα που και από μόνο του βέβαια θα αποτελούσε έναν πολύ καλό λόγο), αλλά και διότι στην ουσία είναι την ίδια στιγμή και δικά μας προβλήματα, όσο κι αν φαίνονται μακρινά και θολά στο βάθος του ορίζοντα.

“Κανείς δεν είναι ένα νησί αποκομμένο. Κάθε άνθρωπος είναι ένα κομμάτι της ηπείρου, ένα μέρος

του όλου. Αν ένας σβώλος γης παρασυρθεί από τη θάλασσα, η Ευρώπη λιγοστεύει το ίδιο, σα να είχε παρασυρθεί ένα ακρωτήριο ή το κτήμα του φίλου σου ή και το δικό σου. Ο θάνατος οποιουδήποτε ανθρώπου με μικραίνει, γιατί είμαι μέρος της ανθρωπότητας. Γι' αυτό ποτέ μη ρωτάς για ποιον χτυπά η καμπάνα. Χτυπά για σένα". Έγραφε προφητικά ο John Donne.

Έτσι οι ξηρασίες ή οι πλημμύρες της Αφρικής, τα ακραία καιρικά φαινόμενα του Ελ Νίνιο και το φαινόμενο του θερμοκηπίου, τα παιδιά που πεθαίνουν από την πείνα στη Σομαλία είναι προβλήματα δικά μας - όλων μας -, που οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά, γιατί δεν θέλουν. Οι λαοί λοιπόν είναι αυτοί που θα πρέπει να ενεργοποιηθούν και απέδειξαν ότι μπορούν να κάνουν πολλά.

Απέναντι στην παγκοσμιοποίηση των ισχυρών, εμείς έχουμε τη δική μας πρόταση, που συμπίπτει και με πολλών άλλων. Εμείς σκεφτόμαστε την παγκοσμιοποίηση σαν ένα "οικουμενισμό" που θα σέβεται τις πολιτισμικές διαφορές, χωρίς να τις ανάγει σε απόλυτη αξία. Θα απελευθερώνει τον άνθρωπο από την καταπίεση, την αλλοτρίωση, τον εξευτελισμό. Μια τέτοια προοπτική θα μας επιτρέψει να ξεφύγουμε από εθνικισμούς και εθνοκεντρισμούς και να προσεγγίσουμε τους λαούς χωρίς προκαταλήψεις και αξιολογικές κρίσεις, αλλά με όραμα την ελευθερία, τη δημοκρατία, την ισότητα για όλο τον κόσμο, με αφετηρία τη χώρα μας και - γιατί όχι; - το σχολείο μας.

Ο ρόλος του σχολείου

Επεδή τα προβλήματα μεγαλώνουν και δεν πρόκειται να λυθούν ούτε από μόνα τους ούτε από τις σημερινές κυβερνήσεις, απαιτείται δράση από κάτω, από τους πολίτες που θα εκπαιδευτούν σ' αυτή την κατεύθυνση. Το σχολείο λοιπόν, αυτό το φυτώριο των νέων ανθρώπων, είναι ο κατ' εξοχήν κατάλληλος χώρος για το σκοπό αυτό.

(Βέβαια το σχολείο είναι ένας τομέας της κοινωνίας κοντά στην οικογένεια, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση, τα προϊόντα της υποκουλτούρας κτλ. Μέσα σ' αυτό το γενικότερο πλαίσιο, το σχολείο είναι πολύ δύσκολο να διαπαιδαγωγήσει έναν νέο στη συνειδητοποίηση των μεγάλων ζητημάτων και προ παντός στην ανάληψη δράσης για ένα νέο όραμα του κόσμου, ακόμα κι αν ολόκληρο το scho-

λείο είναι προσανατολισμένο σ' αυτό το στόχο). Εμείς πάντως βλέπουμε το ρόλο του σχολείου προς την κατεύθυνση ενός καινούριου μέλλοντος για όλον τον πλανήτη κι όχι μόνο στην προσπάθεια για αποκατάσταση - εξασφάλιση του μέλλοντος σε ατομική βάση. Είναι ανάγκη το σχολείο να δώσει μια παγκόσμια διάσταση στην εκπαίδευση και να πάρει σοβαρά υπόψη τη σχέση αιτίου-αποτελέσματος, τη σύζευξη πνευματικής και χειρονακτικής εργασίας. Εμείς μέσα από αυτό το πρίσμα βλέπουμε και τη σχέση σχολείου-κοινωνίας. Και ακόμα θέλουμε το σχολείο να είναι ένα εργαστήριο για την ειρήνη.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Παγκοσμιότητα

Η Π.Ε. είναι περισσότερο μια διαδικασία "αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών". Στη συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης (1972) δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην παγκόσμια διάσταση των οικολογικών προβλημάτων και των προβλημάτων ανάπτυξης και στην πιο σφαιρική αντιμετώπισή τους. Ήδη θέματα, όπως ο υπερπληθυσμός, η κατανομή των πόρων, η εξάντληση των φυσικών πόρων, η κατανάλωση, ο πόλεμος, ο αφοπλισμός, η ρύπανση και η μόλυνση απασχολούν την Π.Ε. Στη "Διάσκεψη του Βελιγραδίου" (Χάρτα του Βελιγραδίου) μπαίνει το θέμα για ένα "νέο παγκόσμιο ήθος", δηλ. νέες στάσεις και αξίες. Θέτει επίσης την απαίτηση για νέες σχέσεις ανάμεσα σε μαθητές και δασκάλους, σε σχολείο και κοινότητα.

Το 1987 (Συνέδριο της Μόσχας), θα συνδεθεί με την "σειφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη" σε μια προσπάθεια συμφιλίωσης του περιβάλλοντος με την ανάπτυξη. Ως γενικοί στόχοι της αναφέρονται: "...να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται μ' αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα, ώστε να συμβάλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους".

Επί μέρους στόχοι της Π.Ε.:

1. η ενημέρωση, κατανόηση και συνειδητοποίηση ό-τι τα ζητήματα είναι σύνθετα, μεταβλητά και αλληλοεξαρτώμενα και ότι έχουν διαστάσεις παγκόσμιες.
2. ότι τα παγκόσμια προβλήματα, αλλά και της κάθε χώρας, υφίστανται και επηρεάζουν τη ζωή όλων μας.
3. ότι μέσα στη ρευστότητα των πραγμάτων η πλη-

ροφόρηση και η γνώση πρέπει να είναι συνεχής.

4. ότι είναι αναγκαίο να αναζητηθούν οι σχέσεις μεταξύ των διαφόρων περιοχών γνώσης.

Η Π.Ε. μπορεί ακόμα να βοηθήσει τους μαθητές:

1. να συνειδητοποιήσουν τη διαφορετικότητα στον τρόπο ζωής, σκέψης, αντίληψης ενός λαού.
2. να δουν με άλλο μάτι τα πιστεύω μιας άλλης κοινωνίας, τη ζωή, τη συμπεριφορά και τις διαφορετικές πρακτικές της.
3. να μπου - όσο είναι δυνατόν - στη θέση μιας άλλης κοινωνίας και να δουν τα δικά τους πιστεύω από τη σκοπιά του άλλου.
4. να αντιληφθούν τη σχέση κουλτούρας και επιλογών, δηλ. τις διαφορετικές επιλογές ως απόρροια της διαφορετικής κουλτούρας ή τις περιπτώσεις που έχουμε παραπλήσιες επιλογές από διαφορετικές κουλτούρες, όπως πχ στα κοινά χαρακτηριστικά πολιτισμών απομακρυσμένων μεταξύ τους.
5. να κατανοήσουν την επίδραση της φύσης στους ανθρώπους, στην εξέλιξή τους, στην κατοικία τους, στη σκέψη τους, στον πολιτισμό τους γενικά.
6. να ασκηθούν στην παρατήρηση και την άσκηση κριτικής αλλά χωρίς αξιολογική διάθεση.

Μεθοδολογία

□ Η Π.Ε. αξιοποιεί τις επιμέρους επιστημονικές μεθόδους στο πλαίσιο μιας προσέγγισης ενιαίας, όπως ενιαίος είναι και ο φυσικός κόσμος και οι κοινωνίες. Κύριο χαρακτηριστικό της Π.Ε. είναι η διεπιστημονικότητα- διακλαδικότητα και μπορεί να διαπερνά στο σύνολό του ή εν μέρει το Αναλυτικό Πρόγραμμα του σχολείου.

□ Έχει ως γνώμονα τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας που θα βασίζεται στη συνεργασία και όχι στον ανταγωνισμό.

□ Υλοποιείται σε εθελοντική βάση και είναι ανοιχτή στην κοινωνία.

□ Παρακινεί τους μαθητές στην ανάληψη πρωτοβουλιών, την απόκτηση δεξιοτήτων και την ενεργό δράση.

Έτσι, ξεχωριστή θέση στην Π.Ε. έχουν:

- Η εγκατάλειψη της μετωπικής διδασκαλίας
- Η διδασκαλία σε ομάδες
- Η εργασία έξω από την τάξη
- Η μέθοδος των σχεδίων (μέθοδος project)
- Η επίλυση προβλήματος

- ❑ Το παιχνίδι των ρόλων
- ❑ Τα περιβαλλοντικά μονοπάτια
- ❑ Η επιτόπια μελέτη πεδίου

Η ερμηνείωση των εδαφών αποτελεί ένα από τα θέματα μελέτης στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση γνωριμίας και ευαισθητοποίησης των μαθητών στο παγκόσμιο πρόβλημα της υποβάθμισης των εδαφών λόγω διάβρωσης, αποψίλωσης των δασών, ξηρασίας ή ερημοποίησης μέσα από κατάλληλα σχεδιασμένες δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες αυτές που περιλαμβάνονται σε 3 φύλλα εργασίας με θέμα: “Ο κόσμος στην τάξη μου-Αφρική, Σαχάρα” υλοποιήθηκαν από μαθητές της Γ τάξης του Γυμνασίου Συκεών της Θεσσαλονίκης.. Οι μαθητές μέσα από την παρουσίαση κατάλληλα σχεδιασμένου υποστηρικτικού υλικού, πήραν πληροφορίες για την έρημο, τον τρόπο σχηματισμού της, τη σύνδεση των χαρακτηριστικών της, και ιδιαίτερα της έλλειψης νερού, με τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες των κατοίκων της.

Στόχος των δραστηριοτήτων ήταν :

- ▼ να συνδέσουν τον τρόπο ζωής με την παρουσία του νερού σε κάθε περιοχή του πλανήτη,
- ▼ να ερμηνεύσουν τα αίτια και τις συνέπειες της ερημοποίησης των εδαφών
- ▼ να γνωρίσουν τις απειλές ερημοποίησης που αντιμετωπίζουν πολλές περιοχές στη χώρα μας
- ▼ να κατανοήσουν τις ενέργειες και τις συμπεριφορές σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το πρόβλημα της μείωσης των υδάτινων αποθεμάτων και τις επιπτώσεις του
- ▼ να μπορούν να προτείνουν μέτρα και να αναλάβουν προσωπική δράση για την πρόληψη του φαινομένου της ερημοποίησης.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Στην πρώτη δραστηριότητα, αφού χωρίσουμε τους μαθητές σε ομάδες 4-6 ατόμων, τους δίνουμε αφ’ ενός φωτογραφίες με αφθονία νερού και υπερκατανάλωση και δραστηριότητες - συνήθειες των ανθρώπων σχετικές με τα παραπάνω και αφ’ ετέρου φωτογραφίες από έρημο στις οποίες είναι εμφανής η έλλειψη και η στέρηση νερού και σκηνές

της καθημερινής ζωής συνυφασμένες μ’ αυτή την έλλειψη.

Ζητάμε από τα παιδιά να ομαδοποιήσουν τις φωτογραφίες, να τις σχολιάσουν και να γράψει η κάθε ομάδα από μια μικρή ιστορία με βάση τα σχόλιά τους, την οποία στη συνέχεια θα παρουσιάσουν στις υπόλοιπες ομάδες.

Στόχος μας στη δραστηριότητα αυτή είναι να ανιχνεύσουμε και να διερευνήσουμε τις απόψεις των παιδιών σχετικά με την ύπαρξη ή έλλειψη νερού και τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην νερό και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων.

2. Παρουσιάζουμε στα παιδιά το υποστηρικτικό υλικό. Το υλικό, με τη μορφή μιας ιστοριούλας και τη σύγχρονη προβολή διαφανειών, περιγράφει καταρχάς την έρημο, τις διαφορετικές μορφές της, δίνει πληροφορίες για τις αιτίες που τη δημιούργησαν.

Διακρίνει και δείχνει διαφορετικά είδη οάσεων, την ποικιλότητα των ζώων και φυτών της, τους ανθρώπους της, τα χαρακτηριστικά της και κυρίως την έλλειψη νερού και πώς αυτό επηρεάζει τη ζωή και τις συνήθειες των κατοίκων της καθώς και την οικονομική δραστηριότητα. Τέλος συνδέει τη μόνιμη εγκατάσταση με την ύπαρξη του νερού, περιγράφοντας τη γνωστή πόλη Γκαντάμες, προστατευμένη σήμερα από την Ουνέσκο ως μνημείο της παγκόσμιας κληρονομιάς, δίνοντας τους τοπικούς θρύλους για τη δημιουργία της πριν από αρκετές χιλιάδες χρόνια. Η παρουσίαση συνοδεύεται από τοπική μουσική.

Στόχοι:

- ▼ να γνωρίσουν οι μαθητές τον τρόπο ζωής σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη, ως αποτέλεσμα πάντα του βαθμού διαθεσιμότητας του νερού, ενός κοινού στοιχείου.
- ▼ Να γνωρίσουν στοιχεία ενός άλλου πολιτισμού.
- ▼ Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα μιας άλλης περιοχής του κόσμου μας.
- ▼ Να συνειδητοποιήσουν την σχέση του πολιτισμού αυτού με τη συγκεκριμένη περιοχή και να εκτιμήσουν την ιδιαιτερότητά του.

3. Δίνουμε στις ομάδες κείμενα από εφημερίδες που αναφέρονται στις απειλές ερημοποίησης περιοχών της Ελλάδας, φωτοτυπία του χάρτη της χώρας μας, όπου έχουν σημειωθεί οι περιοχές αυτές καθώς και φωτογραφίες από περιοχές της Ελλάδας πάντα που

απειλούνται από ερημοποίηση. Ζητούμε από τα παιδιά να περιγράψουν τα συναισθήματά τους, να διαβάσουν τα κείμενα, να βρουν τις αιτίες ερημοποίησης από τα αντίστοιχα άρθρα και να προσθέσουν δικές τους. Να συσχετίσουν τις περιοχές με τις αιτίες.

Στόχοι

- ▼ Να γνωρίσουν τα αίτια και τις συνέπειες της ερημοποίησης των εδαφών σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο.
- ▼ Να αντιληφθούν τις απειλές ερημοποίησης σε πολλές περιοχές της χώρας μας
- ▼ Να κατανοήσουν ότι συγκεκριμένες έννοιες και συμπεριφορές σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα, συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το πρόβλημα της μείωσης των υδάτινων πόρων καθώς και τις επιπτώσεις από αυτή.
- ▼ Να προτείνουν λύσεις και να δραστηριοποιηθούν στο μέτρο της προσωπικής τους ευθύνης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ερημοποίησης.

Δραστηριότητες

1. Χωριστείτε σε ομάδες των 6 ατόμων. Παρατηρήστε με προσοχή τις φωτογραφίες. Τακτοποιήστε τις σε δύο ομάδες και σχολιάστε το περιεχόμενό τους. Στη συνέχεια θα γράψετε μια μικρή ιστορία με αφορμή και βάση τα σχόλιά σας. Παρουσιάστε την ιστοριούλα σας στους συμμαθητές σας.

2. Συζητήστε στις ομάδες σας με αφορμή τα όσα είδατε και ακούσατε. Γράψτε δύο παραδείγματα περιπτώσεις για τη σχέση νερού και τρόπου ζωής. Ξανακοιτάξτε την ιστοριούλα που γράψατε στην προηγούμενη δραστηριότητα και, αν αποφασίσετε, μπορείτε να κάνετε κάποιες αλλαγές ή τροποποιήσεις. Παρουσιάστε την στις άλλες ομάδες.

3. Κοιτάξτε με προσοχή τις φωτογραφίες και συζητήστε τα συναισθήματά σας. Διαβάστε τα κείμενα και βρέστε τις αιτίες ερημοποίησης ή εξάντλησης των υδάτινων πόρων καθώς και τα μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου. Συσχετίστε τις με τις αντίστοιχες περιοχές στο χάρτη. Προσθέστε, αν γνωρίζετε, άλλες αιτίες.

Κάντε τις δικές σας προτάσεις για το πώς μπορείτε ατομικά ή ομαδικά να συμβάλετε στην πρόληψη του φαινομένου της λειψυδρίας και ερημοποίησης.

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ (Εισηγηση για το συνέδριο: η γεωγραφια της περιβαλλοντικης εκπαιδευσης, Λαμία 13, 14, 15 οκτωβρίου 2000)

Δρ. Μαρία Αγαθαγγελίδου, ΠΕ6, Ιωάννα Τσολακοπούλου, ΠΕ2

Θα κομίζαμε γλαύκα εις Αθήνας, αν σε μια τέτοια συνάντηση μιλούσαμε για την έννοια του Περιβάλλοντος. Αισθανόμαστε όμως την ανάγκη να κάνουμε κάποιες επισομάνσεις σχετικά με το Περιβάλλον και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Παρότι η λέξη περιβάλλον έχει ένα ευρύτατο περιεχόμενο, σε πρώτο επίπεδο παραπέμπει συνήθως στη φύση. Όσο σημαντική όμως κι αν είναι η μελέτη της, δεν μας διαφεύγει ότι περιβάλλον είναι και το αστικό, το πολιτιστικό και το κοινωνικό. Και επίσης ότι το περιβάλλον είναι ενιαίο και μόνο για λόγους τεχνικούς και μεθοδολογικούς το διακρίνουμε στις παραπάνω κατηγορίες, οι οποίες στην πραγματικότητα βρίσκονται σε μια σχέση αλληλοεξάρτησης και αλληλοεπίδρασης. Μ' αυτή την έννοια το περιβάλλον μπορούμε να το προσεγγίσουμε από διάφορες και διαφορετικές οπτικές γωνίες, κοινωνική, ιστορική, πολιτιστική κτλ. Όποια όμως κι αν είναι η προσέγγισή μας, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ούτε στιγμή ότι κάνουμε ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικό και όχι μάθημα ιστορίας, κοινωνιολογίας ή καλλιτεχνικών. Θέλουμε να πούμε ότι η προσέγγισή του,

πέρα από τους διαφορετικούς στόχους που θέτει, πρέπει να γίνεται διεπιστημονικά.

Συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι ότι η Περιβαλλοντική Εκπ/ση:

1. μπορεί να σχετίζεται και να αλληλεπιδρά με όλα τα μαθήματα- είναι ένα μάθημα σύνθεσης-σπάζοντας τα στεγανά του αναλυτικού προγράμματος και τη διαμερισματοποίησή του.
2. ξεκινά από το παρόν και, όταν επιστρέφει στο παρελθόν, είναι για να κατανοηθεί καλύτερα το τώρα.
3. γεφυρώνει το χάσμα θεωρίας και πράξης, χειρονακτικής και πνευματικής εργασίας, συμβάλλοντας στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.
4. διαμορφώνει στάσεις ζωής, πολίτες συνειδητοποιημένους, που θέτουν ερωτήματα, αποδίδουν ευθύνες και ως ενεργοί πολίτες διαμαρτύρονται και διεκδικούν, δηλ. παρεμβαίνουν σε ζητήματα που τους αφορούν.
5. ευαισθητοποιεί και συμβάλλει στην αντίληψη της αλληλεπίδρασης ανθρώπου- περιβάλλοντος
6. βοηθά στην κατανόηση των δυνατοτήτων βέβαια αλλά και των περιορισμών όσον αφορά στη δυνατότητα θετικής παρέμβασης σε ζητήματα του περιβάλλοντος, εφόσον, ως γνωστόν, από τη μια εμπλέκονται διάφοροι παράγοντες και συμφέροντα και από την άλλη η εκπαίδευση από μόνη της δεν είναι σε θέση να αλλάξει τον κόσμο.

II) "πληθυσμιακές ομάδες στη Θεσσαλονίκη τον 20ο αι. μέσα από τα ίχνη που άφησαν στην πόλη" (Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο 1ο Γυμνάσιο Συκεών "Οδ. Φωκάς" Θεσσαλονίκης από τις καθηγήτριες Μαρία Αγαθαγγελίδου και Ιωάννα Τσολακοπούλου με την ενεργό συμμετοχή 45 μαθητών/τριών των τάξεων Β' και Γ')

Α. Επιλογή του θέματος. Σκεπτικό και διαδικασία

Στην πρώτη μας συνάντηση με την περιβαλλοντική ομάδα αναπτύχθηκε ένας προβληματισμός σε σχέση με το κοντινό μας περιβάλλον, φυσικό και κοινωνικό. Μέσα από τη συζήτηση, την ανταλλαγή απόψεων και τις διάφορες προτάσεις που έγι-

ναν, φάνηκε ότι το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών εστιαζόταν στο κοινωνικό περιβάλλον. Πρέπει να πούμε ότι ο Δήμος μας, Συκεών Θεσ/νίκης, τα τελευταία χρόνια, όπως και ολόκληρη η πόλη, έχει δεχθεί σημαντικό αριθμό προσφύγων - τα ίδια τα παιδιά είτε είναι είτε έχουν συμμαθητές/τριες και φίλους/ες προσφυγόπουλα.

Οι υπεύθυνες καθηγήτριες από την πλευρά μας είχαμε διαπιστώσει ότι διαπερνούσε την κοινωνία μας μια αρνητική διάθεση, ακόμα κι ένας φόβος απέναντι στο "ξένο", το άλλο, το άγνωστο, το διαφορετικό, που, δυστυχώς, καλλιεργήθηκε δεόντως από τα ΜΜΕ, κυρίως από την τηλεόραση, που τους φόρτωνε κάθε εγκληματική πράξη που συνέβαινε στον ελλαδικό χώρο, παρότι οι ομάδες αυτές έγιναν αντικείμενο συγνήης εκμετάλλευσης από επιτήδειους εργολάβους ή επιχειρηματίες, που στο πρόσωπό τους βρήκαν ένα φτηνό και πρόθυμο εργατικό δυναμικό, ανίσχυρο να υπερασπίσει τα δικαιώματά του.

Για τους λόγους αυτούς, αλλά και επειδή πιστεύουμε ότι στην απάλειψη των προκαταλήψεων και στην αποδοχή του "άλλου" βοηθά η γνώση και όχι η συνθηματολογία, γυρίσαμε "πίσω", στο πρόσφατο και κάπως πιο μακρινό παρελθόν της πόλης μας.

Η Θεσ/νίκη ήταν ανέκαθεν μια βεντάλια από διάφορες εθνότητες, ομάδες, πολιτισμούς και, λόγω του λιμανιού της, κέντρο διερχομένων τόσο για εμπορικούς όσο και για στρατιωτικούς λόγους. Όλοι αυτοί οι διαφορετικοί πολιτισμοί όχι μόνο αρνητικά δεν συνέβαλαν, αλλά συνυπήρξαν αρμονικά και η πόλη μας χρωστά και σ' αυτούς την ιστορική της φυσιογνωμία.

Μόνο στον αιώνα μας έχει αγκαλιάσει στοργικά πλήθος εθνοτήτων και πληθυσμιακών ομάδων και στάθηκε επανειλημμένα φιλόξενη στους χιλιάδες πρόσφυγες που συμμετείχαν με τον τρόπο τους στη ζωή της πόλης και συντέλεσαν στην πρόοδο και ανάπτυξη της σε όλους τους τομείς (πολιτική, συνδικαλισμός, οικονομία, πνευματική κίνηση, καλλιτεχνική δημιουργία, επιστήμες κτλ.).

Πιστεύαμε λοιπόν ότι η γνώση της ιστορίας θα βοηθούσε τα παιδιά να κατανοήσουν ότι το ξένο δεν είναι κατ' ανάγκη κακό και να υιοθετήσουν μια θετική στάση απέναντι στο διαφορετικό.

Σκοπός μας - να μην παρεξηγηθούμε - δεν ήταν να ωραιοποιήσουμε κάθε ξένο στοιχείο, αλλά να μάθουμε να κρίνουμε και να αξιολογούμε τους ανθρώπους ως ανθρώπους και όχι με κριτήριο την φυλή ή το έθνος, το χρώμα του προσώπου ή το θρήσκευμα.

Περιορίσαμε την έρευνά μας στον 20ο αι. μια και διανύουμε τα τελευταία έτη του, γιατί πρόκειται για ένα θέμα τεράστιο. Φιλοδοξία μας ήταν αφενός να μάθουν τα παιδιά στην ελεύθερη έρευνα, στην ομαδική προσπάθεια, στη συλλογικότητα και τη συνεργασία. Αφετέρου μέσα από τη γνώση της ιστορίας, να συνειδητοποιήσουν ότι η σημερινή μας πόλη είναι καρπός της συνύπαρξης διαφορετικών στοιχείων. Το πιο μεγάλο κέρδος θα ήταν να καταφέρουμε να “δούμε” το παρόν στις πραγματικές του διαστάσεις και να συμβάλουμε, στο μέτρο των δυνατοτήτων μας, σ' ένα καλύτερο μέλλον.

Β. Στόχοι

α) Γενικοί στόχοι:

Πρώτος μας στόχος ήταν ο κοινός στόχος κάθε προγράμματος που γίνεται σε εθελοντική βάση (η ομαδική δουλειά, η ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας, η λήψη αποφάσεων μέσα από ισότιμο διάλογο, η ανάληψη πρωτοβουλιών, η ενίσχυση των ιδιαίτερων ενδιαφερόντων των παιδιών, η απόκτηση γνώσεων με άμεσο και ευχάριστο τρόπο, έξω από τη μονοτονία της τάξης). Ο σεβασμός του “άλλου” ξεκινά μέσα από την ομαδική δουλειά.

β) ειδικόί στόχοι

1. να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες την ιστορία της πόλης και των μνημείων της μέσα από τη δική τους έρευνα.
2. να γνωρίσουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της πόλης, τη συνύπαρξη και αλληλεπίδραση των διαφόρων πολιτισμών
3. να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραμάτισαν οι διάφορες εθνότητες, πληθυσμιακές και πολιτισμικές ομάδες στην ιστορία και ανάπτυξη της πόλης

4. μέσα από τη γνώση της ιστορίας να οδηγηθούν ώστε να δουν με “άλλο μάτι” τη σημερινή πραγματικότητα των χιλιάδων νεοπροσφύγων.

Γ. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε είναι η βιωματική. Τα παιδιά από την αρχή δήλωσαν τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις τους, πχ βιβλιογραφική έρευνα, ρεπορτάζ- συνεντεύξεις, φωτογραφία-βίντεο, δημόσιες σχέσεις κτλ. Ζητήσαμε από τα παιδιά μια πρώτη ατομική έρευνα για αναζήτηση πηγών και υλικού. Έγινε η καταγραφή μιας πρώτης βιβλιογραφίας. Ακολούθησαν οργανωμένες επισκέψεις σε βιβλιοθήκες (Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσ/νίκης, Δήμου Συκεών, Ιστορικό Αρχείο κτλ.), όπου, με την καθοδήγησή μας, αναζητήθηκε, φωτοτυπήθηκε και ταξινομήθηκε το υλικό, που στη συνέχεια μοιράστηκε για επεξεργασία- αποδελτίωση στους μαθητές/τριες σε υποομάδες. Το αποδελτιωμένο υλικό κατατάχτηκε κατά ιστορική περίοδο, (πχ 1900-1912, 1912-1922 κτλ.), κατά ομάδα πληθυσμού (εβραίοι, αρμένιοι, τούρκοι, κ.ά.), κατά μνημεία (σχολεία, εκκλησίες, χάνια, χαμάμ κλπ) και δόθηκε στους μαθητές σε νέες υποομάδες για τη σύνταξη των τελικών κειμένων.

Παράλληλα άρχισε μια επικοινωνία με τις πληθυσμιακές ομάδες και κοινότητες που (και) σήμερα υπάρχουν στην πόλη. Έτσι επισκεφθήκαμε τους εκπροσώπους τους (Ισραηλίτες, Πόντιους), επισκεφθήκαμε τους τσιγγάνους στον καταυλισμό τους κι άλλους τους καλέσαμε στο Σχολείο (Κούρδους, Αφρικανούς). Με όλους αυτούς συζητήσαμε και πήραμε συνεντεύξεις. Επίσης επικοινωνήσαμε με ξένα σχολεία, πχ. τη Γερμανική Σχολή.

Επόμενο στάδιο ήταν η φωτογραφική εξόρμηση. Χωρισμένοι σε ομάδες φωτογραφίσαμε περιδιαβαίνοντας ολόκληρη τη Θεσσαλονίκη από την Άνω Πόλη μέχρι το Λιμάνι και από την περιοχή των Πύργων μέχρι τη Μονή Λαζαριστών στη Σταυρούπολη.

Μόνιμη φροντίδα μας ήταν ώστε όλα τα μέλη της ομάδας και να ασχοληθούν με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους, αλλά και να πάρουν μέρος σε όλες τις επιμέρους δραστηριότητες, ώστε όλοι να έχουν

μια συνολική εικόνα της δουλειάς του προγράμματος. Συχνές ήταν οι συναντήσεις με τις υποομάδες σχετικά με τη δουλειά που είχαν αναλάβει. Κατά διαστήματα συγκεντρωνόταν όλη η ομάδα για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της όλης πορείας και για το σχεδιασμό των επόμενων βημάτων.

Δ. Αξιολόγηση

Πέρα από τις συγκεκριμένες πληροφορίες και γνώσεις που πήραν τα παιδιά, κοινωνικοποιήθηκαν πολύ πιο αποτελεσματικά απ' ό,τι στην τάξη, που η ίδια της η δομή περιορίζει την ομαδοποίηση, όπως και ξεχωρίζει τα αγόρια από τα κορίτσια. Έρθαν σε επαφή και είδαν πώς ζουν, τι ονειρεύονται, τι προβλήματα αντιμετώπισαν και αντιμετώπιζουν άνθρωποι που μένουν στην πόλη μας, τόσο κοντά μας και τόσο μακριά μας.

Έμαθαν να αναζητούν και να επεξεργάζονται πληροφορίες μέσα από τον πλούτο των βιβλιοθηκών. Εξασκήθηκαν στη χρήση του Η/Υ, καθώς πολλά από τα κείμενα “χτυπήθηκαν” στο κομπιούτερ από τα δικά τους χέρια. Πάνω από όλα έμαθαν να λειτουργούν σαν ομάδα, καθώς η επικοινωνία και η συνεργασία που έδειξαν ήταν αξιοζήλευτη. Σ' αυτό οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος και η τήρηση του χρονοδιαγράμματος που βάσαμε πάντα σε συνεργασία μαζί τους. Φυσικά δεν έλειψαν οι εξαιρέσεις, αλλά ήταν ελάχιστες.

Το πιο εντυπωσιακό ήταν η διάθεση που τα παιδιά έδειχναν για δουλειά. Ευχαρίστως αφιέρωναν κάποια απογεύματά τους για την πραγματοποίηση επισκέψεων ή τα πρωινά της Κυριακής για φωτογράφιση αρκετών ωρών.

Ε. Παρουσίαση - δημοσιοποίηση

Το ίδιο το πρόγραμμα, η συμμετοχή των παιδιών, αλλά και η συνδρομή του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και της τοπικής κοινωνίας μας ενθάρρυναν στη διοργάνωση ενός Πολιτιστικού Τριήμερου αφιερωμένου στην Ειρήνη, που πραγματοποιήθηκε στο τέλος του σχολικού έτους στο χώρο του Σχολείου. Από το περιεχόμενο της δουλειάς μας προέκυψε μια δραματοποιημένη παράσταση, κατά την οποία τα παιδιά με παντομίμα, μουσική, πικέτες, ταμπλό βιβάν έδειξαν ανάγλυφα την πολυεθνικότητα της πό-

λης μας.

Για να τονίσουμε και το σημερινό πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της, στο τρίημερο καλέσαμε καλλιτεχνικά σχήματα από τις πληθυσμιακές ομάδες της πόλης. Έτσι είχαμε τη συμμετοχή του Διαπολιτισμικού Γυμνασίου με την παράσταση "ο Καραγκιόζης γιατρός", το Σύλλογο Ποντίων Καλλιθέας με χορωδία και χορούς, το Γερμανικό Λύκειο με ορχήστρα τζαζ, χορό και τραγούδι από τα τσιγγάνοπουλα του καταυλισμού του Γαλλικού Ποταμού, το συγκρότημα Γιορούμ των Κούρδων.

Σ' όλη τη διάρκεια του Τριήμερου υπήρχε μόνιμη έκθεση μέρους από το φωτογραφικό υλικό των παιδιών.

Η δραματοποίηση ήταν τόσο πετυχημένη και μόνη της, ώστε κληθήκαμε επανειλημμένα από διάφορους φορείς να την παρουσιάσουμε, όπως στις "Μέρες Έκφρασης και Δημιουργίας" του Ιδρύματος Μελίνα Μερκούρη, στο Περιβαλλοντικό Πανηγύρι της Β' Δ/σης Δ/βάθμιας Εκπ/σης στο Δήμο Νεάπολης και σε εκδήλωση του Δήμου Συκεών. Ακόμη έγινε αντικείμενο δημοσιεύσεων στον τοπικό τύπο.

Βραβευτήκαμε από το Υ.Μ.Α.Θ. με το πρώτο βραβείο περιβαλλοντικών προγραμμάτων.

Το επεξεργασμένο υλικό (κείμενα, φωτογραφίες, συνεντεύξεις κτλ.) συγκεντρώθηκε σε τόμο. Επίσης δημιουργήθηκε cd rom.

Η δουλειά αυτή με κανένα τρόπο δεν εξάντλησε το τεράστιο θέμα με το οποίο καταπιαστήκαμε. Εξ άλλου δεν ήταν αυτός ο στόχος μας. Πιστεύαμε και πιστεύουμε όμως ότι είναι μια καλή βάση για μελλοντική έρευνα, κυρίως όσον αφορά τη σημερινή σύνθεση του πληθυσμού της πόλης και τις ομάδες των νεοπροσφύγων. Απόδειξη ότι την επόμενη σχολική χρονιά, 1991-2000, μια νέα ομάδα, αποτελούμενη από παλιούς και νέους μαθητές/τριες, εστίασε την έρευνά της στην εκπαίδευση των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων στις αρχές του αιώνα μας, εποχή τουρκοκρατίας ακόμη, αλλά και στο τέλος του, στις μέρες μας, που αν ορισμένα σχολεία της Θεσσαλονίκης εξακολουθούν να υπάρχουν, είναι χάρη στην έλευση των χιλιάδων νεοπροσφύγων από την πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία.

Τη φετινή σχολική χρονιά, 2000-2001, στοχεύου-

με να εξετάσουμε πιο αναλυτικά τη Βιομηχανική Κληρονομιά. Θα ακολουθήσουμε την ίδια διαδικασία, δηλ. μέσα από τα κτίρια που έχουν απομείνει στη Θεσσαλονίκη, και είναι αρκετά, αφενός θα γνωρίσουμε την οικονομία, την παραγωγή, τη ζωή μιας περασμένης εποχής και από την άλλη την αρχιτεκτονική τους, τον τρόπο αναπαλαίωσης, την αλλαγή χρήσης τους για να καλυφθούν οι νέες ανάγκες και απαιτήσεις της σημερινής κοινωνίας, πχ ο Μύλος που έχει μετατραπεί σε πολιτιστικό κέντρο πολλαπλών εκδηλώσεων.

ΣΤ. προτάσεις

Θα μας επιτρέψετε να τελειώσουμε με κάποιες προτάσεις τηλεγραφικά.

- να δοθούν κίνητρα στους εκπ/κούς, όχι κατ' ανάγκη οικονομικά.
- να γίνει επαρκής χρηματοδότηση των προγραμμάτων περιβαλλοντικής και να δίνονται τα κονδύλια εγκαίρως.
- να υπάρχει η δυνατότητα γνωστοποίησης της δουλειάς σχολείου.
- να υπάρχει η δυνατότητα ευρύτερης αξιοποίησης της δουλειάς από άλλους.
- να γίνονται περισσότερα σεμινάρια αλλά και συναντήσεις για ανταλλαγή εμπειριών.
- ουσιαστική και συνεχής συνεργασία με τα κατά τόπους Κ.Π.Ε.
- προσπάθεια για ευαισθητοποίηση των διευθυντών των σχολικών μονάδων.

ΥΓ. Δεν πρέπει όμως, κατά τη γνώμη μας, να υπερεκτιμούμε τη σημασία της Π. Ε. Τη θεωρούμε ως ένα από τα σημαντικότερα "μαθήματα", αλλά και με πολλούς περιορισμούς. Η περιβαλλοντική εκπ/ση είναι διαδικασία ζωής και δεν τελειώνει με ένα ή περισσότερα προγράμματα. Θέλουμε να πούμε ότι δεν μπορεί να γίνεται "άλλοθι" ή υποκατάστατο. Όταν πχ τα δάση καίνονται ή όταν οι πρόσφυγες θεωρούνται από την πολιτεία ως πολίτες β' κατηγορίας, καλό είναι να γίνεται προσπάθεια για ευαισθητοποίηση, αλλά δεν μπορούμε να αρκούμαστε σ' αυτό. Ούτε, βέβαια, μπορεί να αποτελέσει πανάκεια για όλα τα προβλήματα του περιβάλλοντος.

ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΣΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΠΕ

Στους δύσκολους καιρούς που ζούμε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν βαλθεί να προωθούν φανερά πια και όχι καλυμμένα μια σειρά από αρρωστημένες αντιλήψεις και πρότυπα συμπεριφοράς στους νέους μας που είναι και οι κύριοι αποδέκτες τους. Πρότυπα και ιδεολογίες όπως την ιδεολογία του καναπέ, της ακατάσχετης φλυαρίας όπου δεν λέγεται τίποτα και μόνο υβρεολογία παράγεται, του άκρατου ανταγωνισμού που κρύβεται πίσω από δήθεν φιλικές σχέσεις όπου οι δήθεν φίλοι θα αλληλοφαγωθούν σε λίγο, της επικράτησης του χειρότερου, της αποδοχής της κατάργησης της ιδιωτικής ζωής όπου ο "μεγάλος αδελφός" πρέπει να γνωρίζει και τις πιο μύχιες σκέψεις μας. Και όλ' αυτά, η εκμηδένιση κάθε ιδανικού, ο εξευτελισμός της προσωπικότητας να γίνονται αποδεκτά φανερά πια για την απόκτηση χρημάτων και μιας αμφίβολης δόξας που θα σβήσει άδοξα. Όταν αυτά τα παιδιά αφού χρησιμοποιηθούν θα πεταχτούν στο καλάθι των αχρήστων.

Ευτυχώς υπήρξαν αντιδράσεις, ακούστηκαν και οι αντίθετες απόψεις. Όσο για μας, πιστεύουμε ότι η Π.Ε. καλείται να εξακολουθεί, όπως όλ' αυτά τα χρόνια, να παίζει το ρόλο της και να αποτελεί όπως πιστεύουμε ότι αποτέλεσε μέχρι τώρα ένα ισχυρό αντίδοτο, ένα ισχυρό αντίσωμα σ' αυτή την αρρώστια, καθώς προωθεί με βιωματικές εμπειρίες άλλες αξίες και άλλη στάση ζωής. Τη γνώση, τη δημιουργική σκέψη και δράση, την ουσιαστική συντροφικότητα, τον οραματισμό και τη συνεργασία για καλύτερη ποιότητα ζωής σε κάθε επίπεδο. Τα προγράμματα που παίρνουμε στα χέρια μας το μαρτυρούν.

ΡΟΥΛΑ ΓΚΟΛΙΟΥ

“Σχοδική Γεωγραφία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Η συμβολή της Περιβαλλο- ντικής Εκπαίδευσης στη Γεωγραφία”

Δημήτρης Καλαϊτζίδης
Διδακτορική Διατριβή στο Παιδαγωγικό Τμήμα
Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανε-
πιστημίου Θράκης (Υποστήριξη 21-9-1999)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με τη διατριβή διερευνήθηκε η πιθανή αποτελεσματικότητα ενός συνδυασμού της σχολικής γεωγραφίας με ένα πρόγραμμα Π.Ε. Με τον συνδυασμό αυτό διερευνήσαμε την πιθανότητα να διευκολυνθεί η υλοποίηση ορισμένων στόχων της σχολικής γεωγραφίας, αν αυτή συνδυαζόταν με ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης γεωγραφικού χαρακτήρα. Για το σκοπό αυτό δημιουργήσαμε ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με γεωγραφικό χαρακτήρα, το οποίο ήταν κατά βάση ένα πρόγραμμα μελέτης ποταμού, το οποίο εφάρμοσαν για δύο συνεχόμενα σχολικά έτη ορισμένα σχολεία από διάφορες περιοχές της χώρας μας. Τα σχολεία ήταν γυμνάσια και οι μαθητές που έλαβαν μέρος στην έρευνα φοιτούσαν στη Δευτέρα και Τρίτη τάξη. Συγκεντρώθηκαν περίπου 800 ερωτηματολόγια, κατά τις δύο χρονιές της έρευνας, τα οποία υπέστησαν στατιστική επεξεργασία.

1. Το πρώτο από τα ερωτήματα της έρευνας αφορούσε το βαθμό της επίδρασης του προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης “Το Ποτάμι” στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών που συμμετέχουν σ’ αυτό, σχετικά με γεωγραφικές και περιβαλλοντικές γνώσεις. Από τα αποτελέσματα προκύπτει θετική επίδραση του προγράμματος στις γνώσεις των μαθητών και σε γεωγραφικά και σε περιβαλλοντικά θέματα. Γενικά μιλώντας, η έρευνα αποδεικνύει ότι ακόμη και υπό τις παρούσες συνθήκες παροχής της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αυτή (η Π.Ε.) έχει σε σημαντικό βαθμό θετική επίδραση στο γνωστικό επίπεδο των μαθη-

τών που παίρνουν μέρος στα σχετικά προγράμματα. Οι γνώσεις αυτές, γεωγραφικές και περιβαλλοντικές, βελτιώθηκαν σημαντικά με την επίδραση του προγράμματος, αποδεικνύοντας ότι υπάρχει σοβαρός λόγος για να επιχειρηθεί ένας συγκερασμός σχολικής γεωγραφίας και προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Ένα άλλο ζήτημα που έχει στενή σχέση με την επίτευξη των θετικών αποτελεσμάτων του προγράμματος της έρευνας, αποτελεί η εργασία πεδίου που προτείνουμε και σε σημαντικό βαθμό υιοθέτησαν και πραγματοποιήσαν οι Πειραματικές Ομάδες. Η θετική επίδραση του προγράμματος στο γνωστικό τομέα των μαθητών συμφωνεί με τις θέσεις των Lisowski and Disinger, οι οποίοι διατείνονται ότι προγράμματα που στηρίζονται σε εργασία πεδίου για τα μαθήματα των φυσικών επιστημών, είναι αποτελεσματικά στο να βοηθούν τους μαθητές να κατανοούν και να συγκρατούν επιλεγμένες οικολογικές έννοιες (Lisowski, M. and Disinger, J.F., 1991).

2. Σχετικά με το δεύτερο από τα ερωτήματα της έρευνας το οποίο αφορούσε το βαθμό στον οποίο το συγκεκριμένο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με γεωγραφικό χαρακτήρα και προσανατολισμό επιδρά στις γνώσεις των μαθητών σχετικά με τα γεωγραφικά και οικολογικά χαρακτηριστικά της λεκάνης απορροής, σχετικά με τη χρήση και διαχείριση του νερού του ποταμού, τη γεωλογική δράση του νερού και τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον ποταμό και τη λεκάνη του, έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής: Έδωσε στατιστικά σημαντικές διαφορές σε 15 από τις 16 γεωγραφικές ερωτήσεις (ποσοστό 93,75%) κατά την πρώτη χρονιά της έρευνας και σε 9 από τις 16 (ποσοστό 56,25%) κατά τη δεύτερη χρονιά. Έδωσε επίσης στατιστικά σημαντικές διαφορές σε 10 από τις 15 περιβαλλοντικές ερωτήσεις την πρώτη χρονιά της έρευνας (ποσοστό 66,7%) και σε 7 από τις 10 (ποσοστό 70%) κατά τη δεύτερη χρονιά.

3. Σχετικά με το τρίτο από τα ερωτήματα της έρευνας το οποίο αφορούσε το κατά πόσον μπορεί ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με γεωγραφικό χαρακτήρα να ενισχύσει τις γεωγραφικές γνώσεις των μαθητών που προσφέρονται από το κανονικό μάθημα γεωγραφίας, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής: Οι διαφορές που προκύπτουν στην επίδοση των μαθητών των Πειραματικών Ομάδων από αυτή των Ομάδων Ελέγχου, επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι ένα πρόγραμμα Π.Ε. με γεωγραφικό προσανατολισμό, μπορεί να ενισχύσει τις γεωγραφικές γνώσεις των μαθητών που συμμετέχουν σ’ αυτό, έτσι ώστε να παρουσιάζουν καλύτερη επίδοση από μαθητές που παρακολουθούν το κανονικό σχολικό πρόγραμμα. Η επίδραση του προγράμματος είναι σαφής, αφού οι 15 από τις 16 γεωγραφικές ερω-

τήσεις δίνουν στατιστικά σημαντικές διαφορές την πρώτη χρονιά και 9 από τις 16 τη δεύτερη. Το γεγονός είναι πολύ ενθαρρυντικό καθώς οι αρχικές γνώσεις των μαθητών ήταν ανεπαρκείς, κάτι που θεωρήσαμε ως αναμενόμενο, αφού οι γεωγραφικές έννοιες τις οποίες καλούνται να επεξεργαστούν είναι σύνθετες και πιθανότατα δεν ενδείκνυνται για την ηλικία των 12-14 ετών στην οποία διδάσκονται αυτές τις έννοιες. Το εύρημα αυτό φαίνεται να συμφωνεί με ερευνητικά δεδομένα που έδειξαν ότι μαθητές ηλικίας 15-16 ετών, δεν ήταν ικανοί να επεξεργαστούν διανοητικά τη συσχέτιση παραγόντων όπως, τοποθεσία, χρήση γης, διαμάχη, πρόσβαση και ποιότητα περιβάλλοντος (Leat, 1996).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σχετικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Ένας σημαντικό παράγοντας που παρακινεί τους εκπαιδευτικούς να συμμετέχουν σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η αντίληψη που έχουν για τα βασικά χαρακτηριστικά της (Παπαδημητρίου, 1995). Δυστυχώς, ένα πολύ μεγάλο τμήμα των εκπαιδευτικών των δύο πρώτων βαθμίδων της εκπαίδευσης έχει ελλιπή ή ανύπαρκτη κατάρτιση στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Από τους εκπαιδευτικούς που θεωρούν ότι είναι καταρτισμένοι, ένα σημαντικό κομμάτι έχει παρακολουθήσει μικρές διάρκειες επιμορφωτικές δραστηριότητες (μονοήμερες, διήμερες, τριήμερες ή το πολύ μιας εβδομάδας), ενώ οι επιμορφωμένοι σε μεγαλύτερες διάρκειες επιμορφωτικά προγράμματα είναι λίγοι σε αριθμό, αφού προγράμματα που να ξεπερνούν αυτή τη διάρκεια έχουν μέχρι σήμερα παρακολουθήσει όσοι μετεκπαιδύτηκαν σε Περιφερειακά Εκπαιδευτικά Κέντρα (σε όσα διδάσκει η περιβαλλοντική εκπαίδευση) και όσοι έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μοιραία οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς που πραγματοποιούν προγράμματα Π.Ε., έχουν ατελή γνώση των στόχων, των επιδιώξεων, της μεθοδολογίας, της παιδαγωγικής προσέγγισης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αναγκαστικά υποκρίπτον στον εμπειρισμό ή αυτοσχεδιάζουν. Σήμερα όμως ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να εργάζεται με επιστημονικό τρόπο, να στηρίζει την καθημερινή παιδαγωγική του πράξη σε επιστημονικά δεδομένα, να είναι προβληματισμένος, να μπορεί να επισημαίνει θέματα για έρευνα (Παπακωνσταντίνου, 1986). Τα επιθυμητά αυτά χαρακτηριστικά μπορούν να αποδοθούν στον εκπαιδευτικό κυρίως μέσα από τη συνεχή και επαρκή από κάθε άποψη επιμόρφωσή του, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των βασικών του σπουδών (βασική κατάρτιση) αλλά και κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του (ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση).

Διάλογος “εφ’ όλης της ύλης” για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Επιμέλεια: Δ. Σουβατζή

Είναι γνωστό ότι πολλές φορές στις συναντήσεις μας, ανακύπτουν προβλήματα στον προσδιορισμό των εννοιών, των μεθοδολογικών προσεγγίσεων και των θεσμικών ρόλων κατά την εφαρμογή και ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε)

Το Παράρτημα Κεν. Μακεδονίας της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε, πραγματοποίησε Ημερίδα Προβληματισμού και Διαλόγου γύρω από θέματα που αφορούσαν τόσο τη θεωρία όσο και την πρακτική εφαρμογή αλλά και τη εξέλιξη του θεσμού της Π.Ε

Η Ημερίδα οργανώθηκε με την υποστήριξη του ΚΠΕ - Ελευθερίου - Κορδελιού, και τη βοήθεια των υπεύθυνων Π.Ε του Νομού Θεσσαλονίκης, στο χώρο του Κέντρου, στις 26/1/02 και συμμετείχαν οι Υπεύθυνοι Π.Ε των νομών Κεν. Μακεδονίας, αντιπρόσωποι των Κ.Π.Ε και δύο έμπειροι εκπαιδευτικοί από κάθε βαθμίδα και νομό της Κεν. Μακεδονίας.

Στη συνάντηση μπορούσε ο καθένας να είναι είτε εισηγητής είτε ομιλητής, σε δύο από τις τρεις θεματικές ενότητες που αναπτύχθηκαν. Τον προβληματισμό και τον διάλογο παρακολούθησαν και κατέγραψαν τέσσερις “κριτικοί παρατηρητές” - (Χρ. Αθανασίου, Αλ. Γεωργόπουλος, Ρ. Γκόλιου, Π. Παπαδοπούλου) - οι οποίοι στο τέλος της συνάντησης, ανακοίνωσαν τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά τους. Στη συνάντηση αναπτύχθηκε πλούσιος και ουσιαστικός προβληματισμός - όπως φαίνεται και από το επεξεργασμένο κείμενο των κριτικών παρατηρητών, που δημοσιεύεται πιο κάτω:

Τα θέματα που αναπτύχθηκαν, αλλά και η διαδικασία που τηρήθηκε και συντελέσε στην επιτυχία της Ημερίδας έχουν ως εξής:

1. Προσδιορισμός και Επαναπροσδιορισμός βασικών εννοιών σχετικών με την Π.Ε, τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και το σχολείο

(Τι περιεχόμενο δίνουμε στις παραπάνω έννοιες; Πώς αυτό το περιεχόμενο περνάει στην εκπαιδευτική μας πρακτική; κτλ.)

9.00: Προσέλευση - Καλωσόρισμα

9.30: 1ο Θέμα: Προσδιορισμός & Επαναπροσδιορισμός Εννοιών

Προεδρείο: Αγγελίδης Ζήσης - Φαρμάκης Γιάννης

Συνολικός Χρόνος: 1 ώρα + 15'

Ομιλητές: (45')

Εισηγητές: (30') Οικονομίδου Κατερίνα, Παραδεισιανός Αδάμ
Σουβατζή Δέσποινα, Τσαλίκη Βέτα, Αγγελίδης Ζήσης

2. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις στην Π.Ε

(Ποιες είναι οι κατεξοχήν μεθοδολογικές προσεγγίσεις στην Π.Ε; Υπάρχουν άλλες προσεγγίσεις; Πόσο αυτές επηρεάζουν και επηρεάζονται από τη σχολική δομή; κτλ.)

11.00: 2ο Θέμα: Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Προεδρείο: Σουβατζή Δέσποινα - Απανωμεριτάκη Όλγα

Συνολικός Χρόνος: 1 ώρα + 15'

Ομιλητές: (45')

Εισηγητές: (30') Πολίτη Ευρυδική, Μένου Αλεξάνδρα
Γλιάσος Κων-νος, Γκόλιου Ρούλα

3. Νομικό και θεσμικό πλαίσιο που αφορά την Π.Ε

(Πόσο είναι επαρκές ή ανεπαρκές το θεσμικό πλαίσιο για την εξέλιξη του θεσμού της Π.Ε; Οι θεσμοθετημένοι ρόλοι για τη εφαρμογή του θεσμού είναι επαρκώς αποσαφηνισμένοι ή προκύπτουν παρανοήσεις και εμπόδια κατά τη λειτουργία τους)

12.15: 3ο Θέμα: Νομικό & Θεσμικό πλαίσιο

Προεδρείο: Τσαλίκη Βέτα - Παπαδημητρίου Ευθύμιος

Συνολικός Χρόνος: 1 ώρα + 15'

Εισηγητές: (30') Βαχτσεβάνου Μαρίνα, Σωμαράκης Σάββας
Θεοδωρίδου Σοφία, Περδίκη Γιώργος, Τριανταφύλλου Ελένη

13.30: Συμπεράσματα

Προεδρείο: Φραγκίσκου Καίτη - Τριανταφύλλου Ελένη

Συνολικός Χρόνος: 1 ώρα

Κριτικοί Παρατηρητές: (30') Γεωργόπουλος Αλέκος,
Παπαδοπούλου Πόπη
Αθανασίου Χρυσούλα,
Γκόλιου Ρούλα
Συζήτηση: (30')

Οργανωτική Επιτροπή της Ημερίδας ήταν δύο αντιπρόσωποι από κάθε φορέα σχετικό με την Π.Ε από τον Ν. Θεσ/νίκης:

Υπεύθυνοι Π.Ε (Αγγελίδης Ζήσης - Απανωμεριτάκη Όλγα),
ΚΠΕ (Τσαλίκη Βέτα - Παπαδημητρίου Ευθύμιος),
ΠΕΕΚΠΕ (Σουβατζή Δέσποινα - Γκόλιου Ρούλα) και
Σχολεία (Αθανασίου Χρυσούλα - Φαρμάκης Γιάννης)

Στη συνέχεια δημοσιεύουμε το κείμενο που προέκυψε μετά από συνεργασία και συζήτηση των κριτικών παρατηρητών της ημερίδας.

(Το κείμενο συνέταξε η Πόπη Παπαδοπούλου, με τη συνεργασία της Ρούλας Γκόλιου και της Χρυσούλας Αθανασίου)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ημερίδας Προβληματισμού και Διαλόγου Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί τη σύνοψη 16 εισηγήσεων και πολλαπλάσιων τοποθετήσεων κατά τη διάρκεια της προαναφερόμενης ημερίδας - συνάντησης εργασίας.

Ενότητα 1η: Προσδιορισμός & Επαναπροσδιορισμός εννοιών της Π.Ε.

Η συζήτηση και η αναζήτηση στα ζητήματα θεωρίας είναι προφανές ότι δεν λήγει ποτέ καθώς είναι φυσικό οι απόψεις να μεταβάλλονται και να εξελίσσονται. Μπορούμε να εντοπίσουμε τα βασικά σημεία γύρω από τα οποία περιστράφηκε η συζήτηση:

* Η εισαγωγή ή μάλλον η επαναφορά στη συζήτηση της πολιτικής διάστασης στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, στην περιβαλλοντική κρίση και στην Π.Ε.: Μ' αυτή τη διαπίστωση συνοψίζονται αναζητήσεις που εκφράζονται από αναφορές στην κοινωνική διάσταση της Π.Ε., την τοποθέτηση της Π.Ε. στο κοινωνικά κριτικό παράδειγμα καθώς είναι από τη φύση της αξιακή ή στο απαραίτητο της συνεισφοράς των κοινωνικών επιστημών στην προβληματική της Π.Ε., δίχως αυτό να σημαίνει την εγκατάλειψη των Φυσικών Επιστημών.

* Τα ζητήματα της αειφορίας, της αειφορικής ανάπτυξης και της εκπαίδευσης για την αειφορία, ζητήματα που συνάπτονται άμεσα με την πολιτική διάσταση της Π.Ε., χρήζουν περαιτέρω συζήτησης.

* Η στόχευση της Π.Ε. σε αξίες, στάσεις ή συμπεριφορές συζητήθηκε λίγο και διαπιστωτικά ή επιγραμματικά (η Π.Ε. είναι συμπεριφοριστική και χρηστική, η Π.Ε. στοχεύει σε αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών, η Π.Ε. είναι από τη φύση της αξιακή).

* Ως προς το περιεχόμενο της Π.Ε. φαίνεται ότι εμφανίζονται δύο απόψεις: 1) Π.Ε. ασχολείται με τα πάντα. 2) Η Π.Ε. ασχολείται με τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Τελευταία υπάρχει η τάση να υπεριοχέει η δεύτερη άποψη. Όμως επισημάνθηκε ότι το τι αποτελεί ή όχι αντικείμενο της Π.Ε. εξαρτάται και από τον τρόπο χειρισμού του θέματος.

* Επανερχονται τα ζητήματα της συλλογικότητας και της ατομικότητας, δηλαδή της ατομικής συνεισφοράς στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και της εμπλοκής σε συλλογικές κοινωνικές δράσεις. Τα ζητήματα αυτά είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με την πολιτική διάσταση της Π.Ε., όχι αμοιβαία αποκλειόμενα, αλλά ανεπαρκή από μόνα τους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

* Αναδείχθηκε η πολυμορφία και η πολυσυλλεκτικότητα της εκπαίδευσης και της Π.Ε. καθώς παρουσιάστηκε η πολλαπλότητα των αντιλήψεων για το περιβάλλον, των θεωρητικών παραδειγμάτων που υιοθετούνται και των εκπαιδευτικών στρατηγικών που απορρέουν από αυτά. Μέσα σ' αυτή την, επιθυμητή κατά πολλούς/ές, εκπαιδευτική πολυφωνία, καθώς είναι προωθητική για την Π.Ε., δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν μοναδικοί ορισμοί, καθώς αυτό θα σήμαινε την υιοθέτηση ενός και μόνο εκπαιδευτικού παραδείγματος. Ακούστηκε η άποψη πως η αναγνώριση - αποδοχή της πολυμορφίας της Π.Ε. θα φέρει μέσα από τον στοχασμό και την επεξεργασία την εξέλιξη στην Π.Ε. Υποστηρίχθηκε όμως, από άλλους/ες, η ανάγκη καταγραφής κάποιων ορισμών είτε ως βάση ελάχιστης συμφωνίας μεταξύ των ανθρώπων της Π.Ε. είτε ως αρχική βοήθεια στους νέους/ες συναδέλφους/ισες.

* Συζητήθηκε η διάκριση της δράσης στην Π.Ε. από τη δραστηριότητα, όταν βέβαια αυτή η διάκριση είναι δυνατόν να γίνει σαφής, καθώς αυτοί οι όροι φαίνεται να χρησιμοποιούνται, μέχρι τώρα ως συνώνυμοι. Τονίστηκε η ανάγκη τα προγράμματα Π.Ε. να καταλήγουν σε κάποια δράση. Και τέλος

* Ο ρόλος της γνώσης στην Π.Ε. και η ανασφάλεια για το πιθανό λάθος από την

έλλειψή της. Η συζήτηση συναρτήθηκε πάλι από την πολυμορφία των εκπαιδευτικών παραδειγμάτων, αλλά και το τι θεωρούμε ότι είναι η γνώση. Αν ενστερνιζόμαστε την επιστημονική γνώση ως αλήθεια, και μάλιστα αμετάβλητη έως τουλάχιστον την εγκατάλειψη του επιστημονικού παραδείγματος, τότε προφανώς θεωρούμε καθήκον μας τη μεταφορά της στα παιδιά και επιτακτική ανάγκη την αποφυγή του λάθους. Αν αντίθετα η παραδοχή μας είναι ότι η γνώση είναι προϊόν κοινωνικής συναίνεσης, έστω μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας, τότε η αντίληψή μας για τον εκπαιδευτικό μας ρόλο είναι διαφορετική, αυτού/ής που συντονίζει ή διευκολύνει την εκπαιδευτική διαδικασία και ο φόβος του λάθους δεν είναι κυρίαρχος, αντίθετα μπορούμε να τοποθετήσουμε τον εαυτό μας και ως εκπαιδευόμενο μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ενότητα 2η: Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Τα κύρια σημεία των εισηγήσεων και της συζήτησης που ακολούθησε είναι σε γενικές γραμμές τα παρακάτω:

* Η έμφαση και η επικέντρωση στη μέθοδο project. Διαπιστώθηκε και πάλι πολυφωνία ως προς το τι αντιλαμβάνεται ο/η καθένας/μιά ως project και αμφισβητήθηκε αν η επικρατούσα μέθοδος είναι όντως project, καθώς στην πράξη δεν εμφανίζονται βασικά χαρακτηριστικά του (π.χ. επιλογή θέματος από τα παιδιά). (Ακούστηκαν επίσης: Η μέθοδος εξαρτάται από τον τρόπο προσέγγισης - αντίληψης της Π.Ε. - Η μέθοδος δίνει το πρώτο μήνυμα της Π.Ε.).

* Αμφισβητήθηκε η ουσιαστική ταύτιση της Π.Ε. με τη μέθοδο project, καθώς συναντά δυσκολίες στην εκπαιδευτική πραγματικότητα και επισκιάζει μια σειρά άλλων πιο προσιτών και μερικές φορές πιο αποτελεσματικών μεθόδων, οι οποίες χρησιμοποιούνται στα σχολεία, χωρίς επίσημα να θεωρούνται Π.Ε. Η ουσία αυτού του προβληματισμού ίσως εκφράζεται από τη διαπίστωση ότι όλα τα projects δεν είναι Π.Ε., όπως και η Π.Ε. δεν είναι μόνο project, αλλά είναι και πολλές άλλες δραστηριότητες ή δράσεις για το περιβάλλον.

* Τονίστηκε η ανάγκη για τη διεπιστημονική προσέγγιση κατά την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. καθώς αυτό δεν φαίνεται να συμβαίνει πάντα στην πράξη.

* Επισημάνθηκε όμως ότι η Π.Ε. επηρέασε την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδο διδασκαλίας, απετέλεσε το όχημα εισόδου στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα του project, όπως εξ άλλου απετέλεσε και όχημα εισόδου άλλων θεματικών ή αντικειμένων όπως η Αγωγή Υγείας, η Αγωγή του Καταναλωτή κτλ., που στην πορεία ευλόγως διαχωρίστηκαν από την Π.Ε. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι διεθνώς το project αναπτύχθηκε αποκλειστικά για τις ανάγκες της Π.Ε.

* Τέλος επανήλθαν στη συζήτηση οι δυσκολίες στη συνάρθρωση των προγραμμάτων Π.Ε. με το Αναλυτικό Πρόγραμμα, τουλάχιστον όσον αφορά την Α/θμια Εκπαίδευση και η ανάγκη αναμόρφωσης των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Παρόμοια δυσκολία επισημάνθηκε και στη Β/θμια. Επίσης έγιναν αναφορές στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η Π.Ε. από την ίδια την εκπαιδευτική κοινότητα (άλλοι συναδέλφοι).

Ενότητα 3η: Νομικό και Θεσμικό πλαίσιο

* Η καθιέρωση των προγραμμάτων ευέλικτης ζώνης στην υποχρεωτική εκπαίδευση εκτιμήθηκε ως κατ' αρχή θετικό βήμα, αν και από κάποιους εκφράστηκαν φόβοι χειραγώγησης της από το "σύστημα"!

* Διαπιστώθηκε όμως ο παραγκωνισμός από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή τους όσων ασχολούνται με την Π.Ε. σε όλα τα επίπεδα.

* Στην προϋπάρχουσα σύγκυση ρόλων μεταξύ υπευθύνων Π.Ε. και Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (η οποία συζητήθηκε ελάχιστα) προστέθηκε και η σύγκυση ρόλων και αρμοδιοτήτων μεταξύ Σχολικών Συμβούλων και υπευθύνων Π.Ε. κατά την πειραματική εφαρμογή των προγραμμάτων της ευέλικτης ζώνης και ο ουσιαστικός παραγκωνισμός των ΚΠΕ.

* Διαπιστώθηκε ότι με τη λειτουργία των ΚΠΕ απόηχο ουσιαστικά ο επιμορφωτικός και καθοδηγητικός ρόλος των υπευθύνων Π.Ε., ενώ αντίθετα

ενισχύθηκε η γραφειοκρατική εμπλοκή τους, ανισορροπία η οποία δεν είναι καθόλου επιθυμητή από τους ίδιους τους υπεύθυνους Π.Ε. και ούτε προς όφελος της Εκπαίδευσης. Ως προς τον ρόλο των υπευθύνων διατυπώθηκε και η άποψη ότι ο ρόλος των υπευθύνων είναι να καταγράφουν την πραγματική εικόνα στην Π.Ε., να παρέχουν ενημέρωση και στήριξη στους εκπαιδευτικούς, να συλλογίζονται τα μηνύματα στο χώρο και να προωθούν τα πράγματα, άποψη η οποία αντιτίθεται ουσιαστικά στον καθοδηγητικό ρόλο.

* Είναι βασικό η Ένωση να συνεχίσει τη συζήτηση για τον ρόλο των μεσαίων στελεχών της Εκπαίδευσης, όπως είναι οι υπεύθυνοι όλων των αντικειμένων, και την επιθυμητή πολιτική ως προς αυτά τα στελέχη.

Προτάσεις που κατατέθηκαν

* Η ενημέρωση για την καθιέρωση της ευέλικτης ζώνης και η παρακολούθηση της πειραματικής εφαρμογής της, επιβάλλει τη συνέχιση της συζήτησης με συστηματικό και δομημένο τρόπο (διοργάνωση ημερίδας) και τη συμμετοχή και εκπαιδευτικών που παίρνουν μέρος στην εφαρμογή.

* Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα πρέπει να είναι πιο μακροχρόνια από ό,τι γίνεται μέχρι σήμερα και συνεχώς επανατροφοδοτούμενη.

* Καθιέρωση σε όλα τα σχολεία προγραμμάτων ανακύκλωσης, μέριμνας για την εξοικονόμηση ενέργειας και νερού, μέριμνας του σχολικού χώρου.

* Να ιδρυθεί σε κάθε νομό ένα "Κέντρο Υποστήριξης της Π.Ε." (Κ.Υ.Π.Ε.). το κέντρο αυτό θα αποτελεί την έδρα (και το γραφείο) των δύο υπευθύνων Π.Ε. (Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης) και θα διαθέτει τους απαραίτητους χώρους και εξοπλισμό, ώστε να υποστηρίζει τις καθοδηγητικές και συμβουλευτικές τους δραστηριότητες. Κάθε Κ.Υ.Π.Ε. θα στεγάζεται σε οικοδόμημα ή τμήμα οικοδομήματος με κατάλληλο εμβαδόν, ώστε να μπορεί (κατ' ελάχιστον) να περιλαμβάνει:

* Δύο αυτοτελή γραφεία (ένα για κάθε υπεύθυνο).

* Ένα χώρο όπου θα μπορούν να γίνονται συναντήσεις μικρών ομάδων εκπαιδευτικών (μέχρι 20-25 άτομα), κατάλληλα εξοπλισμένο.

* Ένα χώρο για βιβλιοθήκη Π.Ε. και διατήρηση εντύπων και άλλων υλικών και μέσων.

Σε νομούς με περισσότερες από μια Δ/νσεις Εκπ/σης για κάθε βαθμίδα τα Κ.Υ.Π.Ε. να είναι όσα και τα ζεύγη Δ/νσεων Εκπ/σης (Α/θμιας - Β/θμιας)

* Η Π.Ε. πρέπει να απευθυνθεί και σε άλλες ομάδες στόχους (ενήλικι) εκτός των μαθητών (π.χ. μέσα από τη λειτουργία των Κ.Π.Ε.).

* Να υπάρχει άμεση και ουσιαστική σχέση Υπευθύνου Π.Ε. και Κ.Π.Ε.

* Να αναπτυχθούν τρόποι συνεργασίας μεταξύ Υπευθύνου Π.Ε. - ΚΠΕ - ΠΕΕΚΠΕ - σχολείου

* Να γίνουν παρόμοιες συναντήσεις προβληματισμού σε όλα τα παραρτήματα της ΠΕΕΚΠΕ και στη συνέχεια, συνάντηση των κριτικών παρατηρητών επεξεργασία των αποτελεσμάτων και παρουσίαση των αποτελεσμάτων σε πανελλαδική συνάντηση εργασίας της ΠΕΕΚΠΕ..

Σχολείο και Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων

Η ανησυχία που εκφράζεται από τους εκπαιδευτικούς που πιλοτικά εφαρμόζουν τις επιχειρούμενες αλλαγές στην υποχρεωτική εκπαίδευση - Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης - αλλά και από τους εκπαιδευτικούς που για χρόνια εφαρμόζουν προγράμματα Π.Ε. χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η συμβολή τους σε καινοτόμες προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία, οδήγησε το Παράρτημα Κεν. Μακεδονίας της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε σε συνεργασία με το Κ.Π.Ε. Ελευθερίου - Κορδελιού, στην οργάνωση Ημερίδας με θέμα: "Σχολείο και Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων" στις 10 Απριλίου 2002 στο ΚΠΕ Ελευθερίου- Κορδελιού από 4.30 μέχρι 9.00 το απόγευμα , αποστέλλοντας την παρακάτω πρόσκληση:

"Στα πλαίσια της επιχειρούμενης ποιοτικής αναβάθμισης της Εκπαίδευσης που θα βασίζεται

σε ένα νέο Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, με γνώμονα τη Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και την ισόρροπη κατανομή της διδακτέας ύλης, εφαρμόζεται πιλοτικά, σε πολλά σχολεία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων.

Η Διεπιστημονική προσέγγιση - ως γνωστόν - είναι ίσως το βασικότερο χαρακτηριστικό στις προσεγγίσεις των θεμάτων της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.), της Αγωγής Υγείας (Α.Υ), της Αγωγής του Καταναλωτή κτλ. Γι' αυτό η ανταλλαγή των απόψεων και της εμπειρίας των εκπαιδευτικών που για πολλά χρόνια εμπλέκονται σε προγράμματα Π.Ε. Α.Υ κτλ, και των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στην πιλοτική εφαρμογή του νέου Ενιαίου Διαθεματικού Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, θα έχει πολλά να προσφέρει στην κατεύθυνση της διέγερσης νέων προσεγγίσεων για την αναμόρφωση και βελτίωση των σχολικών προγραμμάτων σπουδών.

Καλούμε λοιπόν, στην Ημερίδα Προβληματισμού και Διαλόγου με θέμα: "Σχολείο και Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων" να παραβρεθούν και να ανταλλάξουν απόψεις και εμπειρία, όλοι οι Υπεύθυνοι Π.Ε. Α.Υ, κτλ, των Νομών Κεν. Μακεδονίας, αντιπρόσωποι από τα Κ.Π.Ε της Κεν. Μακεδονίας, Σχολικοί Σύμβουλοι Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης Κεν. Μακεδονίας, Εκπαιδευτικοί των σχολείων πιλοτικής εφαρμογής του νέου πλαισίου, και αντιπρόσωποι των επιστημονικών Συλλόγων Κεν. Μακεδονίας".

Το πρόγραμμα της Ημερίδας έχει ως εξής:

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ & ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

16.30 - 16.40:	Εισαγωγή - Καλωσόρισμα
16.40 - 17.00:	"Καινοτομίες στην Εκπαίδευση"
	Γρόλιος Γεώργιος: Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε - ΑΠΘ
17.00 - 17.20:	"Ευέλικτη Ζώνη και Περιβ/κη Εκπ/ση"
	Παπαδημητρίου Βάσος: Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε
	Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
17.20 - 17.35:	"Ευέλικτη Ζώνη-Διαθεματική προσέγγιση
	Ένα παράδειγμα"
	Βασιλειάδου Σοφία: Σχολική Σύμβουλος
17.35 - 17.50 :	" Καινοτόμες Δράσεις στο σχολείο και
	ο ρόλος του Υπευθύνου Π.Ε"
	Αγγελίδης Ζήσης: Υπεύθυνος Π.Ε της Α'Δ/νσης Β/θμιας
	Εκπ/σης Ν. Θεσ/νίκης
17.50 - 18.30:	Συζήτηση
18.30 - 18.45:	Διάλειμμα

B. Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

18.45 - 19.00 :	"Ευέλικτη Ζώνη καινοτόμων δράσεων -
	Πρώτες εντυπώσεις"
	Ινάχογλου Χρυσάνθη: Δ/ντρια 2ου Γυμνασίου Νεάπολης
19.00 - 19.15:	"Ευέλικτη Ζώνη : Οι πρώτες εμπειρίες"
	Διαμαντοπούλου Φεβρωνία: Καθηγήτρια 9ου Γυμν. Καλαμαριάς
19.15 - 19.30:	"Προσεγγίσεις της Ευέλικτης Ζώνης στο Δημοτικό"
	Μαλιούφα Θεοδοσία: Δασκάλα 4ο Δ.Σ Συκεών
19.30 - 19.45:	"Συγκριτική μελέτη εφαρμογής Ε.Ζ και Α.Π"
	Λουκά Δήμητρα : Δασκάλα 1ου Δ.Σ Πολίχνης
19.45 - 20.00:	"Η Ευέλικτη Ζώνη στο Νηπιαγωγείο"
	Σπανούδη Βασιλική : Νηπιαγωγός 4ου Νηπιαγωγείου Νεάπολης
20.00 - 20.15:	"Κάνοντας Π.Ε στην Ευέλικτη Ζώνη"
	Κρυσταλλίδου Τασούλα: Δασκάλα: 69ου Δ.Σ Θεσσαλονίκης
20.15 - 21.00:	Συζήτηση

Οι κριτικοί παρατηρητές που θα παρακολουθήσουν την παραπάνω Ημερίδα θα συντάξουν τα Συμπεράσματα και τις προτάσεις που θα προκύψουν κατά τις εργασίες της, τα οποία και θα ανακοινώσουμε σε επόμενο τεύχος.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ίσως είναι το σημαντικότερο εργαλείο στην έκφραση της περιβαλλοντικής ευαισθησίας όσων εμπλέκονται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Με αυτή τη διαπίστωση και με δεδομένη την καλή συνεργασία της Ένωσής μας με το Φωτογραφικό Κέντρο Θεσσαλονίκης, αποφασίσαμε τη συνδιοργάνωση μαθημάτων Φωτογραφίας για τα μέλη και τις Περιβαλλοντικές Ομάδες του Παραρτήματος Κεν. Μακεδονίας..

Τα μαθήματα ήταν δύο τρίαωρα εργαστήρια για τη Φωτογραφία και πραγματοποιήθηκαν σε δύο συνεχόμενες Παρασκευές 18 και 25 Ιανουαρίου από το Διευθυντή του Φωτογραφικού Κέντρου Θεσσαλονίκης κ. Βασίλη Καρκατσέλη που κατάφερε με το πάθος και την εμπειρία του να μας μεταδώσει πολύτιμη γνώση και ευαισθησία, χρήσιμη για τις δραστηριότητες που αναπτύσσουμε στα σχολεία.

Έκθεση Φωτογραφίας

Στο Φωτογραφικό Κέντρο Θεσσαλονίκης Από 27 Μαΐου μέχρι 9 Ιουνίου
Θέμα: "Ρυθμοί Ζωής"

Όσοι επιθυμούν να συμμετέχουν καλούνται να απεικονίσουν με το φακό τους σκηνές καθημερινής ζωής όπου σηματοδοτούνται αξίες και στάσεις ζωής.

Η έκθεση οργανώνεται από το Παράρτημα Κεν. Μακεδονίας της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., σε συνεργασία με το Φωτογραφικό Κέντρο Θεσσαλονίκης, για εκπαιδευτικούς και μαθητές Π.Ο των σχολείων των νομών

Κεν. Μακεδονίας
Πληροφορίες: Μ.Αγαθαγγελίδου
0310216596, 707150 ή Δ. Σουβατζή
0310434349

Προβολή της ταινίας "Ταξιδιάρικα Πουλιά"

Το Δίκτυο "Εκπαίδευση στη Μέριμνα των Ζώων", που υποστηρίζεται από την Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε - Κεν. Μακεδονίας και Κ.Π.Ε Ελευθερίου Κορδελιού, οργάνωσε με μεγάλη επιτυχία, στον Κινηματογράφο ΟΛΥΜΠΙΟΝ, σε συνεργασία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, την προβολή

της εξαιρετικής ταινίας του Ζακ Περέν "Ταξιδιάρικα Πουλιά", για τις Π.Ο των σχολείων της Κεν. Μακεδονίας, την Τετάρτη 20 Μαρτίου 4μμ

Την ταινία προλόγισε ο Πρόεδρος της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας κ. Δημήτρης Μπούσμπορας μιλώντας για τα "Μεταναστευτικά πουλιά της Ελλάδας", και παρουσιάστηκε το εκπαιδευτικό υλικό που έχει παραχθεί από την Ε.Ο.Ε και το Κ.Π.Ε Ελευθερίου - Κορδελιού σχετικό με "Τα πουλιά της πόλης".

Δελτίο Τύπου του παραρτήματος της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε Δυτ. Μακεδονίας

Την Κυριακή 3-2-02 το παράρτημα Δυτικής Μακεδονίας πραγματοποίησε εκδήλωση για τους φίλους και τα μέλη του στους χώρους του ΚΠΕ Καστοριάς. Στην αρχή ο πρόεδρος του παραρτήματος κ. Ν. Αντωνίου καλωσόρισε και χαιρέτισε τους καλεσμένους και τους ενημέρωσε για τις δραστηριότητες του συλλόγου στον ένα χρόνο λειτουργίας του από πέρυσι το Φεβρουάριο. Στη συνέχεια έγινε ενημέρωση και από το β' αντιπρόεδρο του Διοικητικού συμβουλίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε και μέλος του παραρτήματος κ. Θ. Μαρδύρη για τις εξελίξεις στο χώρο της Π.Ε και τις αποφάσεις του Δ.Σ. Κεντρικό θέμα της εκδήλωσης ήταν η ομιλία από τον καθηγητή Γενετικής του Α.Π.Θ κ. Ζ. Σκούρα με θέμα "Βιοτεχνολογία και Βιοηθική" την οποία οι καλεσμένοι παρακολούθησαν με μεγάλο ενδιαφέρον και είχαν τη δυνατότητα να ενημερωθούν και να προβληματιστούν σε σημαντικά ζητήματα που θέτει η εποχή μας με τις ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της Βιοπληροφορικής. Η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με το καθιερωμένο έθιμο της κοπής βασιλόπιτας, μέσω της οποίας έγινε ανταλλαγή ευχών για τον καινούριο χρόνο και όλοι μας μοιραστήκαμε την αισιοδοξία μας για την πορεία και το μέλλον της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η διοίκηση του παραρτήματος και τα μέλη του ανανέωσαν τη συνάντησή τους για την άνοιξη με μια εκδρομή που θα γίνει σε κάποια από τις πολλές και όμορφες σε φυσικό πλούτο περιοχές που διαθέτει η Δυτ. Μακεδονία.

ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

Το παράρτημα Έβρου - Ροδόπης της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Σουφλίου και ο Δήμος Αλεξανδρούπολης διοργάνωσαν ημερίδα με θέμα "Διαχείριση Στερεών Απορριμμάτων".

Η ημερίδα πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 14 Δεκεμβρίου 2001 στην Αλεξανδρούπολη, στην αίθουσα σεμιναρίων του Μύλου και την παρακολούθησαν

εκπαιδευτικοί, πολίτες της περιοχής, υπηρεσιακοί παράγοντες, Δημοτικό Σύμβουλο του Δήμου Αλεξανδρούπολης, καθώς και εκπρόσωποι Δημοσίων Υπηρεσιών και Συλλόγων.

Σημαντική ήταν η προσφορά του Συνδέσμου ΟΤΑ Μείζονος Θεσ/νίκης σε εισηγητές καθώς και σε υλικό εκπαιδευτικό και υλικό δημοσιοποίησης.

Στόχος της ημερίδας ήταν η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και πολιτών της περιοχής μας σε θέματα διαχείρισης των απορριμμάτων με την παρουσία εισηγητών από διαφορετικούς φορείς που εμπλέκονται στη διαδικασία αυτή.

Αναλυτικότερα οι εισηγήσεις αφορούσαν:

* Την εισαγωγή στο πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης στερεών απορριμμάτων. (Χατζηλεοντιάδου Σοφία, Δρ Πολιτικός Μηχανικός - Εκπαιδευτικός)

* Την ανάλυση του Ευρωπαϊκού Οδηγού Απορριμμάτων (Κώνων Κορνηνός, Οικονομολόγος Msc/ στέλεχος συνδέσμου ΟΤΑ μείζονος Θεσ/νίκης)

* Την ανάπτυξη εναλλακτικών σεναρίων για τις μεθόδους διαχεί-

ρισης στερεών απορριμμάτων του Ν. Έβρου (Ιωαννίδης Παναγιώτης, Περιβαλλοντολόγος)

* Την παρουσίαση στοιχείων αποκομίδης και διάθεσης απορριμμάτων περιφέρειας Δήμου Αλεξ/πολης (Αμπατζούδης Νικόλαος, τμηματάρχης Δήμου Αλεξ/πολης).

* Ακόμη παρουσιάστηκαν:

* Το πρόγραμμα περιβαλλοντικής ενημέρωσης μαθητών από το σύνδεσμο ΟΤΑ μείζονος Θεσ/νίκης (Τιτόκη Γιάννα, στέλεχος του συνδέσμου)

* Το πρόγραμμα διαχείρισης απορριμμάτων - ανακύκλωση από το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Σουφλίου (Κάβουρας Παναγιώτης, Υπεύθυνος λειτουργίας ΚΠΕ Σουφλίου)

Αυτό που αναδείχθηκε μέσα από τις εισηγήσεις, ήταν η ανάγκη εφαρμογής ολοκληρωμένης στρατηγικής για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Ιδιαίτερα υπογραμμίστηκε η συμβολή της εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών στην επιτυχή υλοποίηση της παραπάνω στρατηγικής.

Από τις παρεμβάσεις και τη συζήτηση που ακολούθησε έγινε φανερό το ενδιαφέρον των πολιτών και διαπιστώθηκε η έλλειψη ενημέρωσης. Σε τεχνικό επίπεδο οι τοπικοί φορείς έχουν προχωρήσει στην αποδοχή προγράμματος διαχείρισης των απορριμμάτων, αλλά ακόμη η υλοποίηση του στην περιοχή μας συναντά πολλές δυσκολίες και απέχει πολύ από τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Τσιροπούλου Σοφία

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΠΡΟΣ : ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ και το ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΕΕΚΠΕ κατά τη διάρκεια της διπλής συνεδρίασής του της 22ας και 23ης Φεβρουαρίου 2002 που πραγματοποιήθηκε στο Μουζάκι της Καρδίτσας απεφάσισε ομόφωνα τα παρακάτω:

1. Να διαμαρτυρηθεί εγγράφως προς την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΠΘ επειδή:

- έχουν περικοπεί σε σημαντικό ποσοστό (κατά 65%) οι χρηματοδοτήσεις των σχολικών προγραμμάτων ΠΕ όλων των Δ/νσεων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης της χώρας. Σημειώνουμε ότι δεν υπήρξαν αντίστοιχες προτάσεις των Γραφείων ΠΕ ή των Δ/νσεων Σπουδών του ΥΠΕΠΘ.
- έχει καθυστερήσει η χρηματοδότηση των Κέντρων Π.Ε. για δαπάνες που έχουν πραγματοποιηθεί κατά το 2001, ενώ έχει καθυστερήσει η χρηματοδότηση και για τη νέα χρονιά, με συνέπεια να αναβληθούν ή να ματαιωθούν πολλές δράσεις των ΚΠΕ στην καρδιά της σχολικής χρονιάς.
- έχουν παραλειφθεί οι Υπεύθυνοι Π.Ε. από το Προεδρικό Διάταγμα περί μοριοδότησης στελεχών, ενώ ο αριθμός των μορίων που δίδονται είναι πολύ μικρός.
- έχει διακοπεί από τον Οκτώβριο του 2001 η πληρωμή της αποζημίωσης των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ, που δινόταν από το 1993.
- αγνοήθηκαν οι Υπεύθυνοι ΠΕ και τα ΚΠΕ από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στην εφαρμογή της ζώνης καινοτομικών δραστηριοτήτων

2. Να ζητήσει από την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΠΘ:

- την τροποποίηση του τίτλου της νέας Δ/σης που προβλέπει ο νέος Νόμος 2986/2002 από " Δ/ση Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Συμβουλευτικής και λοιπών Σχολικών δραστηριοτήτων" σε "Δ/ση Συμπληρωματικών Αγωγών & Εκπαιδευτικών Καινοτομικών Δράσεων". Η Ένωσή μας ζητά απλά ισότιμη μεταχείριση, μολονότι θεωρούμε ότι το έργο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης έχει μεγαλύτερη ιστορία, περισσότερο παιδαγωγικό προβληματισμό και πολυεπίπεδη ανάπτυξη σε σχέση με τις άλλες δράσεις.
- την αυστηρή τήρηση του σχεδιασμού και των κριτηρίων της προκήρυξης 6215/19-11-2001 σε σχέση με την ίδρυση νέων Κέντρων ΠΕ σε όλη τη χώρα, ώστε να υπάρξει δίκαιη και λειτουργική κατανομή και να αποφευχθούν τα λάθη και οι ανισότητες του παρελθόντος.
- την αναβάθμιση του θεσμικού πλαισίου της ΠΕ ύστερα και από την ψήφιση εξουσιοδοτικών διατάξεων στον πρόσφατο Νόμο για την Παιδεία.

3. Να επαναληφθούν φέτος τον Ιούνιο θερινά σχολεία της Ένωσης σε συνεργασία με παραρτήματα και Κέντρα ΠΕ.

4. Να οριστεί στην επόμενη συνεδρίαση το θέμα του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΠΕΕΚΠΕ που θα πραγματοποιηθεί το 2003 στη Βόρεια Ελλάδα.

5. Να συγκεντρωθούν τα αποτελέσματα των συζητήσεων του διαλόγου για το θεσμικό πλαίσιο, το περιεχόμενο και την παιδαγωγική μεθοδολογία της ΠΕ από όλα τα παραρτήματα της χώρας και να κωδικοποιηθούν σε σύνολο προτάσεων κατά τη διάρκεια διήμερου εργασίας του Διοικητικού Συμβουλίου με συμμετοχή ενός αντιπροσώπου από κάθε παράρτημα.

Επίσης το Δ.Σ. δέχθηκε με μεγάλη χαρά:

- τις δηλώσεις συγκρότησης προσωρινών διοικουσών επιτροπών στα νέα παραρτήματα Ιονίων νήσων και Καλαμάτας- Πελοποννήσου, την έγκριση της ίδρυσης και λειτουργίας των οποίων θα προτείνει στη Γεν. Συνέλευση.
- τη δημιουργία ιστοσελίδας της ΠΕΕΚΠΕ από το συνάδελφο Γ. Κιμιωνή, πρόεδρο του παραρτήματος Κρήτης.
- την είδηση της ανάληψης διεθνούς προγράμματος από το παράρτημα Αττικής σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αθηνών και με φορείς από την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Αγγλία
- τα καλά νέα των επιτυχημένων εκδηλώσεων και των ζωντανών συνεδριάσεων των παραρτημάτων Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Θράκης, Μαγνησίας- Θεσσαλίας και Αττικής.

Τέλος το Δ.Σ. απεφάσισε να:

- να επιδιωχθεί η εξασφάλιση διαφημίσεων για την οικονομική ενίσχυση του περιοδικού και η χορήγηση ατέλειας ταχυδρομικών αποστολών όχι μόνο για τη δ/ση της έδρας της Ένωσης αλλά για όλα τα παραρτήματα.
- να ζητηθεί από το συνάδελφο Β. Ψαλλιδά να κλείσει πλέον την εκκρεμότητα των 3.300.000 δρχ. που έχει με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το διεθνές πρόγραμμα που διαχειρίστηκε στο παρελθόν.
- να δρομολογηθεί σειρά ενημερωτικών επαφών με τους Υπευθύνους Παιδείας όλων των κομμάτων.
- και να γίνει σύσταση σε όλα τα παραρτήματα να αξιοποιήσουν κάθε εμπειρία προκειμένου να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς των Σχολείων, που είναι μέλη της ΠΕΕΚΠΕ και επιθυμούν να συμπληρώσουν δελτία του 2ου ΕΠΕΑΕΚ προκειμένου να χρηματοδοτηθούν τα προγράμματα ΠΕ που θα κάνουν την επόμενη σχολική χρονιά.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Γεν. Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

Νίκος Στεφανόπουλος

Γιώργος Φαραγγιτάκης

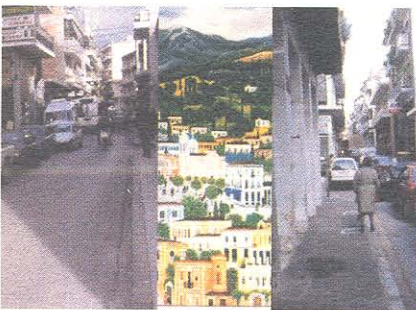
Θ.Ο.Π. - Καλοκαιρινές διακοπές με περιεχόμενο

“Παγκοσμιοποίηση και Περιβάλλον” θα είναι το θέμα του φετινού Θερινού Οικολογικού Πανεπιστημίου που διοργανώνει το Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Το φετινό Θ.Ο.Π. θα πραγματοποιηθεί στη Λήμνο από 8 έως 26 Ιουλίου και θα περιλαμβάνει πρωινές εισηγήσεις και απογευματινές διαλέξεις σε τρεις βασικές ενότητες :α) Το βάρος της ιστορίας, β) Μια νέα γεωγραφία και γ) Εργαλεία και πολιτικές.

Όσοι ενδιαφέρονται μπορούν να απευθυνθούν στις διευθύνσεις: Δ.Ι.Π.Ε. Τοσίτσα 28, 10683, Αθήνα, τηλ. 010-3810871, 010-3844653, fax 010-3845330, www.dipe.gr, e-mail: dire@otenet.gr

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε. ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

4ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΛΑΜΙΑΣ

“Κυκλοφορία και περιβάλλον: η περίπτωση της Λαμίας”

“...Υπάρχει μια ανάγκη φωλιασμένη στην ψυχή, που ωθεί στην ενασχόληση με ζητήματα όχι αμιγώς ατομικά, όπως η κοινωνία προσταζει, αλλά με εκείνα που περιγράφονται με τον όρο: τα κοινά.”

Πρόγραμμα πρότυπο θα μπορούσαμε να χαρακτηρί-

σουμε το πρόγραμμα Π.Ε. της Π.Ομάδας του 4ου Γυμνασίου Λαμίας τη σχ. Χρονιά 1999-2000, με θέμα “Κυκλοφορία και περιβάλλον: η περίπτωση της Λαμίας”, αν κρίνουμε από το 110σέλιδο έντυπο στο οποίο αποτυπώνεται η δουλειά της ομάδας. Η ομάδα αποτελούνταν από 15 μαθήτριες και μαθητές και από τις τρεις τάξεις του γυμνασίου με συντονιστές καθηγητές την κ. Ράγκου Πολυξένη, χημικό, Δρ Π.Ε. και τον κ. Σβώλη Ιωάννη, μαθηματικό.

Είναι δύσκολο να παρουσιάσει κανείς μια τόσο ολοκληρωμένη και καλαίσθητη εργασία, μια εργασία που χαρακτηρίζεται από πληρότητα, διεπιστημονικότητα, κριτική προσέγγιση αλλά και λυρισμό και οραματισμό και ευαισθησία. Έχει τη δροσιά και το χιούμορ των νέων παιδιών αλλά και την ώριμη και μεθοδική προσέγγιση του επιστήμονα.

Αναφέρουμε μόνο τις επιμέρους θεματικές ενότητες του προγράμματος:

- Τοπογραφία- κλιματολογία της Λαμίας
- Πολεοδομικός σχεδιασμός
- Κυκλοφοριακά χαρακτηριστικά
- Ατμόσφαιρα και ατμοσφαιρική ρύπανση
- Αυτοκίνητο και ατμοσφαιρική ρύπανση
- Ο θόρυβος

• Οι φορείς και το κυκλοφοριακό πρόβλημα στην πόλη μας

- Πόλη χωρίς αυτοκίνητα
- Συμπεράσματα-Προτάσεις

Παραθέτουμε κάποια αποσπάσματα από τον πρόλογο και τον επίλογο της έκδοσης:

“...Χρησιμοποιώντας σχετική βιβλιογραφία, περπατήσαμε στους δρόμους της Λαμίας, ακούσαμε, φωτογραφήσαμε, συζητήσαμε με ειδικούς επιστήμονες και εκπροσώπους εμπλεκόμενων φορέων.

Οι εμπειρίες και οι γνώσεις που αποκτήσαμε μας οδήγησαν σε συμπεράσματα και ιδέες οι οποίες πήραν μορφή προτάσεων. Προτάσεων τις οποίες καταθέτουμε όχι σαν ειδικούς, αλλά σαν πολίτες που μας απασχολεί άμεσα η ζωή αυτής της πόλης και επιθυμία μας είναι να μετατραπεί σε χώρο που θα χαιρόμαστε την κάθε στιγμή που κυκλοφορούμε στους δρόμους της... Γιατί όπως λέει κι ο ποιητής, “όπου κι αν πας η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς τους ίδιους...”

...Οι μαθητές μας κατάλαβαν ότι το μέλλον μιας πόλης είναι ο τρόπος που διαχειριζόμαστε το παρόν της... Η επιστήμη δείχνει τι μπορεί να γίνει. Η κοινωνία ορίζει τι θέλει να γίνει... Μόνο όταν ο πολίτης αισθανθεί υπεύθυνος για ό,τι συμβαίνει γύρω του και για τον τρόπο που συμβαίνει και ικανός να αναλάβει την ευθύνη, δηλαδή να δράσει, μόνο τότε μπορούμε να είμαστε αισιόδοξοι για το μέλλον... Τα οράματα άλλωστε, έστω κι αν ξεκινούν ως ουτοπίες, αποδεικνύεται τελικά ότι αποτελούν διαχρονικά το βασικό μοχλό εξέλιξης και βελτίωσης της ανθρώπινης κοινωνίας...”

8ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ

“Μνημεία της Αττικής και περιβάλλον”

Σε πολλούς τομείς δραστηριοποιήθηκε κατά το σχ. Έτος 2000-01, το 8ο Γυμνάσιο Αμαρούσιου. Μεταξύ άλλων προγραμμάτων ολοκλήρωσε πρόγραμμα Π.Ε. με θέμα: “Μνημεία της Αττικής και περιβάλλον” Υπεύθυνη του προγράμματος ήταν η κ. Ευαγγελία Δαμούλη, φιλόλογος.

Στα πλαίσια του προγράμματος η ομάδα επισκεφθηκε μνημεία της Αττικής (Μονή Κλειστών, Μετόχι Αγ. Φιλοθέης, Θολωτός τάφος των Αχαρνών, Βουλή των Ελλήνων) και τον περιβάλλοντα χώρο τους και παρακολούθησε πρόγραμμα του ΥΠ.ΠΟ. για το ναό της Καπνικαρέας. Η προσέγγιση του θέματος έγινε με ερωτηματολόγια προς τους μαθητές πριν και μετά την επίσκεψη. Προϊόν του προγράμματος ήταν μια ιδιαίτερα καλαίσθητη έκδοση.

Η ομάδα ευαισθητοποιήθηκε και στο θέμα της προστασίας της θαλάσσιας κελώνας με παρακολούθηση σχετικών προγραμμάτων και επίσκεψη στο Κέντρο Π.Ε. Λιθακιάς στη Ζάκυνθο.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

“Τα ζώα της λίμνης Κορώνειας διηγούνται”

“Τα παιδιά δεν αναλύουν όρους. Ισορροπία ανάπτυξη, οικοσύστημα, περιβαλλοντική ευαισθησία, είναι γιαυτά μονάχα λέξεις των μεγάλων. Ξέρουν όμως ν’ ακούνε παραμύθια, να βλέπουν ζωγραφιές, να ζωγραφίζουν. Μπορούν να γράφουν παραμύθια... για τα νερά μιας λίμνης, για ψάρια και πουλιά. Μπορούν να τα ονομάζουν.”

Είναι μια παράγραφος από το εισαγωγικό κείμενο του νομάρχη Θεσσαλονίκης κ. Κώστα Παπαδόπουλου, σε μια καλαίσθητη έκδοση του Δημοτικού Σχολείου του Αγίου Βασιλείου, με τίτλο

“Τα ζώα της λίμνης Κορώνειας διηγούνται”

Η έκδοση αυτή είναι αποτέλεσμα ομαδικής εργασίας των μαθητών της Στ’ τάξης του σχολείου κατά το σχ. έτος 1998-99 με υπεύθυνες τις εκπαιδευτικούς κ.κ. Ανατολίτου Γεωργία και Λαζαρίδου Ευγενία. Ασχολήθηκαν με το πρόβλημα της λίμνης Κορώνειας που την έβλεπαν να πεθαίνει καθημερινά μπροστά στα μάτια τους.

Συνδύασαν την Π.Ε. με το Πιλοτικό Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας (ΕΠΕΑΕΚ) που εφαρμόστηκε στο σχολείο τους εκείνη τη χρονιά. Τα στοιχεία που συγκέντρωσαν από την έρευνά τους τα ενσωμάτωσαν σ’ ένα παραμύθι, όπου τα πουλιά και άλλα ζώα της λίμνης, διηγούνται με απλά λόγια την ιστορία της, την τωρινή της εικόνα με απλά λόγια όπως μόνο τα παιδιά μπορούν να μιλήσουν. Κατά τη συγγραφή του παραμυθιού εφάρμοσαν τη μέθοδο της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας που ακολούθησαν πειραματικά τα περισσότερα χρόνια στο δημοτικό. Η εικονογράφηση έγινε από τους ίδιους τους μαθητές, χωρίς καμιά καθοδήγηση από μεγάλο, παρά μόνο από το δικό τους μυστικό εσωτερικό κόσμο που ευτυχώς μας χαρίζει ακόμα εικόνες σπάνιας ομορφιάς. Αυτή ήταν η πολύτιμη συμβολή τους στη σωτηρία της λίμνης τους.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΔΡΥΜΟΥ

“Ψυχαγωγία στο μέρος που ζω”

Έρευνα με θέμα: “Ψυχαγωγία στο μέρος που ζω”

πραγματοποίησε η Π.Ο. των μαθητών της Β’ τάξης του Γυμνασίου Δρυμού Μυθωνίας κατά το σχ. Έτος 2000-2001, σε συνεργασία με το διευθυντή του σχολείου κ. Βέτιο Ελευθέριο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα οι νέοι της Μυθωνίας δεν έχουν αρκετό ελεύθερο χρόνο, λόγω του βεβαρημένου σχολικού προγράμματος του άγχους των σπουδών και της βαθμωθρίας που επικρατεί, και αυτόν που έχουν τον διαθέτουν περισσότερο στο γήπεδο, το μπαρ και την καφετέρια. Μια διάσκεψη στερεότυπη που υπακούει σε κάποια μοντέλα, αφού οι εναλλακτικές προτάσεις απουσιάζουν.

Η Π.Ε. δεν είναι μια εναλλακτική πρόταση;

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΕΡΣΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

“Μια μοναχική φαντασία μπορεί να μετατρέψει εκατομμύρια πραγματικότητες”

Με ποικίλες περιβαλλοντικές δραστηριότητες ασχολήθηκαν οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Χέρσου τις σχ. Χρονιές 1999-2000 και 2000-2001, με στόχο να αποκτήσουν περιβαλλοντική συνείδηση. Στο μάθημα Μελέτη Περιβάλλοντος συζήτησαν για τις πηγές ενέργειας και την ανάγκη εξοικονόμησής της, τη διαχείριση των απορριμμάτων, και την ανακύκλωση, τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας, και τη βιολογική καλλιέργεια, ενώ επισκέφθηκαν κτήμα βιοκαλλιέργειας και θερμοκήπιο.

Στα πλαίσια του δικτύου “Το σποράκι, πηγή ζωής”, επιχειρήσαν να κατασκευάσουν compost (οργανικό λίπασμα) από οργανικά απορρίμματα και να πειραματιστούν στη δημιουργία λαχανόκηπου, ακολουθώντας κάποιες από τις συμβουλές των βιοκαλλιεργητών. Γνωρίζοντας, όπως λένε, ότι είναι μέρος της φύσης και όχι κυρίαρχοι, συνέταξαν έναν ΟΙΚΟΚΩΔΙΚΑ συμπεριφοράς στην καθημερινή τους ζωή, που θα λειτουργεί υπέρ του περιβάλλοντος. Οι μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων επισκέφτηκαν τα Κ.Π.Ε. Αρναίας και Πορροΐων.

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ

Η γοητεία της Π.Ε.

Ένα από τα γοητευτικά χαρακτηριστικά της Π.Ε. είναι η ποικιλομορφία της και η δυνατότητα των ασχολουμένων με αυτή να δημιουργήσουν νέες μορφές που να ταιριάζουν με τα ενδιαφέροντά τους.

Έτσι η φιλόλογος του Α΄ Γυμνασίου Πτολεμαΐδας κ. Χριστίνα Χασιώτη θέλησε να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές της Β΄ Γυμνασίου σε θέματα περιβάλλοντος απλά και καθημερινά παίρνοντας αφορμή από κάποι-

ες ενότητες και κεφάλαια φιλολογικών μαθημάτων. Στην αρχή ανέλαβε πρόγραμμα Αγωγής Υγείας με θέμα “Στηρίζομαι στα πόδια μου”. Αργότερα (σχ. Έτη 1999-2001) χρησιμοποίησε κείμενα Ν. λογοτεχνίας όπως “Το περιβόλι μας” του Γρηγορίου Ξενοπούλου (Α΄ Γυμνασίου), “Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο” (Β΄ Γυμνασίου), “Ο Παπαλάγκι” (Εκδόσεις Ύψιλον), τις ενότητες 16 και 17 του βιβλίου “Ηροδότου Ιστορίες” (Β΄ Γυμνασίου), το μύθο του Ερυσίχθονα κ.ά. Επιχείρησε την ενεργητική μάθηση σε ομάδες εργασίας με τη χρήση της βιβλιοθήκης και του διαδικτύου, τη συγκέντρωση υλικού, τη χρήση του κολλάζ και της ζωγραφικής, τη διεπιστημονική προσέγγιση με τη συνεργασία του γεωλόγου του σχολείου κ. Χ΄ Κωνσταντίνου Γιώργου.

Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση είχε σαν αποτέλεσμα και το πέρασμα στη δράση με τη μέριμνα για την περιθαλψη πληγωμένου γερακιού από το Κέντρο προστασίας άγριων πουλιών Καστοριάς που έγινε με επιτυχία.

Μετά τηνεπιτυχία που είχε η καμπάνια και το αφιέρωμα “Δράση Τώρα”, το περιοδικό μας θα επαναλάβει το ειδικό αφιέρωμα σε προγράμματα που καταλήγουν σε δράση σε επόμενο τεύχος του.

Ειδικά αφιέρωματα επίσης προγραμματίζει το περιοδικό για προγράμματα με τις παρακάτω θεματικές ενότητες: • Το νερό στην Π.Ε. • Προγράμματα μέσα από Δίκτυα Σχολείων • Τα φυτά στην Π.Ε.

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

▶ “Περιβάλλον και παιδί”, Τεύχος 3ο Θεσσαλονίκη 2000, Δ/νοη Α/βάθμιας Εκπαίδευσης Β΄ Θεσσαλονίκης, Γραφείο Π.Ε.

▶ “Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Εκπαιδευτικών - Μαθητών με θέμα: Θερμαλισμός- Οικολογία- Πολιτισμός”, Δ/νοη Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης Νομαρχίας Θεσσαλονίκης Γραφείο Π.Ε., Θεσ/νίκη, Μάρτιος 2000

▶ “Περιβαλλοντική Εκπαίδευση”, Δ/νοη Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης Θεσσαλονίκης, Γραφείο Π.Ε., Θεσ/νίκη, Ιανουάριος 2002-04-02

▶ “Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων στο Νομό Δράμας 2000-2001”

Δ/νοη Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Δράμας, Τμήμα Π.Ε. και Αγωγής Υγείας

▶ “Έκφραση”, Εφημερίδα των μαθητών του Λυκείου Λιποκόρου, Αρ. φύλλου 1, 2

Χρήστος Μαλλιαρός

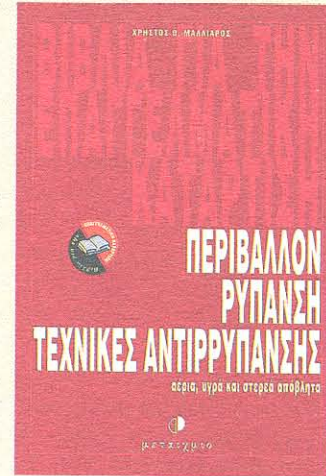
“Περιβάλλον, Ρύπανση, Τεχνικές Αντιρρύπανσης”

- αέρια, υγρά και στερεά απόβλητα -

Εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 2000

Ένα βιβλίο γραμμένο για να καλύψει ανάγκες “γνωστικού περιεχομένου”, κατά τη μελέτη θεμάτων του περιβάλλοντος. Απευθύνεται κυρίως σε ανάγκες σπουδαστών μεταλυκειακής εκπαίδευσης (ΙΕΚ, ΤΕΙ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.).

Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων εξετάζεται λιγότερο μέσα στα πλαίσια μιας οικολογικής θεώρησης των πραγμάτων και περισσότερο με την αντίληψη του “τεχνοκρατικού μοντέλου” διερεύνησης λύσεων. Εισαγωγικά προσδιορίζει το “περιβαλλοντικό πρόβλημα” μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της αντίληψης της βιώσιμης ανάπτυξης. Διερευνά την πολιτική για το περιβάλλον μέσα στα πλαίσια αρχών και στόχων και ασχολείται περισσότερο αναλυτικά με τους αποδέκτες της ρύπανσης, τους ρύπους και τις τεχνικές αντιρρύπανσης αερίων, υγρών και στερεών αποβλήτων.

Λουκία Θεοδώρου

“ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ”

- Στα μονοπάτια των Θεών και των Ανθρώπων -

Εκδόσεις: Καλειδοσκόπιο Αθήνα 2001

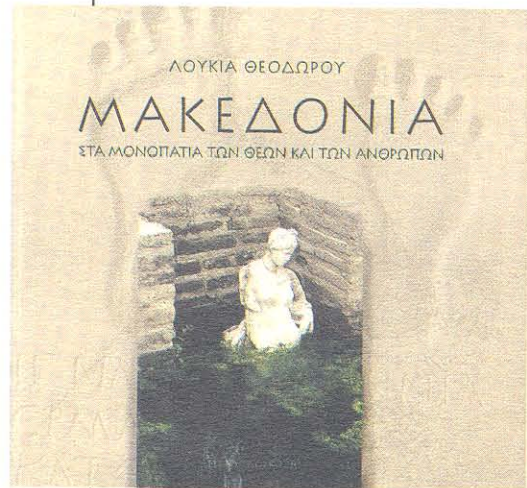
Ένα βιβλίο που από την αρχή μοιάζει να έχει μόνο ιστορικό ενδιαφέρον. Όταν όμως το διαβάσεις προσεκτικά, ανακαλύπτεις ότι τα ιστορικά στοιχεία που παραθέτει είναι γραμμένα μέσα από το πρίσμα της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση και τον χώρο όπου ζει. Ενδεικτικά είναι κάποια κεφάλαια του βιβλίου:

Η Άγρια Φύση (Ο άνθρωπος και οι σπηλιές του)

Τα Νεολιθικά χρόνια (Οι άνθρωποι οργανώνουν τη ζωή τους)

Αιανή - Σίνδος- Αίγες (Πόλεις και άνθρωποι στην απαρχή της ιστορίας μας)

Το βιβλίο έχει ενδιαφέρον για εκπαιδευτικούς που διδάσκουν την ιστορία με περιβαλλοντική ευαισθησία.

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΦΥΚΑΡΗΣ

«Ο ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΟΣΜΟΣ»
ΚΑΙ Η
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΡΟΒΛΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΙΧΟΣ

Ιωάννης Φύκαρης

“Ο περιβάλλον κόσμος” και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Εκδόσεις: Παρατηρητής Θεσσαλονίκη 2001

Το βιβλίο προσπαθεί να προσεγγίσει όλες τις παραμέτρους που σχετίζονται με το περιβάλλον. Γραμμένο με συνοπτικό τρόπο καταφέρνει να ανιχνεύσει τη σχέση της έννοιας του Περιβάλλοντος με την Αρχαία Ελληνική σκέψη, τις αντιλήψεις για τη Φύση στον Μεσαίωνα, την επιστήμη της Οικολογίας, τον Χριστιανισμό, την Οικονομία και την Εκπαίδευση καταλήγοντας μέσα από αυτή τη διαδρομή να αναδείξει την αξία της ευαισθητοποίησης και το ρόλο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Επιδιώκοντας τον προβληματισμό του αναγνώστη, θέτει στο τέλος κάθε κεφαλαίου ερωτήματα και σημεία προβληματισμού για παραπέρα διερεύνηση.

ΘΕΜΑ : " Ρυθμίσεις θεμάτων που αφορούν στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ)"

Κύριε Υπουργέ,

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσής μας, η οποία περιλαμβάνει στις τάξεις της 2.000 εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων που ενεργοποιούνται σε 11 παραρτήματα σε όλη τη χώρα, στη διπλή συνεισφορά της 22ας και 23ης Φεβρουαρίου 2002 στην Καρδίτσα απεφάσισε ομόφωνα να απευθυνθεί σε εσάς προσωπικά προκειμένου αφενός μεν να σας ευχαριστήσει για το ζωρό ενδιαφέρον που έχετε δείξει για το θεσμό της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ) και αφ' ετέρου να ζητήσει την καθοριστική σας παρέμβαση για την επίλυση των παρακάτω ζητημάτων :

1. Η χρηματοδότηση των σχολικών προγραμμάτων Π.Ε. από το ΥΠΕΠΘ έχει μειωθεί κατά 65% (!) σε σχέση με την προηγούμενη σχολική χρονιά, με ουσιαστικό αποτέλεσμα να μη χρηματοδοτείται ούτε στοιχειωδώς η υλοποίησή τους. Αυτό το γεγονός συμβαίνει για πρώτη φορά την τελευταία θετία και γεννά ερωτηματικά για το αν υπάρχει πράγματι τέτοια πολιτική απόφαση ή αν πρόκειται για υπηρειακό λάθος. Πού διατέθηκαν τα κονδύλια που συνήθως διέτιθεντο για προγράμματα ΠΕ;
2. Η χρηματοδότηση των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) όλης της χώρας καθυστερεί δραματικά τόσο ως προς την εξόφληση δαπανών του 2001 όσο και ως προς την εξόφληση δαπανών της τρέχουσας περιόδου (2002). Πώς είναι δυνατόν η Διαχειριστική αρχή του ΥΠΕΠΘ και το ΥΠΕΘΟ να ζητούν από τα ΚΠΕ και τους φορείς υλοποίησης συμμόρφωση με αυστηρότερες προδιαγραφές υποβολής προτάσεων, παρακολούθησης, υλοποίησης και διαχείρισης έργων και από την άλλη πλευρά να έχουν την απαίτηση να υλοποιούνται τα έργα "βρεσέ"; Για παράδειγμα, δαπάνες της άνοιξης του 2001 ακόμη δεν έχουν πληρωθεί μολοντί είχαν υποβληθεί νομοτύπως στα Τεχνικά Δελτία Έργων, είχαν εγκριθεί και έχει υλοποιηθεί το φυσικό αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται. Σε ό,τι αφορά το 2002 είναι προφανές ότι τα Κ.Π.Ε. αφού δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν το μεγαλύτερο μέρος των προγραμμάτων τους, τους 3 πρώτους μήνες του 2002, καλούνται να υλοποιήσουν το υπόλοιπο με την προοπτική μιας μελλοντικής (ποιος ξέρει πότε!) χρηματοδότησης. Ποιος φορέας και ποια επικείμενη θα δεχθούν τέτοιους όρους συναλλαγής; Είναι φανερό ότι κάτι πρέπει να αλλάξει ριζικά σε αυτές τις διαδικασίες, διαφορετικά οδηγούμεθα πρακτικά σε ματαίωση των έργων.
3. Οι εκπαιδευτικοί των Κέντρων ΠΕ εργάζονται καθημερινές, Σαββατοκύριακα, απογεύματα και το πρώτο 15ήμερο του Ιουλίου, διδάσκοντας μαθητές, επιμορφώνοντας εκπαιδευτικούς, παράγοντας εκπαιδευτικό υλικό, αναπτύσσοντας θεματικά δίκτυα, τοπικές και διεθνείς συνεργασίες. Γι αυτό από την εποχή του Γεωργίου Σουφλιά (1993) απελάμβαναν μιας μηνιαίας αποζημίωσης 75.000 δραχμών (μικτά) την οποία το ΥΠΕΠΘ, αντί να την αυξήσει, αφού έχουν περάσει 8 χρόνια, τη σταμάτησε από τον Οκτώβριο του 2001 και συζήτησε την ομογενοποίησή της προς τα κάτω μαζί με επιδόματα άλλων μεσαίων στελεχών διαφόρων σχολικών δράσεων, που δεν επιτελούν το ίδιο έργο ούτε από άποψη περιεχομένου ούτε από άποψη διάθεσης χρόνου. Χωρίς να είμαστε αντίθετοι στη χορήγηση επιδόματος θέσης σε κανέναν συνάδελφό μας, σας παρακαλούμε να κατανοήσετε την ιδιαιτερότητα της περιπτώσεως των ΚΠΕ.
4. Στο πρόσφατο Προεδρικό Διάταγμα για τη μοριοδότηση στελεχών εκπαίδευσης με έκκληση διαπιστώσαμε ότι δεν περιλαμβάνονται οι Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των τοπικών Δ/νσεων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης, μολοντί είχαμε λάβει τη διαβεβαίωση από υπηρειακούς παράγοντες ότι η παράληψή τους στο σχέδιο οφειλόταν σε παραδρομή. Πιστεύουμε ότι και αυτή η κατάφορη αδικία πρέπει να αρθεί άμεσα.
5. Στο πρόσφατο ψηφισθέν νομοσχέδιο περί οργάνωσης περιφερειακών υπηρεσιών και στο άρθρο 8, προβλέπεται η σύσταση νέας Δ/νσης στην Κεντρική Υπηρεσία του ΥΠΕΠΘ με τίτλο "Δ/νση Συμβουλευτικής, Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων" για τη διοικητική εποπτεία του ΚΕΣΥΠ και Γραφείων ΣΕΠ. Με έκκληξη πληροφορηθήκαμε ότι αυτός είναι ο τίτλος της Δ/νσης στην οποία θα υπαχθούν όλες οι συμπληρωματικές ανωγές και οι καινοτομικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Είναι προφανές ότι ο τίτλος δεν ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο και ότι προκαλεί πικρία σε όλους τους άλλους πλην των ενσوخολούμενων με τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Η Ένωσή μας θεωρεί ότι η Π. Ε., που έχει ιστορία 25 χρόνων, είναι αγαπή και όχι σχολική δραστηριότητα. Σε καμία περίπτωση δεν αποφθιγούμε την αποκεντρωτική και λειτουργική αξία μιας τέτοιας Δ/νσης και ευχαριστούμε το ΥΠΕΠΘ που έκανε, έστω και λανθασμένα, το πρώτο βήμα. Πώς όμως θα φαινόταν, αν η Δ/νση Σπουδών του ΥΠΕΠΘ λεγόταν "Δ/νση Χημείας και λοιπών μαθημάτων"; Προτείνουμε ως δικαιότερο τίτλο εναλλακτικά "Δ/νση Συμπληρωματικών Αγωγών" ή "Δ/νση Καινοτομικών Εκπαιδευτικών Δράσεων".
6. Σε ό,τι αφορά την καθοδηγούμενη από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο "ζώνη καινοτομικών δραστηριοτήτων" στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο, παρακαλούμε να διευκρινίσετε εάν ο αποκλεισμός από αυτήν των Υπευθύνων Π.Ε. και των Κ.Π.Ε. έχει την έννοια ότι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το ΥΠΕΠΘ, που υιοθετεί τις απόψεις του, αγνοούν προκλητικά την 25ετή προσφορά, το έργο, την εμπειρία και τον παιδαγωγικό προβληματισμό όσων ασχολήθηκαν μέχρι τώρα με το θεσμό ή εάν πρόκειται για μια νέα εκπαιδευτική στρατηγική που τις πτυχές της θα παρακαλούσαμε να μας εξηγήσετε.
7. Με την ευκαιρία αυτή σας κάνουμε γνωστό ότι η Ένωσή μας τάσσεται αυστηρά υπέρ της τήρησης του προγραμματισμού και των κριτηρίων για τα νέα Κέντρα Π.Ε., που σοφά διατυπώσατε με την προκήρυξή σας 6215/19-11-2001. Μόνο εάν τηρηθούν ο σχεδιασμός αυτός και τα κριτήρια θα μπορέσουμε να έχουμε ισόρροπη ικανοποίηση του εκπαιδευτικού και μαθητικού δυναμικού όλης της χώρας και να αποφύγουμε τα λάθη και τα προβλήματα του παρελθόντος. Δεν είναι δυνατόν να μένουν χωρίς Κέντρα ΠΕ η Κρήτη, οι Κυκλάδες, το Βόρειο Αιγαίο, τα Δωδεκάνησα, η Ανατ. Μακεδονία και άλλες περιοχές, ενώ την ίδια στιγμή υπάρχουν Νομοί που έχουν δύο Κέντρα ΠΕ ο καθένας!
8. Τέλος παρακαλούμε να εφαρμοσθεί το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού του 2ου ΕΠΕΑΕΚ σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση των σχολικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και προστασίας περιβάλλοντος, ώστε να στηριχθεί η Π.Ε. στη βάση της, δηλαδή στο δημόσιο Σχολείο. Η προεργασία που έχει γίνει στη Διαχειριστική Αρχή ήταν σε αυτή την κατεύθυνση. Η καθυστέρηση στην έκδοση της προκήρυξης μας γεμίζει ανησυχία.

Κύριε Υπουργέ,

Η Ένωσή μας ελπίζει σε σας, επειδή είστε εκπαιδευτικός, επειδή έχετε ασχοληθεί πολιτικά με τα θέματα παιδείας και επειδή οι πρώτες σας κινήσεις δίνουν αισιόδοξα μηνύματα. Η κατάσταση όμως στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, όπου έχει επιτελεσθεί τεράστιο έργο κατά την τελευταία θετία, χρειάζεται εκτός από τη γενική πολιτική βούληση και κατάλληλες θεσμικές ρυθμίσεις. Ρυθμίσεις που τις συζητάμε εδώ και χρόνια και που, επιτέλους, οι εξουσιοδοτικές διατάξεις του πρόσφατου Νόμου δίνουν το πράσινο φως για την υλοποίησή τους (Διαχειριστική Επιτροπή σε κάθε ΚΠΕ, Συντονιστικό όργανο ΚΠΕ, αύξηση αριθμού Υπευθύνων σε Δ/νσεις με μεγάλο αριθμό σχολείων ή γεωγραφικές ιδιαιτερότητες, προσδιορισμός οργάνων, προσόντων και διαδικασιών επιλογής κ.τ.λ.). Αν αυτά όμως δεν γίνουν σύντομα, τότε οι παλιές αδυναμίες συσσωρευτικά μαζί με τα προβλήματα, για τα οποία σας ενημερώσαμε, θα οδηγήσουν σε μεγαλύτερα αδιέξοδα την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Από τις επαφές του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσής μας με άλλα κυβερνητικά κλιμάκια και θεσμούς έχουμε τη σαφή διαβεβαίωσή τους για τη σημασία που δίνει η Κυβέρνηση στην Περιβαλλοντική Αγωγή των μαθητών μας και στην ενδυνάμωση των θεσμών που την υπηρετούν. Απορούμε λοιπόν, καθώς αντιμετωπίζουμε μια πραγματικότητα όπως αυτή που σας περιγράψαμε.

Η ΠΕΕΚΠΕ, ως επιστημονική ένωση, είναι στη διάθεσή σας να συμβάλει στο διάλογο για την επίλυση των ζητημάτων και να στηρίξει οποιαδήποτε κίνηση στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του θεσμού.
Ευχαριστούμε

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο. Γ. Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

Νίκος Στεφανόπουλος

Γιώργος Φαραγγιάκης